

PETRA CHELČICKÉHO

UČENÍ O OČISTCI.

Na základě jeho spisů
a
Učení katolické církve.

Napsal

Dr. Antonín Lenz,
kanovník Vyšehradský.

Cum licentia Eminentissimi ac Celsissimi Principis Archiepiscopi Ordinarii.

V PRAZE 1885.
Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (J. Zeman a spol.)
Nákladem vlastním.

Učení o očistci bylo jedním z těch článkův, jimžto za dob reformace ve věku XVI. nejvíce bylo odporováno.

Nahlíželiť reformatořové předobře, že v soustavě učení jejich není pro očistec místa nižádného, a o tom se ihned přesvědčíme.

Úhlavní a stěžejné učení jejich byla nauka o ospravedlnění, neboť o ní uznal Lutr, že by pádem jejím vzala za své reformace všechna.

Podle této stěžejné nauky se děje ospravedlnění hříšníkovo věrou, a to pouze věrou. Dogmatický výrok tohoto učení jest: „*Fides sola justificat.*“

Lutr hájil tohoto dogmatu na život a na smrt, a raději písmo zfalšoval ¹⁾, než-li by byl od tohoto palladia reformace byl ustoupil.

Že víra jest v člověku dospělém actu nevyhnutelna i habitu, učí zajisté i katolická Církev, a však když dí reformace: „*Fides justificat*“ není nikolivěť za jedno s katolickou Církví.

Podle katolické Církve jest ctnost víry (virtus fidei, habitus fidei) nadpřirozená nám vlitá vloha, jižto přijímáme pravdy zjevené za působením účinnivé milosti pro autoritu Boží. Tou měrou jest víra v řádu nadpřirozeném „světlo“, a suo modo tím, čím jest rozum v řádu přirozeném ohledně pravd téhož řádu. Souhrn pravd zjevených činí vědu svatou v rozumu objektivním, a soubor pravd těch přijatých srdcem, rozumem a vůlí činí vědu svatou ve smyslu subjektivním.

Já díím: činí vědu svatou, a to při každém věrném katolickém křesťanu; neboť ač činím rozdíl mezi vědou, jak ji před-

¹⁾ Zfalšovaný tento text takto zní: „*Arbitramur enim justificari hominem per solam fidem sine operibus legis.*“ Řom. 3, 28. Kdežto podle přesnosti znění má: „*Arbitramur enim justificari hominem per fidem sine operibus legis.*“ Lutr přičinil tedy o své ujmě slovíčko: „*solam*“, aby tou měrou slovem věčného Boha byla stvržena důmněnka Lutrova o ospravedlnění. Na tento svůj zločinný attentát byl Lutr také upozorněn, a víme také co odpověděl: „*Sic volo, sic jubeo, stat pro ratione voluntas.*“ Bohužel byly doby kruté, neboť ani tato okolnost nepřiměla přívrženců Lutrových ku přesvědčení, že reformace věku XVI. z Boha nebyla.

kládají bohoslovci, a mezi věrou, jak z ní žijí dobří křesťané: není nikterak proti víře: že čemu věříme, to že také víme, ač pravdy zjevených teprv na onom světě bezprostředně poznáme, jakož bezprostředně Boha poznávati budeme, vidouce Ho tváří v tvář.

A poněvadž se zove slušně víra sv. o sobě již vědou, pravíme podle pravdy: že jsme věrou osvěceni. Světlo víry směřuje ovšem k výšinám nebeským, odkudž pravdy její byly zjeveny, a však víra svatá jest světlem katolíkovi, aby se nedal z cesty pravd ani když zápolí s pravdami řádu přirozeného. Máť zajisté věrný křesťan v článcích sv. víry, jako ohradu, aby rozum jeho, dada se dráhou vědy obecné, z mezí pravdy nevystoupil.

Kdyby byli reformatorové věku XVI. učíce: že pouhá víra činí člověka ospravedlněna, byli rozuměli víru ve smyslu nadzmiňném, bylo by bylo učení jejich suo modo podobné tomu, ježto se nám až k omrzení hlásá: že jest věda naší spásou, ovšem že dočasnou ¹⁾, kdežto byla víra podle reformatorů základem spásy věčné.

Než ale Lutr a jeho žáci pravíce: „*Fides sola justificat*“ nerozuměli věrou přijetí pravd zjevených pro autoritu Boží, ale důvěru v Krista Pána a Jeho zásluby, aniž měli za to, že by tato víra byla formálnou příčinou ospravedlnění, ale pouze nástrojem, jímžto hříšník přijímá spravedlnost Kristovu, ana se jemu přičítá, pro kteroužto přičtenou spravedlnost se stává hříšník spravedlivým, aniž by jím skutečně a v pravdě uvnitř byl a sicé veskrze, že nemá, z čeho by souzen byl a odsouzen ²⁾.

Pro přičtenou tuto spravedlnost Páně jest svatost jednoho každého na dobro stejná, a kdož by maje ji, skonál, ihned vejde do nebe, nemaje, zač by na onom světě trestu odbyval. A jak by také bylo lze duši spravedlností Páně přikrytůu, a svatostí Jeho ospravedlněnou na onom světě pokutovati? Není tedy místa nižádného pro očištec na základě učení reformatorů o ospravedlnění. Očištec jest zhola nemožen na základě učení reformatorů o ospravedlnění, neboť jako Kristus Pán sám pro spravedlnost svou vešel do stánků nebeských, tak nemůže také nižádný, maje tuto sobě přičtenou spravedlnost, do očištee, jelikož by bylo důsledně i říci, že by i Kristus Pán byl musel do očištee.

Druhé učení reformacie, s nímžto nemůže státi očištec, jest nauka její o zadostučinění Páně. Tvrdí zajisté, že Kristus učinil zadost za hříchy naše všecky, i za dědičný i za hříchy osobné, i za tresty věčné a časné,

¹⁾ Věda bez Boha není spásou společnosti lidské ani dočasnou, neboť bez Boha je nemožná skutečná a opravdivá mravnost, a proto jest vzdělanost bez Boha nebezpečnější, než-li nevzdělanost bez Boha. Jinak jest ovšem, máme-li na zřeteli vzdělanost pravou.

²⁾ Učení toto je arci pohodlné a veselé, právě „laetum evangelium Luterské“, kteréžto ale nemůže býti zváno cestou k nebesům, neboť do nebes nevede pohodlná cesta.

a v tom až dotud není sporu mezi katolickou věrou, a naukou reformatořů; neboť i víra katolická dí: že zemřel Kristus Pán za všechny lidi ¹⁾, za všechny hříchy i za dědičný ²⁾ i za hříchy osobné. A však reformatořové přidávají: že právě proto, poněvadž Kristus za hříchy naše dostiučinil, není nižádného zadostučinění se strany hříšníkovi potřeba, a odtud že není nižádný povinen, za své hříchy dostičiniti, ano oni tvrdí dokonce: že učiti a chtíti tomu, aby bylo za hříchy dostičiněno, tolik jest, jako zatemňovati zadostučinění a zásluhu Páně.

Nám katolíkům se ale zdá býti učení takové proti všemu řádu, neboť jest to nepodobné, aby člověk křesťan, byv zásluhou Páně a pro milost od Něho obdrženou v rodině Boží, a byv Bohu nevďěčen svou vinou z rodiny této se vyloučil, beze vši pokuty a beze všeho trestu zase na milost byl přijat, ač Kristus Pán i za ten hřích trpěl, jehož se dopustil dotčený hříšník ten. Zdá se nám býti tak všeobecný odpustek proti všemu řádu, ač nikoliv netvrdíme, že by nemohl Bůh pro své neskonale milosrdenství tomu neb onomu odpustiti nejenom vinu hříchu a věčný trest, ale i časný. Stává se tak, ale obyčejně zůstává podle vůle Páně, jak nás učí víra ³⁾, pokuta časná ⁴⁾ již jest trpěti kajícníkovi po odpuštění trestu věčném. Síla však ku zadostučinění není tak z nás, aby z Krista Pána nebyla, neboť v Něm a s Ním činíme zadost ⁵⁾ za hříchy své.

Tvrdí-li tedy reformacie věku XVI. a její přívrženci, že se každému ospravedlněnému odpouští vezdy nejenom vina hříchu a věčný trest, ale i všecken časný; pak není nižádného podkladu pro očištec, neboť jest očištec podle starobylého výměru místo, kde trpí duše časné tresty za hříchy, za které se na světě nedokály. Podle reformacie ale není vůbec třeba se káti, a tudy také nepotřebno pokání dokonávati.

Reformatořové neuznávají dále nižádného rozdílu mezi hříchem všedním a mezi hříchem smrtelným, alebrž dle nich jsou vlastně všichni hříchové po-

¹⁾ Luterané praví, že zemřel Kristus Pán za všechny lidi, Kalvín ale tvrdí: že zemřel pouze za vyvolené, a v této věci souhlasí s Husem i s Chelčickým.

²⁾ Před nedávnem jsem četl evaangelickou dogmatiku od Biedermanna, professora v Curychu, a shledal tamtéž k svému podivení, že p. y. katolíci učí, jako by byl Kristus Pán byl umřel pouze za hřích dědičný, a odtud prý jejich nauka, že jsou povinni křesťané za hříchy své dostičiniti. Takovýto nerozum rozkládá člověk tento doktor, a k tomu ještě professor! Než i u nás jsou bohužel i katolíci, kteřížto neznajíce víry své, ji zpotvořují.

³⁾ Trid. Sess. XIV. can. 12. can. 13. can. 14. can. 15. Sess. XIV. cap. 8. „De satisfactionis necessitate et fructu.“

⁴⁾ Trid. sněm dí: Sancta synodus declarat, falsum omnino esse et Verbo Dei alienum, culpam a Domino numquam remitti, quin universa etiam poena condonetur. Sess. XIV. cap. 8.

⁵⁾ 3. Trid. l. c. Neque vero ita nostra est satisfactio, quam pro peccatis nostris exsolvimus, ut non sit per Christum Jesum in quo satisfacimus, facientes fructus dignos poenitentiae, qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri, et per illum acceptantur a Patre.

vahou svou smrtelní, a však nikoliv ve smyslu a rozumu katolickém. Podle katolíků jest každý hřích dobrovolné přestoupení zákona Božího, tak že není možno, aby úkon zákonu Božím protivný byl hřichem, leč by byl o vůli člověka spáchán. Jinak jest po rozumu reformatorů. Tito tvrdí: že lidé ztratili v Adamovi svobodnost vůle ku konání skutků mravně dobrých, ač prý podržel volnost ku konání občanské spravedlnosti.

Co koná člověk, koná z nezbytnosti, ať by konal zlé anebo dobré. Ale jak tu možná mluvíti o hříchu, když nemá člověk svobodnosti (*liberum arbitrium*) ku konání dobra anebo zla? Vždyť není národa na celém světě, jenž by brdloval bližního pro věc, jižto byl nikolivěk nezavinil.

Na základě učení reformatorů muselo by se vlastně říci, že po ztrátě vůle svobodné nebylo na světě nižádného hříchu spácháno, a opravdovým hřichem lidským že byl pouze a jedině hřích Adamův, anť měl Adam jediný před hřichem sebe sama v moci, po hříchu ale nikoliv, ani on ani kdokoli z jeho potomkův.

A reformatórové a jejich přívrženci tvrdili přese všechno, že lidé nejenom hříchů se dopouštějí, ale že jsou všichni hřichové veskrze povahou svojí smrtelní. A za jakou příčinou? Tou příčinou, že jsou všichni hřichové bez rozdílu jako ratolesti hříchu dědičného, kterýžto se zakládá podle bludného náhledu reformatorů v žádostivosti. Hřích dědičný je v každém, jako jest v každém žádostivost zlá, a hřích tento se vlastně nikdy nesnímá a neodpouští, alebrž pouze přikrývá. ¹⁾

Na základě takovém není ovšem nižádného místa pro očištec; neboť buď že jsou hřichové člověka spravedlností Kristovou přikryté, nebo nic. Jsou-li přikryté, odchází člověk přímo do nebe; nejsou-li, sestoupí do pekla, aby tamtéž trápen byl ohněm, třetí případ jest naprosto nemožný. ²⁾

Lutr ovšem nedospěl ihned k důslednému zapírání očištee, spíše se ohražoval o vší síle naproti podezření, že by s Čechy zavrhoval očištec. Slyšme jenom, co dí v Lipské disputaci: „*Já věřím silně (fortiter), ano odvažuji se (ausim) říci: Já vím, že je očištec, snadno se přesvědčuji, že se děje o něm zmínka v písmě, nechci, aby se uvalovalo na mne podezření, jakobych hověl kacírům aneb Čechům. O očištcu nic mi není známo, leč že trpí tam duše, a že jim máme býti ku pomoci svými skutky a almušnami.*“ Než ale

¹⁾ Za věků dávných zapírali očištec: 1. Gnostikové. 2. Ve věku XII. Petrobrusiané a Henriciané. 3. Valdenští, jak jest aspoň na jevu z dopisu Lutrova, jinak ale buďže věřili v očištec, anebo jinak věrice, podle katolické víry konfesse činili. Čteme zjisté v konfessi, jižto podepsali na rozkaz Innocence III. „*Elaemosynas, sacrificium caeteraque beneficia fidelibus posse prodesse defunctis credimus.*“ Denzinger Enchiridion p 373.

²⁾ Lutr tvrdil netoliko, že jsou hřichové veskrze povahou svojí smrtelní, alebrž také, že skutky spravedlivého, byť i jinak dobří byli, hřichové jsou, jenže se jemu za hřích nepočítají. Ano tentýž odvážný mnich i tvrdil, že se ty nejhorší nepravosti za nic nepočítají tomu, kdož má víru nástrojnou. A i tato náuka nekřesťanská, všechen dobrý mrav a řád podřývající, nalezla i u nás dlouho před bitvou na Bílé Hoře přívrženců.

tentýž Lutr octl se za nedlouho v téže haeresii, kteroužto na Česích shledával, jakož viděti lze na zavržené jeho větě XXXVII., ¹⁾ v kteréž již zamítá, že by bylo lze dověsti z písma, ježby bylo v kanoně, očístce. ²⁾

Přímo však a určitě vyjádřuje Lutr svou nevěru stran očístce ve svém dopisu ku Valdenským, jednaje o Eucharistii. Dí zajisté: „*Zapíráte-li očístec, zavrhuje-te-li mše, vigilie, řehole a cokoliv bylo zařízeno tímto podvodem, vše na skrze schvaluji.*“ ³⁾

Tak mluvě Lutr jednal s hlediště svého a na základě nauky své na dobro důsledně, a podobně všichni ti, kdož se hlásili k jeho praporu, a přijavše učení jeho o hříchu dědičném a jeho následcích, o zadostiučinění Páně a o ospravedlnění nemohli ani jinak, leč zavrhnouti očístec.

Jaké ale držel učení o očístci Chelčický? Víme o něm, že problašoval písmo za pramen jediný pravd náboženských, že zamítal oběti za věrné duše, hodinky a modlitby, víme o něm, že odpíral, bychom mohli býti věrným dušem v očístci ku pomoci dobrými skutky. Jaké měl tedy on učení o tomto článku víry? Sjednával se s katolickou věrou, byť bychom brali zřetel pouze k otázce, zda li jest očístec čili nic? V jakém as poměru jest učení jeho k učení Českých Bratří o očístci?

Ty a jiné věci jest nám označiti stran učení Chelčického.

Chelčický, jednaje o očístci, pouští se poněkud do hloubky tohoto článku víry, dotýká také otázek, jež možno držeti, anebo zamítati, aniž by měla ouhony víra sama, často také doráží na Církev katolickou pro důmněny bohoslovců, jež nejsou nikolivěk předmětem víry.

Tou příčinou jest nezbytno, míti na zřeteli katolickou nauku o očístci, a bedlivý rozdíl činiti mezi články víry, a učením těsně souvislým s nimi, a mezi pouhými důmněnkami bohoslovcův, anť by jinak nebylo lze chápati polemik Chelčického, aniž učení jeho náležitě seznati a oceniti.

Také dlužno nepřehlédnouti, že se musí rozdíl činiti mezi článkem víry, a mezi důvody, jimiž ho hájili lidé, byť i katoličtí bohoslovci: neboť se stalo nejednou, že mnozí buďže pro nevyspělost časů, anebo pro vlastní neznalost a neumělost hleděli prospěti víře důvody a důkazy takovými, ježto nebyly podle pravdy, aspoň ne podle plné pravdy, a tudíž pravd věčných, (jejichž pravdivost ovšem nezávisla jest na důkazech), nedokazovali, aspoň ne správně, a tudíž jim neprospěli, alebrž, co na nich bylo, jich poškodili.

¹⁾ Od papeže Lva X. v r. 1520.

²⁾ Věta zní: „Purgatorium non potest probari ex sacra scriptura, quae sit in canone.“

³⁾ „Cum negatis purgatorium, damnatis missas, vigilias, coenobia, monasteria et quicquid per hanc imposturam erectum est, per omnia probo.“ Valdenští, jimžto Lutr takto píše, jsou vlastně Čeští Bratři.

Hledíce k věcem svrchu dotčeným, a chtějíce seznati učení Chelčického, pokud možná soustavně, budem se nejprve šířiti o článku víry, že jest očištec, a že duše, ježto se na světě nedokály, ihned po smrti těla do něho sestoupí, a na to budeme jednati o učení; že možno býti věrným dušem ku pomoci přímluvami, obětí, almužnami a jinými skutky dobrými.

Kolem těchto dvou článků víry řadí se mnoho věcí, jež jsou s nimi souvislé, ale nikoliv nejsou předmětem víry prohlášené; jiné ale jsou druhu takového, že by víra úhony neměla, když bychom jich tak nepřijali, jak je bohoslovci předkládají.

Toto majíce před očima, budeme nejprve jednati

A) o jsoucnosti očiště, a o člancích sem tihnoucích;

B) o učení, že jest možno věrným dušem býti ku pomoci!

C) o poměru učení Chelčického k učení Jana Husi, Viklifovu, Českých Bratří, a pravoslavného Východu.

Práce tato moje se zakládá na spisech Chelčického. Jakož jsem již v úvodu k učení tohoto reformatora o Eucharistii dotekl, nedovoluji sobě nikdež úsudku o učení jeho, jenž by nebyl odůvodněn slovy Chelčického. Mohu směle říci, že bude sebe Chelčický ve spisu mém líčiti sám. Mám na zřeteli jen pravdu, a jsem přesvědčen, ta že prospěje národu mému podle slov Spasitelových: „*Pravda osvobodí vás.*“ Jan 8, 33. Neoprávněné a lživé nadsazování předků našich a vychvalování jich bez pravdivého podkladu neprospívá národu, ale činí ho spíše směšným u lidí, kteřížto uvykli poněkud mysliti, a stav věci hlouběji poznali jsou. Národ náš věru nemá toho zapotřeby k vůli bývalé slávě své, aby *před míru* vyvyšoval ty, kteří ve mnohých věcech nejenom neprospěli jemu, ale zhusta naši milou vlast buď plenili, anebo aspoň morálními původci byli těch hrůz, jež stihly jej ve věku XV., XVI., a zvláště ve věku XVII.

Spisy Chelčického, jichž zvláště užívám, jsou v textu naznačeny.

Doufám pevně, že bude toto mé skrovné pojednání národu mému milé, aby se poznenáhla dozvěděl, čemu vlastně učili ti mužové, kteřížto mocně zááhali v osudy vlastní našich, neboť všechny bouře od prvých hádek Husových až ku bitvě na Bílé Hoře měly základ dogmatický, jako mají i nyní všechny politické a sociální spory v nejhlubší hloubce základ dogmatický. A tou měrou se všichni mylí, kdožby se domnívali, žeby tak nebylo. Řádění Belgické lože naproti katolíkům, a liberalismu naproti víře zejména katolické, a naproti pravé svobodě víry poučuje nás, že víra a zapírání víry jest podkladem sporů, o nichž nevíme, zdali nebudou opět krvavé. Ba i spory národnosti mají svůj nejhlubší základ v odporu mezi věrou a nevěrou. Důkaz na to máme, neboť všichni věrní katolíci uznávají práva národnostní, nevěrecký a bezbožecký liberalism nikoliv!

Mám obyčej všechny své spisy podrobovati vedle povinnosti soudu autority církve své. Činím tak i nyní, a odvolávám vše, cožby nebylo v. souzvuku s věrou svatou, i jako katolíka i jako kněz téže církve.

H l a v a I.

Jsoucnost očistce a články sem lhnoucí podle učení obecného i podle nauky Chelčického.

Část I.

Učení katolické o jsoucnosti očistce a o člancích sem směřujících.

§. 2. *Souhrn článkův sem příslušných.*

Články sem příslušné jsou jednak články víry prohlášené, anebo s věrou v očistci těsně souvislé anebo i důmněnky, jichž lze nepřipustiti bez ouhony víry.

Budeme se tedy šířiti o člancích dotčených:

- A) *pokud jsou ony články víry prohlášené,*
- B) *pokud jsou theologumena, aneb i důmněnky theologů.*

A) Články víry o očistci, pokud jsou prohlášeny:

§. 3. a) *Očistec jest.*

Podle katolického článku víry nemají ti, kdož odešli ve stavu smrtelného hříchu na onen svět, ni žádná naděje, že budou vyproštěni z místa útrap svých. Příčiny toho jsou: Předně a přede vším spravedlnost Boží, kterážto stanoví, aby smrtelný hřích; neskonálá to urážka Boží měla sobě přiměřený trest, a tou měrou věčný; a za druhé zloba hříchu sama, ježto člověk se vzdorem naproti Bohu odešlý tak je spořádán, žeby chtěl věčně žiti, aby mohl svému hříchu hověti, jakož to vidíme již zde na světě na vyžilém mnohém starci, kterýžto lne ku hříchu napořád, i když hřích již ho byl opustil. Také se dobře shoduje s trestem věčným za hřích smrtelný, i ráz nezměnitelnosti, kterýžto bere na sebe duše na onen svět odešlá. Přejde-li tedy duše do bran věčných z rodiny Boží vyhostěna bez víry nadpřirozené, bez lásky a naděje, bude do věčnosti bez naděje, žeby kdy užřela Boha tváří v tvář.

A však jinak se to má s dušemi, ježto odešly na onen svět ve stavu milosti Boží, ale plně neučinily zadosť za hříchy smrtelné, anebo odešly s hříchy pouze všedními.

Jsouť zajisté hříchové všední povahou svou rozdílní od hříchu smrtelného. Hřích smrtelný jest odvrácení se od Boha, nadpřirozeného cíle s pohrdou, a nachýlení se ku dobrům stvořeným nezřízeně, a této povaze odpovídá také dvoji trest pekelníků; jeden záporný, jenž je odlučuje na vždy od tváře Boží, a druhý kladný, jenž čelí ku trestům kladným v pekle¹⁾ nebo li citelným.

¹⁾ Sv. Tomáš Aquinas S. II. 1. q. 87. art. 4.

Hřích všední ale není odvrácení od Boha, ale pouhé nezřízené se nachýlení ku dobrům stvořeným. A proto neztrácí duše pro hřích všední milosti Boží, a nebývá vyhostěna z rodiny Boží a tudíž odešla-li v tom hříchu, má i na onom světě nárok na dědictví věčné, a vadí jí pouze vina a časný trest, anebo zbylý po odpuštění hříchu smrtelném, aby vešla do dědictví věčného.

Učení toto má základ v spravedlnosti Boží, a jest jedno z těch, ježto jest nejvíce rozumu přístupné.

Katolická víra učí, že jest očistec čili místo na onom světě, kdež trpí duše časné tresty za hříchy, za které se na světě nedokály.

Učení toto má základy v písmě i v Božské tradici.

I. V písmě, a to

1. V písmu svatém Starého Zákona. Čtemeť v druhé knize Makkabejské, že když přišel Judas, aby sebral těla těch, kteříž poraženi byli, a uložil je v hrobích, kterak našli pod sukněmi zabitých z daru model, kteréž Zákon Židům zapovídá. I prosili za ně, aby provinění to, kteréž se stalo, v zapomenutí dáno bylo. Na to dí písmo: „(Judas) učiniv sbírku poslal 12 tisíc drachem stříbra do Jerusalema, aby obětována byla oběť za hříchy mrtvých dobře a nábožně mysle o vzkříšení. (Nebo kdyby byl neměl naděje, že vstanou ti, kteříž padli, zbytečné a daremné by se zdálo, za mrtvé se modliti. A že prohledal, že ti, kteříž s pobožností zesnuli, mají výbornou milost složenou. Protož svaté a spasitelné jest za mrtvé se modliti, aby od hříchu sprostěni byli. ¹⁾)

Z textu dotčeného jde na jevo

a) že jest možná, aby člověk umřel pobožně, t. j. v milosti Boží, a přes to byl přece vázaným tresty za hříchy zbylými, anebo míti na sobě vinu pro hříchy všední, a podle toho i závažnost, za ně odbývati.

β) Že jest křivo, by smrtí se shlazovaly všechny zbytky trestů, jakož se vidělo Lutrovi, neboť ti, za něž mělo býti obětováno, zemřeli smrtí násilnou a to za víru, a přes to přese všechno se obává Judas, zdaliby nebylo nedostatků na nich, za něž by měli odbývati.

γ) Že jest možno, aby byly duše zbaveny aspoň hříchů některých na onom světě.

Jestliže ale tak písmo hlásá, jest místo na onom světě, v němžto se duše dočasně pokutují. Místem ale tím nebe není, nebo tam nikdo není pokutován, ani peklo, neboť tam není trestů dočasných. Zbývá tedy pouze střední místo mezi oběma, a tím jest očistec. ²⁾)

¹⁾ II. Makkab 12, 43. seq.

²⁾ Protestanté zavrhuji ovšem důkaz za pohodlnou námitkou, že Makkabejská kniha II. prý není kanonická. Odpověď je snadna: „U židů ovšem, ač ne pro tu příčinu žeby jí byli neuznávali za bohoduchou, ale proto, že nebylo po Ezdrášovi proroka, jenž by jí byl v seznam knih svatých přijal. U křesťanů však bylo jináče, kniha ta bývala čtena při službách Božích, a to je důkaz, že byla jména za bohoduchou, neboť podle výroku sněmu III. Carthag. nebylo volno užívatí ně-

Druhý text, jehož užívají theologové k důkazu o očištění, se čte Tob. 4, 17. 18. Z napomenutí tam obsaženého povstal, jak píše Bellarmin ¹⁾ obyčej, scházeti se po pohřbu zemřelého k hostině, a odesýlati dary chudým a řeholím. K tomuto textu má také zření sv. Jan Chrysostom. Hom. XXXII. in Matth.

2. V písmě sv. N. Z. mluví o očištění texty Mat. 5, 22., Mat. 5, 25., Luk. 12, 58, Mat. 12, 32. Nad jiná místa však důležitější jest text, jež čteme I. Cor. 3, 11—15. nejenom pro obsah jeho, ale také tou příčinou, že ho užívá i Chelčický a ve svůj prospěch vykládá.

Sv. apoštol tamtéž dí: „*Žádný nemůže jiného základu položit, mimo ten, kterýž položen jest, jenž jest Kristus Ježíš. Staví-li pak kdo na ten základ zlato, stříbro, drahé kamení, dříví, seno, strniště, zjeveno bude na díle jednoho každého: den Páně zajisté okáže, nebo v ohni se zjeví, a jednoho každého dílo, jakéž by bylo, oheň zkouší. Zůstane-li či dílo, kteréž na něm vystavěl, vezme odplatu: pak li či dílo shoří, vezme škodu; ale sám bude spasen, avšak tak jako skrze oheň.*“

Text tento jest nad míru těžký ku výkladu, a sv. Augustin dí, žeby náležel k těm věcem, o nichžto praví sv. apoštol Petr, žeby byly v epistolách sv. Pavla nesnadné k srozumění (II. P. 3, 16.), a jichžto nemají lidé převraceti k svému zabynutí. ²⁾

Abychom sobě však upravili cestu ku výkladu, vyložme sobě některé obrazy řečnické, jichž užívá sv. Pavel.

Sv. apoštol užívá obrazu o dvou stavitelích. Oba staví na tomtéž základě, kterýž jest Ježíš Kristus, ale stavivo jejich je rozdílné. Jeden z nich staví z pevného staviva a trvanlivého a nehořlavého, jako jsou drahé kameny, zlato a stříbro; druhý užívá staviva, kteréžto není ohnivzdorné, jako kovové nadzminění, ale hořlavé, jako jest: dříví, seno a strniště. Stavba obou je hotova. Teď sobě myslíme: žeby byl ku stavbám oheň přičiněn. Jaký bude toho následek? První stavba jest všecka ohnivzdorná, a proto nebere ourazu ani ona, ani stavitel, pakli by se nalézal uvnitř. Při stavbě druhé se ale mají věci jinak. Jak mile byl založen oheň, uchvacuje ihned stavbu veškeru, a jestliže by byl stavitel uvnitř, a chtěl-li by zachrániti sebe, musel by projíti ohněm. Jda ohněm nebude zachvácen, ale beze vši ouhony nebude, vlasy jeho a vousy nebudou bez pohromy. Odtud dí sv. apoštol: Sám bude spasen, avšak tak, jako skrze oheň.

jaké knihy jako bohoduché, leč by byla kanonická. Ostatně ji cituje jako kanonickou sněm dotčený, Innocenc I. k Exuperiovi, sv. Augustin de civ. Dei lib. XVIII, 36. Lib. II. de doctr. Christ. c. 8., dekret papeže Gelasia a t. d. Sv. Augustin vážil z textu toho, že se máme za mrtvé modliti. Lib. I. de cura pro mortuis.

Část textu: „Svaté“ etc. nečte se ovšem v některých rukopisech, avšak to není na úkor přesnoty jeho, neboť se čte nejenom na Západě, ale i na Východě.

Jiných námitek pomíjíme, neboť nemají nížádné opory pevné.

¹⁾ Bellarmin. De Purgatorio.

²⁾ S Aug. Lib. de fide et operibus. Cap. 15.

To jest tedy obraz těch věcí nebo-li pravd, jež nám předkládá apoštol národů. Nyní ale nastávají obtíže o tom, α) kdoby byli ti stavitelé? β) Coby se mělo rozuměti slovy: Zlato, stříbro, drahé kameny, dříví, seno, strniště? γ) Coby znamenal den Páně? δ) Coby znamenal oheň, o němž dí apoštol: že se zjeví, aby zkoušel dílo jednoho každého? ε) Coby znamenal oheň, o němž praví sv. Pavel: „Sám bude spasen, avšak tak, jako skrze oheň?“

Pomíjíme zde různých málo věrohodných výkladů, a díme:

a) Slovem: „Stavitelé,“ se míní učitelové v církvi ¹⁾, a ten výklad se shoduje úplně s tím, co o něco výše I. Cor. 3, 8. 9. 10. dí apoštol, nebo tamtéž mluví patrně o kazatelích.

b) O slovech: Zlato, stříbro a t. d., jsou výkladové přerozmantití. Čítám jich šestero. ²⁾ Dobře odůvodněn jest výklad, kterýžto dí: žeby základ, na němžto se staví, byl Kristus; zlato, stříbro a drahé kameny žeby znamenaly nauku kazatelů prospěšnou, kterážto vedou ty, kdož přijali slovo Boží, slovem i příkladem. Slovem: Dříví, seno, strniště, by se rozumělo učení, ne sice kacířské, neb to se nestaví na základě, jenž jest Kristus, ale přece všetečné, zbytečné a neprospěšné, a takové hlásání se neděje ovšem: bez hříchu všedního.

c) „Den Páně“ znamená v textu „soud Páně.“ Soud Páně ale dvojí rozeznáváme: soud soukromý, a soud veřejný. O soudu veřejném vykládají slova ta: Theodoret, Theophylakt, sv. Anselm a jiní, a mají k tomu důvody: neboť za jedno sluje soud poslední skutečně v písmě dnem Páně, na němž se zajisté objeví skutky všech lidí, a nad to dí apoštol, že se ten den v ohni zjeví, a tak se popisuje v písmě soud poslední. ³⁾ Také se není co obávati, žeby čelil proti článkům víry, že po soudu posledním nebude očištění, a že svatí plně očištění ihned do nebe vejdou. Vykládáme li ale den Páně „o soudu soukromém,“ pak dlužno vložiti slova: „Bude spasen, avšak tak jako skrze oheň,“ výkladem: „Bude spasen, když byl skrze oheň očištěn.“ Tento výklad má oporu ve Vulgátě, kdež čteme: „Quoniam in igne revelabitur.“

Text původní ale čte: „ἀποκαλύπτεται“ „revelatur,“ a to by svědčilo soudu soukromému, a výkladu: Bude spasen, když byl očištěn skrze oheň.

¹⁾ Tak vykládá sv. Jarolím. In Jovinianum lib. Sv. Tomáš Aquinas, Sv. Anselm a jiní.

²⁾ Sv. Jan Chrysostom, jehož následuje Theophylakt, vykládají: „základ“ o víře pravé, ale mrtvé (fides informis), zlato etc. o skutcích dobrých; dříví etc. o hříších smrtelných; avšak výklad tento nemá pravdy do sebe, anť by jinak zavržený od církve Origenismus správně byl učil, že na onom světě budou na konec všichni hříchové odpuštění, neboť se praví v textu: „Sám bude spasen, a však tak, jako skrze oheň.“ Řekové, kteřížto nepřijímají ohně v očištění, dějí ovšem: že slova: „Budu spasen“, nemají do sebe toho rozumu, že bude spasen stavitel, ale že bude hořeti věčně, anižby shořel. Avšak výklad tento jest obvyklé mluvě písmá sv. úplně odporuý, neboť slova: „Spasen bude“ nečtou se tamtéž nikdy „in partem malam,“ ale vezdy „in partem bonam,“ nebo-li v dobrém smyslu, jakož byli dokázali theologové latinští před prvním sezením anémovním ve Florenci.

³⁾ Žalm. 96, 3. Joel. 2, 3. II. Thess. I, 6—8. II. P. 3, 10.

Ať se tedy vykládá „Den Páně“ o soudu posledním, anebo o soukromém, nemá ouhony článek o očistci.

d) Ohněm, o němž dí apoštol: že bude zkoušeti dílo jednoho-každého, se míní oheň zkušební, a nikoliv očistcový. Není tedy oheň tento: ignis purgatorius, ale probatorius.¹⁾ Avšak tomu není na odpor, by oheň dotčený nemohl býti i očisťujícím ohledně těch, na nichž budou shledány nedostatky v poslední době.

e) Oheň, o němž praví sv. Pavel: „Sám bude spasen, avšak tak, jako skrze oheň,“ značí trest na onom světě očisťující ty, na něž bude při soudu soukromém shledáno, že stavěli na základě Kristu dříví, seno, strniště,²⁾ a nikoliv požár světový anebo dokonce oheň pekelný.

Podle všeho jest rozum slov apoštolových (Cor. 3, 11—15) as tento: Sv. Pavel položil svým kázáním základ, jenž jest Kristus a na tomto základě lze jediné s prospěchem stavěti vyučování veškero, a konati dobré skutky. Trvá-li kdo napořád na tomto základě, uče podle řádu sv. víře a konaje dobré skutky bez ouhony, netkne se ho při soudu Páně oheň, tak jako neuchvacuje na stavbě zlato, stříbro, drahé kameny. A však jestliže stavěl sice na základě Kristu, ale nikoliv bez ourazu všedního hříchu, budou i jeho skutky zjevné in igne probatorio, jako onoho, kdož odejde na soud Páně bez ouhony a i on bude spasen, a však až bude očistěn skrze oheň (per ignem purgatorium) Slova apoštola ukazují tedy, že jest očistec.

II. Byť i však nám písmo sv. nehlasalo dosti jasné o očistci, mluví o něm tradice Boží na Západě i na Východě.

1. Víru tu držela církev na Západě. O tom dávají svědectví:

a) ss. *Otcové*: *Tertullian* ukládá ženě, aby po smrti svého muže se modlila za něho, aby měl účast vzkříšení prvém.³⁾

Sv. Ambrož rozeznává na onom světě oheň, jímžto se zničí hříchové všední, a oheň, jenž jest připraven ďablu a andělům jeho.⁴⁾

¹⁾ Tak vykládá: *Dionysius Carthusianus*, *Lyranus*, *Cajetanus* a j.

²⁾ Tak vykládají sv. otcové, jako: sv. *Ambrož*. In ps. 118. Serm. 20. *Sv. Jarolím*. In cap. 4. *Amos*. *Sv. Aug*. In ps. 37. *Sv. Řehoř*. lib. IV, *Dialog*. A theologové: *Alcuin*. Lib. III. de Trin. *Lombardus*. In IV. D. 21., a s nim scholastikové veskrze, zvláště ale sv. *Tomáš*, jenž uvoďv text: 1. Cor. 3, 13. dí: „Non autem potest hoc intelligi de igne inferni, quia qui illam ignem patiuntur, non salvantur. Oportet ergo, quod intelligatur de igne aliquo purgante. Opusc. Contra Graecos cap. 9. Tamtéž také dí, že v tom ohni, jenž se zjeví při posledním soudu, budou také spravedliví (věrné duše) očisťováni. „Dies ergo Domini quoad universale iudicium in igne revelabitur, qui faciem iudicis praecedet, quo reprobi ad iudicandum trahentur, et iusti, qui vivi reperientur, purgabuntur; sed et diabolus Domini, quo unumquemque in sua morte iudicat, in ipso revelatur, qui purgat bonos et impios condemnat. Sic ergo patet, purgatorium esse post mortem.“

³⁾ *Tertullian*. Libr. De Monogamia. Ultra medium.

⁴⁾ *S. Ambrosius*. In ps. 118. Serm. III, 17.

Sv. Augustin žádá sobě na Bohu, aby ho již zde očistil, by jemu nebylo na onom světě třeba ohně očistujícího ¹⁾.

Sv. Řehoř Vel., vyznává zřejmě, že jest očištec, a ti že se dostanou do očištec, kdož se dočinili hříchů všedních ²⁾.

Podobně učí i jiní ss. otcové o tomto článku, a víru tuto přejali spisovatelé církevní, jsoucí na rozhraní mezi dobou patristickou a věkem scholastiků a scholastikové sami, jako Beda cti-hodný, sv. Petr Damianský, sv. Bernard a jiní, nade všecky však sv. Tomáš Aquinský. ³⁾

Spolu se sv. Tomášem vykládali tuto víru nesčíslní žáci jeho (Thomisté), a netoliko žáci sv. Tomáše ale i Jana Duns-Scota (Scotisté), tak že církev i věda učení o očištcí jednosvorně držela naproti všem, kdož jí zapírali, jako Valdenští, Táboři, Čeští Bratři, a reformátoři věku XVI.

2. S Otcí na Západě vyučují souhlasně Otcové ss. na Východě.

Origenes dotýká textu I. Cor. 3, 11—15., jenž byl od starodávna vykládán o očištcí, a dí: že by nebylo možná vejíti do nebe s dřívím, senem a strništěm, a že také nelze věriti, že by se nám nedostalo ničehož za zlato, stříbro a drahé kameny t. j. za ctnosti, a tudíž že jest potřebno věriti, že oheň nejprvé uchvátí dříví, seno, strniště t. j. hříchy všední ⁴⁾.

Sv. Basil mluví zřejmě o místu, kdež budou na onom světě očišťovány duše, a o ohni, jenž bude nástrojem očišťování ⁵⁾.

Víra tato vychází na jevo ze všech výroků otců Východních, jimiž učí: že dobré jest a prospěje modliti se za mrtvé, almužny dávati a oběti konati, neboť oni vyznávají jednak, že od hříchů smrtelných není na onom světě osvobození, modlíce se tedy za mrtvé, vyznávají, že jsou na onom světě duše, jimž můžeme býti ku pomoci, a to jsou věrné duše v očištcí.

Obyčej ale za mrtvé se modliti pochází podle sv. *Jana z Damašku* ⁶⁾ z časů apoštolských, a váha tohoto svědectví je tím pádnější, jelikož byla autorita jeho na Východě téměř tak velká, jako sv. Augustina na Západě.

A jako se sjednával u víře v očištec sv. Jan z Damašku se Západem, tak se sjednávají i výborní vykladači písmen *Simeon Metaphrastes* (In cap. 12. Lucae), *Theophylactus* (In cap. 12. Lucae), a *Oecumenius* (In I. Cor. 3.)

3. Víru v očištec hlásají *starobylé liturgie na Západě*, jako liturgie sv. *Petra*, *liturgie Milánská*, jižto přikládají sv. Barnabáši, a *liturgie Mozarabská*.

¹⁾ S. Augustinus. In ps. 37.

²⁾ S. Gregor. Dialog. IV, 39.

³⁾ S. Thomas Aquinas. Lib. IV. Contr. Gent. cap. 91, Opusc. II. Contra Graecos et Armenos cap. 9. Suppl. q. 100. art. I.

⁴⁾ Origenes. In Jerem. Hom. XVI.

⁵⁾ S. Basilus. In Isaiam. VI. n. 186.

⁶⁾ S. Joannes Damasc. Libro Περὶ τῶν ἐν πιστεὶ χερσιμημένων. T. j. o těch, kteří ve víře odpočívají, nebo jak my říkáme: O věrných duších v očištcí.

Církev západní dává tuto víru na jevo slavností „*Všech věrných Dušiček*“, a vyznává ji slovy: „*Odpocínutí dej jim, Pane, a světlo věčné ať jim svítí.*“

Liturgie na Východě souzvukují s liturgiemi na Západě, jako: liturgie sv. Jakoba, sv. Jana Chrysostoma, liturgie Jerusalemská a Cařihradská.

O víře v očistec dávají také svědectví *Euchologie Řeků*, neboť se konají v nich modlitby za zemřelé.

Sem se řadí četné písně, ježto končí prosbou, aby dal Bůh zemřelým odpocínutí věčné, a bydlíště spravedlivých.

O víře v očistec dávají svědectví oběti za mrtvé, a konané při nich modlitby za mrtvé. Tak čteme v liturgii svatého Basila: „*O Pane, kterýž jsi ráčil přijati oběti smírné . . . za ty, kteříž jsou v hádu držáni* (ὡπερ τῶν κατεχομένων ἐν ᾿Αϊδῇ) *a nám dáti naději, že udělíš dušem tam držaným úlevy v bolestech: vyslyš prosby . . . a dej, aby duše zemřelých služebníků tvých odpocínuly na místech světla.*

Víru v očistec hlásají na Východě dvě slavnosti věrným dušem do roka věnované. Při obětích za zemřelé užívají Řekové kollyb¹⁾. Původ kollyb těchto byl prý následující: V r. 362 rozkázal prý císař Julian, aby byly všecky věci ku pokrmu v Cařihradě určené znečistěny přimícháním krve z obětí pohan- ských, a tímto aby bylo i obyvatelstvo křesťanské v městě zne- čistěno. A však tomu bylo překaženo. Eudoxius, biskup Cařihradský, obdržel prý s nebes návěští, co před se béře Julian, i poručeno, aby obyvatelé jedli po ten čas kollyby.

Kollyby tyto se položí při slavnostech za zemřelé a při obětích za ně na mísu před oltář anebo u prostřed chrámu, a kolem nich se postaví svíce. Ku konci mše sv., anebo na konci nešpor koná kněz modlitby za zemřelé, a žádá na Bohu, aby dušem, za něž byly kollyby obětovány, udělil pokoje, útéchy a vykoupení. Na to se rozdělují kollyby mezi přítomné. Lid ale neustále volá: „*Bože, odpusť jim, a dej, ať duše jejich odpocívají v pokoji.*“

Tutéž víru dávají na Východě na jevo tak zvanými úlevami, jež zovou Μετρίστεις, anebo rozhřešování zemřelých. Úlev takových udělují zemřelým denně patriarchové v Cařihradě a v Jerusalemě. Patriarchové ujišťují, že úlevami těmito odpouštějí dušem zemřelých hříchy mocí, ježto byla dána apoštolům, vázati a rozvázati, že odpouštějí hříchy, ze kterých se odešli zpovídati buď nemohl anebo opomenul. Při tom žádají na Bohu, aby osvobodil duše dotýčné od útrap, jim odpustil a do ráje uvedl.²⁾

Obřady církve na východě, a starobylí její otcové vyznávají zřejmě, že jsou na onom světě duše, jež nepožívají věčné blaženosti,

¹⁾ Kollyby jsou obilí uvařené, k němuž přidávají nyní cukr, mandle a rozinky. Kollyby tyto se světívají i na Rusi, a donášejí se s dary rozličnými na hroby zemřelých, jako oběti za zemřelé, a kromě nich i jiné dary.

²⁾ Viz: Pizipios Bey. Die orientalische Kirche, Deutsch von Dr. Heinrich Schiel, Wien 1865.

jinžto však možno, býti ku pomoci modlitbami, almužnami a t. d., zvláště ale obětí mše svaté. Odtud jde, že tím již vyznává tatáž církev, že jest očistec, neboť podle učení téže církve není z pekla vysvobození nižádného, a nebešťané nejsou potřebni našich přimluv.

Až potud můžeme říci: že není neshody v učení o očistci mezi Západem a Východem nižádné, a kdyby rozhodovali starobylí otcové církve východní, její obřady, liturgie a její slavnosti za mrtvé, mohlo by se dobře říci: že Západ i Východ drží víru v očistec.

4. Víru v očistec hlásají sněmové církevní. Ovšem, že sněmové tito neprohlašovali článku tohoto dříve, až když byl upírán; neboť toho nikdy nebylo, aby byly články víry bez potřeby prohlašovány slavně, ač byly vezdy buď že zřejmé, anebo v jiných člancích zakrytě hlášány. Dlouhé věky nebylo sporu o očistci, ani ne mezi Východem a Západem, ani ne za časů Photiových, aniž 200 let na to, když se stal v r. 1054 Caerulariem rozkol skutkem.

Rozkolem se oddělil život církevní Východu od života církevního na Západě, ale i také věda. Kdežto nabývala věda bohoslovná na Západě a mohutněla hloubkou a rozměrem až ve věku třináctém k svému vrcholu dospěla ve sv. Tomáši Aquinském pěstující i filosofii na základě Aristotelismu z bludů svých vyčistěného: uchvátila schismatickou církev na Východě stagnace jako ve vědě filosofické tak i bohoslovné.

Poslední její theolog, jenž jména toho skutečně a v pravdě zasluhoval, byl sv. Jan z Damašku, a ten žil před rozkolem Photiovým: Photius sám byl veleučený, ale nestavěl tak, jako bořil.

Utkvěla východní církev jako v bahně, a proto nebyl jí jasný vývoj vědy theologické, a vzrůst víry do hloubky, aniž by měla víra sama úhony a změny. Pokročila sama víra v sobě, jak pravil Vincentius Lerinensis o víře církve Boží, ale nezměnila se.

Otcové sv. nerozdělovali anebo spíše nerozeznávali do přísna od sebe ¹⁾ obou míst na onom světě, kdež jsou duše, jinž se nedostalo, patříti na tvář Boží dočasně, anebo nedostane na věky, ač podstatu víry vezdy měly na zřeteli. Shrnovaliť zajisté obě místa v jedno slovem *ἄδης*, majíce v tom příklad odvěký v starobylé tradici národů, kteříž ač dobře rozdělovali tresty dočasné duší na onom světě od trestů věčných, přece místo útrap společným jménem „hades“ nebo-li *orcus* (podsvětí) jmenovali. Ano otcové ss. měli v tom příklad i v zákoně starém, neboť tam slove místo, kdež se duše mrtvých shromážděvaly, „šeol“, po řecku „hades.“ Ano ani v písmě sv. N. Z. nečteme slova: „καθάρσιον“ „purgatorium“, ač se tam předobře rozdělují hříchové, kteřížto jsou k smrti, od hříchů, ježto neodjímají spravedlnosti člověku; odkudž jde: že, jako se liší od sebe hříchové smrtelní a všední jakostí svou, tak se také i tresty lišiti musí jakostně od sebe, jsouce věčné a časné.

¹⁾ Ovšem že i tu činí otcové ss. zde onde výminky, mluvíce zřejmě o místu, kde trpí duše tresty dočasné, jako sv. Basil. In Isaiam VI. n. 186.

Za příkladem otců ss. tedy i písmá sv. shrnovali a shrnují na Východě, v církvi Řecké, i Ruské oboje místa i peklo i očistec v jedno jméno „Hades,“ neboli po Rusku: „Had.“

Na otázku: Čto takové had? Odpovídá katechismus Ruský ¹⁾:

„Ad po slovoproizvodstvu s řeckago značit město lišennoje světa. V christianskom učenij pod sim imenem razumyajatsja duchovnaja temnica, to jest sostojanije duchov, grěchom otcůž den-ných ot licezrěnija Božíja i sojedinennago s ním světa i blaženstva.“

Výměr tento se shoduje plně se starobylou definicí v našem katechismu obsaženou, kdež se dí o peklo, jež zove katechismus Ruský „had“: *„Peklo jest místo, kdež jsou duše, kteréž blaženosti věčné nedosáhly.“*

Kdežto však katechismus náš dále dí: že jest více míst, kteráž se peklem zovou *„vlastně peklo, očistec, a předpeklí“*: nerozlišuje katechismus Ruský nikolivěk svého „hadesu.“

Utkvěla tedy v pravdě církev rozkolnická právě v tom vývoji svaté víry, jak jim byla zachována, a dána v dědictví od velikých theologů církve nerozdělené.

Ss. Otcové, kteří nerozlišovali hadesu, a theologové, kteří slovem tím zahrnovali i peklo i očistec, nebloudili: neboť v tom neleží blud, že se nerozlišují do přísná místa, kdež jsou tresty věčné a časné, alebrž v tom by vězel blud, jestližeby kdo zapíral, žeby byly na onom světě vedle věčných trestů také časné. Na tom základě lze sobě vyložit, proč po tak dlouhou dobu nebylo mezi Východem a Západem stran očistce sporu nižadného, ač Východ nerozlišoval hadesu, Západ ale rozeznával v hadu peklo a očistec.

Jinak ale tomu bylo ve věku XIII., zvláště od polovice století tohoto. V době té zpozorováno od Latiníků v Cařihradě, že nemluví Řekové o očistci ani ve školách, ani ve svých knihách. I tázano se strany Latiníků, pročby pomíjeli Řekové očistec? Otázkou touto byli teprv upozorněni Řekové na rozdíl mezi Východem a Západem stran očistce, kterýžto rozdíl svrchu byl naznačen, a jenž není nikolivěk o sobě na ouhonu víry samé, a začali jednak z nevědomosti, a jednak z nenávisti Latiníkům předstírat, jakoby učili blud Origenismu o možnosti vykoupení z pekla. Za tou příčinou neopomíjeli theologové věku XIII. jednati o očistci jako o článku sporném mezi Východem a Západem, jakž to i sv. Tomáš činí. ²⁾

Od těchto dob bylo vezdy vzpomínáno na očistec, kdykoliv bylo jednáno o smír mezi Východem a Západem. Tak se dělo ve vyjednávání s papeži Urbanem IV. (1261—1264) a Klementem IV. (1265—1268), ačkoliv bez výsledku, teprv na sněmu Lyonském II. (v r. 1274) docíleno sjednání, a v sezení IV. byla konfesse Michala Palaeologa přijata, kdež se mezi jiným dí: *„Kdyžby v pravdě*

¹⁾ Katechismus, vydaný k rozkazu cara. Moskva 1866.

²⁾ Opusculum. Contra Graecos, Armenos et Saracenos. Cap. 9.

kající v lásce sešli, nežliby ovocem pokání hodným z své hříchy a obmeškání zadostučinili, očisťují se duše jejich pokutami očisťujícími (poenis purgatoriis seu catharteriis) po smrti, jakož nám vyložil bratr Jan, a že jsou jim ku zmírnění těchto trestů prospěšny přímluvy věřících živých, oběti totiž mši svatých modlitby a almužny a jiné dobré skutky, ježto konati mají obyčej věřící podle ustanovení církevních¹⁾ za jiné věřící.“ Když byla listina tato přečtena, ztvrdili vyslancové císařovi, že víra Římské církve jest také věrou jejich.

Na sněmu Florencském, kamž se dostavil Jan VII. Palaeologus s průvodem četným duchovenstva a laiků, jednáno bylo ve čtvrté konferenci předchozí o očistci. Úhlavní řečník Řeků tamtéž Marcus Eugenicus vyjádřil, že jest rozdíl v učení o očistci mezi Východem a Západem nepatrný, později však shledával zde rozdíly veliké. Ostatně nebyli Řekové svorní v náhledech svých, ba ani nevyjádřili pravého mínění svého, až na Bessariona, kterýžto vyřkl: že i Řekové věří, žeby byl očistec a tresty v něm, ale že nepokládají v něm ohně, dobře ale bolest a trest, a kdekoliv se děje řeč o ohni, vezdy že se vyrozumívá „oheň pekelný.“

Ve zvláštní poradě o očistci konané mezi desíti deputovanými se strany Řeků a Latinů došlo to ku sjednání: „že duše svaté dosahují na nebi plně koruny, duše hříšníků plného trestu, duše mezi těmito středně, že se nalézají na místě útrap, o tom ale, jak pravili, nechťejí míti sporu, zdali tam oheň jest, nebo temnosti, nebo bouře.“ Na to v dekretu o sjednocení položen jest tentýž výrok, jenž byl sněmem Lyonským II. vysloven.

Sjednocení však toto bylo na Východě nelibě přijato, Marcus Eugenicus byl veleben za to, že nepodepsal dekretu dotýčného. Tentýž Marcus uveřejnil ihned po sněmu spis, v něm předstírá biskupům zrádu na víře, spáchanou prý přijetím článku o očistci, a učí, že není před soudným dnem ani radosti nebeských, ani pekla pro zemřelé, ale že teprv po soudném dnu se dostane dobrým odměny a zlým trestu. Ovšem že bylo odpíráno Markovi, ale sjednocení bylo překaženo.

Naproti reformacii věku XVI. stanoví jsoucnost očistce sněm Tridentský sess. VI. can. 30., dekretem o očistci Sess. XXV.

Učení Řeků však o očistci, jak je vyložil Bessarion, bylo nejednou i po sněmu Tridentském opakováno, zvláště když Kalvinci se hotovili ku povalení víry církve východní Cyrille Lucarem, a ku porušení Calvinismem. Tak vyznává synoda Jerusalemská patriarchou Dositheem v r. 1672 svolaná: „že věří kterák duše

¹⁾ „Quodsi vere poenitentes in charitate decesserint, antequam dignis poenitentiae fructibus de commissis satisfecerint et omissis, eorum animas poenis purgatoriis seu catharteriis, sicut nobis frater Joannes explanavit, post mortem purgari, et ad poenas hujusmodi relevandas (k ulehčení, zmenšení, umírnění) prodesse eis fidelium vivorum suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes et eleemosynas et alia pietatis officia, quae a fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt secundum Ecclesiae instituta.“

odešlé ihned obdržují trest anebo odměnu podle zásluhy, a však v obojím případě nikoliv plně, neboť to přij se stane teprv při vzkříšení. Ty duše zemřelých, k'ceré sice za smrtelné hříchy pokání činily, ale ovoce zadostiučinění nepřinesly, sestoupí do pekla, a jsou tam trestány, ale nikoliv pro věčnost. Duše ty vědí, že budou vysvobozeny, a však čas tohoto vysvobození jest nám neznámý, ac víme, že vezme za své před dnem soudným. Ku osvobození jejich působí: modlitby kněží, almužny, a oběť nekrvavá " 1)

Na téže synodě byla schválena kniha, jejíž titul jest: „Σύνοδος τῶν ἑσίων καὶ ἱερῶν τῆς Ἐκκλησίας ὁρμαίων“. Autor její jest: Jiří Koresios. V téže knize rozeznává spisovatel tři druhy duší na onom světě, ale nikoliv tři místa rozdílná, alebrž toliko dvě: nebe a peklo, tak žeby i duše ježto se nedokály, v pekle byly, ac ne na věčnost, alebrž pouze dočasně.

V tenže rozum uzavřela již dříve synoda Cařihradská v r. 1642. přijavši knihu metropolitou Kyjevským složenou, jejíž titul jest: „Orthodoxa confessio. catholicae atque apostolicae Ecclesiae orientalis.“ 2)

Podle toho vychází na jevo: že synody dotčené aspoň v podstatě s církví na Západě souzvukují, pokud totiž vyznávají: že jsou vedle věčných, také časné tresty na onom světě, a že spor začíná, když se jedná o to, zdali jest shromážděště věrných duší tentýž hades, jako pekelníků, a pak zdali duše dotčené jsou také kladnými tresty trápeny a kterými?

Učení ale, zdaliby byl oheň v očistci nebylo předmětem sporu, neboť na konec nežádáno ve Florenci, aby Řekové věřili, že jest tamtéž oheň, ac o to bylo usilováno.

1) „Credimus defunctorum animas aut in requiete aut in poenis esse, prout quisque gesserit. Quippe vel ad gaudii vel tristitiae gemitusque locum statim adducuntur, atque corpora deseruere, quamquam integram beatitudinis aut damnationis mensuram nondum accipiunt. Cum enim generali facta resurrectione suum anima corpus, quocunque aut bene aut male gessit, resumserit, tunc beatitudinis ac poenarum recipiat unusquisque complementum. Quos vero lethaliū, quibus se foedaverunt peccatorum non desperatio intercept. sed ante mortem poenituit, at nullum fecerunt poenitentiae fructum, lacrymas videlicet effundendo, genibus flexis in orationibus vigilaudo, semetipsos afflictaudo, pauperes recreando, suamque denique tum in Deum cum in proximum charitatem operibus demonstrando, quae et catholica Ecclesia recte ab initio satisfactiones appellavit, horum atque id genus animas credimus ad inferos descendere, ibique justas pro iis, quae commisere peccatis, poenas sustinere, at suae tamen futurae liberationis esse conscias et ab summa bonitate per sacerdotum orationes suorumque parentum eleemosynas liberari. Ad hoc vero potissimum valet incurruent novae legis sacrificium, quod privatim a singulis pro parentibus suis et a catholica vero et apostolica Ecclesia quotidie pro omnibus communiter offertur. Porro liberationis hujusmodi notum nobis esse tempus nequaquam dicimus; tales enim salvari poenis, idque ante communem resurrectionem et universale iudicium et scimus et credimus, id vero quando fiat, nescimus“ Synod. Jerosol. Harduin XI., 255.

2) Tato konfesse přijímá ovšem, že by byly přímluvy zemřelým prospěšné, a tím dává aspoň nepřímou na jevo, že by byl očistec, ac se zdá, jako by hlásala, že i dušem neslechetným by byly přímluvy prospěšny, čeho ovšem není, ano zřejmě vyslovuje, že očistec není (rozuměj podle nauky latinské církve.)

A však právě ty dva pojmy: „očistec jest,“ a: „V očistci jest oheň, spojilo duchovenstvo Fanariotské v jedno, aby tím snáze Západ z bludu vinití mohlo. Se slovem „καθάρτήριο“ „očistec“ slučovali vezdy „πυρ“ „oheň,“ jakoby „očistec“ a „oheň“ zahrnovaly do sebe jeden a tentýž pojem, kdežto dělí církev oba od sebe. To činili, dobře vědouce, že jest Východ naproti ohni očistcovému, s podvodným úmyslem, aby lid za to měl, jakoby se mezi Východem a Západem nejednalo tak o třetí místo, jež slove očistec, jako a oheň očistcový.

V ten rozum se musí bráti: což pravil Joannes Eugenicus, bratr Marka Eugenika Efezského, známého to odpůrce sněmu Florentského: „že není očistec, učení to že přibrali Latiníci od Chaldeů, a že jest očistec smyšlenkou hrozného dialektika Tomáše Aquinského.

V ten rozum se musí také bráti výrok katechismu pravoslavného ¹⁾ když dí: „Písmo sv. vůbec nikde ani jen zdaleka nemluví a ničeho nezná o nějakém očistci, neboli o ohni očistujícím.“

A jakby bylo v pravdě možno odkliditi očistec v pravoslaví, neboť pravoslavní přijímají všechny dogmatické podklady, jejichžto nezbytný důsledek jest očistec. Věřít, že jest rozdíl mezi hříchy všedními a smrtelnými; věří, že se neodpouští po odpuštění vině (vezdy) časný trest, a že dlužno za hříchy pokání činiti; věří, že jest trojí stav duší na onom světě: duší svatých, zavržených a těch, ježto se nedokály: jakby tu možná bylo, zamítati očistec rozumně, kdyby předsudky a nenávisť tomu nebránily?

Vždyť pak hades Východu, a místo očistcové podle učení theologů na Západě, dá se velmi dobře sjednati, jakož viděti budeme při učení o místu, kdeby byl očistec.

5. Víra v očistec se zamlouvá i rozumem, ač jsouc řádu nadpřirozeného nemůže býti rozumem pouhým dokázána: neboť není možná při spravedlnosti Boží, aby byli hříchové všední stejnou přísností trestáni jako smrtelní, a kající hříšníci jako zatvrzelci, a proto dobře soudíme, že mezi nebem a peklem podle pravé víry jest místo středné.

To jest také u příčině, proč shledáváme víru v očistování duší téměř při všech národech ²⁾ ač pojmy jejich o způsobu tohoto očišťování se rozcházejí. Ano i protestanté ³⁾ kteřížto z příčin dogmatických víru v očistec zamítli, zhusta se k ní navracují, anť nic není rozumu tak přístupného, ačli člověk v Boha věří, a v nesmrtelnost duše, jako víra v očistec. ⁴⁾

¹⁾ „Katechismus pravoslavný“ vydaný Pravoslavem Podhradským v Novém Sadě. 1868. str. 99.

²⁾ Viz o tom obšírné pojednání kanovníka dr. Krásy v Časopisu katolického Duchovenstva z r. 1883.

³⁾ Viz: Bautz. „Das Fegfeuer“ Mainz. 1883.

⁴⁾ O očistci směrem ku sporné této otázce mezi Východem a Západem výborně pojednal ve Sborníku Velehradském doktor Jirák, profesor bohosloví v Budějovicích.

§ 4. b) *Ty duše, ježto se na světě nedokály, sestoupí ihned po smrti do očištnice, a proto jest nepravda: že by se očištné tresty všech věrných duší požárem nebo li světovým ohněm při skonání světa shlazovaly.*

Origenes se domníval, že i po soudném dnu bude možné očištnování duší, důmněnka ale ta je proti víře Mat. 25, 34. Mat. 25, 41., neboť po soudném dnu nebude více středného místa mezi nebem a peklem.

Jako jest ale víře protivná důmněnka Origenova, tak jest i odporno víře tvrditi: že by všechny věrné duše teprv při skonání světa ohněm světovým měly býti očištnávány.

Bludná tato důmněnka byla as již před věkem sv. Tomáše, a za jeho věku mezi rozkolníky valně rozšířena, neboť světoc bludu toho zřejmě dotýká.¹⁾

Ano zdá se, jakoby schismaticové až po dnes článek tento drželi, jak aspoň Ruský katechismus²⁾ na jevo dává, ačli bychom větám dotýčným dobře rozuměli. Čteme tam totiž tuto otázku přede vším: „*V jakém stavu se nalézají duše mrtvých do všeobecného vzkříšení?*“ Odp.: „*Duše spravedlivých ve světle, v pokoji a začaté věčné blaženosti, duše hříšných jsou ve stavu protivném.*“³⁾ „*Co jest dlužno připomenouti o duších zemřelých s věrou, ježto ale nepřinesly ovoce důstojného pokání?*“ Odp.: „*To, co jim k dosažení blaženého vzkříšení pomáhati může: jsou přinášeny za ně modlitby zvláště spojené s přinášením oběti nekrvavé těla a krve Kristovy, i dobré skutky s věrou na paměť jejich vykonané.*“⁴⁾

Důvody ale, za kterými dlužno říci, žeby domněnka dotčena bludná byla, jsou:

1. Katolická víra učí, že bude jednakaždá duše *ihned* po smrti těla souzena,⁵⁾ a že jí bude vykázána odměna anebo trest podle zásluhy anebo podle viny, a proto jest nezbytno věřiti, že i věrné duše, jsouce vázány tresty dočasnými *ihned* do očištnice sestoupí.

2. Sněmové Lyonský II., a Florencský činí výrok, že svaté duše, jež byly buď zde se dokály, anebo na onom světě byly očištněny plně, *ihned* do nebe přijaty bývají, a právě z toho jde nezbytné: že duše věrné, jejichžto pokání nebylo plné za hříchy, anebo ježto přenesly všední hřích na onen svět, *ihned* po soudu soukromém pokutovány budou.

¹⁾ S. Thomas Aquinas. Opusc. II. Contra Graecos, Armenos et Saracenos. Cap. 9.

²⁾ Prostranní, Kristianskij Katechisis. Moskva. 1866. Str. 70.

³⁾ Snadby bylo podle toho lze říci: Jsou jenom dvě místa na onom světě: Nebe, tam se dostanou ihned svaté duše, a „*Had*“, tam sestoupí duše zlořčené, i ty duše, jež přešly na onen svět s věrou.

⁴⁾ Katechismus tento se dovolává k důkazu o pravdě tohoto článku pisma sv., zvláště II. Makkab. 12, 43.

⁵⁾ Žid. 9, 27. 28. Luk. 16, 22. Eccli. 11, 28. 29.

3. Není věrohodné, že by Bůh tyto svaté duše pro všední hříchy, anebo pro nedokonané pokání tak krutým trestem stíhal, odkládaje připravenou jim blaženost až ku požáru světovému, ano jest mínění to bludné, a to patrně, když je srovnáme s výrokem sněmů nadzmíněných. Sv. Tomáš Aquinas přibližuje k důkazu o očištění dí: „*Si quis dicat, haec peccata venialia remanere purganda per ignem conflagrationis mundi, qui faciem praecedet iudicis; hoc cum praemissis stare non potest . . . Omnino improbabile est, ut scilicet pro levibus peccatis tantam poenam patiatur aliquis in gloriae dilatione . . . Nec etiam esset conveniens, ut pro exsolutione huius poenae usque ad diem iudicii eis gloria debita differretur.*“

4. Takéby se nesnášela tato důmněnka s obyčejem církevním modliti se za mrtvé, dobré skutky konati a oběti přinášeti, aby Bůh umírní a ukrátil pokut, jimiž jsou stíženy věrné duše.

Právem tedy dí sv. Tomáš, že mínění toto obstáti nemůže, právem tedy dí, že duše, ana se nedokála, ihned je v očištění trestána, a že toho není, aby se s tresty těmito až ku požáru světovému odkládalo.

B. Theologumena o očištění, i důmněnky theologů.

§. 5. Přehled článků sem příslušných.

Theologumena jsou závěrky theologů činěné důsledně na základě jiných dogmat.

Články sem hledící jsou:

1. Učení o trestech očištcových.
2. Učení o stavu, v němž se nalézají věrné duše.
3. Učení o tom, kdeby vlastně byl očištec.

§. 6. Učení o trestech očištcových.

Podle vysloveného nebo-li prohlášeného článku víry rozeznáváme trest očištcový především dvojí: trest ze ztráty, neboli záporný, a trest kladný, nebo-li citelný. Theologové vyjadřují tuto pravdu slovy: Poena damni, a poena sensus že je v očištění.

Trest ze ztráty záleží ve ztrátě Boha dočasné, nebo-li že věrné duše jsou odsouzeny na čas, aby nepatřily na tvář Boží. Trest tento jest pro ně zlem velikým: neboť odešly ony v lásce k Bohu na onen svět, On jest jediným předmětem nevýslovné lásky jejich, neboť všechny tvory jiné milují pouze v něm, On jest jejich Dobro jediné, a proto, jsouce, dočasně odděleny od tohoto jediného Dobra svého za trest okouší bolest velikou

Že záleží trest věrných duší ve ztrátě Boha dočasné, jest článek víry ¹⁾ ale nikoliv, zdaliby byl trest ze ztráty ten nejtěžší v očištění ²⁾

¹⁾ Viz: Sněm Lugd. II. a Florenský.

²⁾ Sv. Tomáš Aquinas se domnívá, že by byl trest ze ztráty tím nej-

Podobně jest článkem víry: že jsou v očištcí i tresty citelné, ale nikoliv, které by byly, zvláště není nikoliv prohlášeno: zda-li by hyl oheň nástrojem, jímžby věrné duše z vůle Boží byly pokutovány. —

Avšak ač učení toto není naukou církve prohlášenou, jest jisto, jak píše Bellarmin ¹⁾, že jest oheň v očištcí. O ohni tamže mluví písmo I. Cor. 3, 11—15, kteréhožto textu užívá sněm Florencský mluvě o očištcí. O ohni očištcovém mluví také svatí Otcové na Západě, a zhusta i ss. Otcové východní. Ano i liturgie Řeků činí zde onde zmínku o ohni v očištcí. Mezi modlitbami, jež se konají v sobotu u večer za mrtvé jest také tato: „O Bože lidumilný, vysvobď duše z míst gehenny, a z temného ohně Hádu (πυρὸς τῆς ζοφεροῦ τοῦ Ἄιδου).

Jinak se ale věci mají, položíme-li otázku, zda-li jest v očištcí oheň fysický nebo-li tělesný a toho druhu, jako jest pozemský? Na otázku tu díme: že jest učení toto naukou velice věrohodnou, neboť se opírá o obecné mínění mezi theology katolickými. Bellarmin mluvě o tomto předmětu l. c. dí: „*Communis sententia theologorum est, verum et proprium esse ignem et ejusdem speciei cum nostro elementari Quae sententia non est quidem de fide, quia nusquam ab Ecclesia definita est, imo in concilio Florentino Graeci aperte professi sunt, se non ponere ignem in purgatorio, et tamen in definitione facta sessione ultima definitur, purgatorium esse, nulla mentione ignis habita. Tamen est sententia probabilissima.*“

§. 7. Stav, v němž se nalézají věrné duše v očištcí.

O stavu věrných duší v očištcí učí katolická víra, zejména naproti Lutrovi:

1. že sobě nemohou na onom světě nižádných zásluh více zjednatí a učení toto má základ již v tom, že stav svatosti všech svatých duší bude nezměnitelný, a podle toho stavu bude se

těžším trestem v očištcí In IV. D. 20. q. 1. art. 2. Naproti tomu učí sv. Bonaventura In IV. D. 20, q. 2. art. 1. že není nikoliv ten trest ze ztráty, jež trpí duše věrná v očištcí, ten nejtěžší z těch trestů, jež trpí. Jest volno věriti buď se sv. Tomášem, anebo se sv. Bonaventurou, a to bez úhony víry. O dvojím trestu věrných duší v očištcí jedná anjelský učitel. Suppl. q. 100 art. 3.

¹⁾ Bellarmin Lib. I. de Purg. cap. 10. „Certum est quarto in Purgatorio . . . esse poenam ignis, sive iste ignis accipiatur proprie sive metaphorice.“ O tom, že jest v očištcí oheň, bylo i v České zemi obecně učeno. Poznáváme tak na příklad z listiny university Pražské. C. M. Capit. Eccl. Prag. O XXXIX. fol. 121. cum nota anni 1418. scu. Aegidii Carlerii Liber de Legationibus. Monumenta Concil. saec. XV pag. 385. Tam čteme: „Quemlibet adhortamur; Quod scilicet ex sacrae scripturae contextu, communi doctorum primitivae ac modernae Ecclesiae hausta concordanti sententia post hujus mortalitatis nostrae terminum ad completionis poenitentiae remedium reatumque culpae in figura ligni foeni et stipulae eorum, qui secum deferunt abstergendum, ignis purgatoriius est certissime asserendus, praedicandus ac tenendus, et ad diem extremi iudicii duraturus.“

také řídití míra podstatné odměny na nebesích, nebo míra jasnoty, jakou budou viděti nebešťané Boha tváří v tvář. Má také základ učení toto v ustanovení Božím, vedle kterého jest doba ku dobývání zásluh život pozemský, čili jak theologové praví: status viae, a nikoliv status termini.

Kdyby bylo pravdou: že by sobě věrné duše dobývaly zásluh tou měrou, že by rostla milost Boží v nich a svatost, snad bychom museli i připustiti, že by možno bylo, aby hřešily; avšak

2. *Katolická víra učí, že věrné duše v očistci nehřeší.* A jak by také možno bylo přisvědčiti k učení, že by hřešily, a přistoupiť k tomu, že by možno bylo, aby hřešily na základě článků víry nám známých? Věrné duše odešly v lásce k Bohu na onen svět, na onom světě stal se On jediným předmětem nevýslovné lásky jejich, a Dobrem jejich jediným. Odtud jest také všechna snaha jejich k Bohu obrácena. Na soudu soukromém byla jim zjevena láska Boží k nim, a že jim zůstane na věky, ale i výrok, že Boha uvidí tváří tvář, až by vypršela lhůta jim vyměřená, a vytrpěna byla pokuta jejich. Věrné duše budou věděti, že jsou v lásce Boží, a jsouce sjednány s vůlí Páně spravedlivou ochotně vezmou na se uložený sobě trest. Také jich nebude nic lákati na onom světě ku hříchu, ale vše poutati k Bohu.

Právem tudíž zamítl Leo X. Lutrovu větu ¹⁾: „*Animae in purgatorio peccant sine intermissione, quamdiu quaerunt requiem et horrent poenas.*“

3. Věrné duše na onom světě vědí i z víry, i z výroku Páně při soudu soukromém, že stav svatosti jejich jest nezměnitelný, a znají jistotou zjevení věčného Boha samého, že uvidí tvář milovaného Boha, a proto jest proti víře tvrditi, že by duše věrné nebyly o svém spasení jisté, a to všechny bez rozdílu.

Zu touto příčinou zavrhl také Leo X. protivnou Lutrovu větu (38): „*Animae in purgatorio non sunt securae de earum salute, saltem omnes: nec probatum est ullis aut rationibus aut scripturis, ipsas esse extra statum merendi aut augendae charitatis.*“

§. 8. Učení o místě, kde by byl očistec.

Očistec jest místo skutečné, jako předpekli jest místo skutečné, a jako jest peklo místo skutečné. A to jest článkem, o němžto nepochybuje nižádný věrný katolík. Také čteme ve všech katechismech: že jest očistec „místo.“

Nezdá se tedy, že by volno bylo tvrditi, že by očistec nebyl místem opravdovým a skutečným, bez ohony víry.

Avšak o tom, kde by vlastně to místo očistcové bylo, není souhlasu. Bellarmin přihlížejce k tomuto předmětu čítá osm důmnének:

1. Prvá dí, že věrné duše mají tam očistec, kde byly zhřešily, a tak že bývají na místech rozdílných trestány.²⁾

¹⁾ Bulla: Exurge Domine od 16. máje 1520. Věta XXXIX.

²⁾ Gregor. M. Lib. IV. Dialog. cap. 40.

2. Svatý Augustin se zprvu domníval, že by očištec nebyl místem hmotným ¹⁾, avšak světec tento odvolal mínění toto. ²⁾

3. Sv. Irenej zpomíná na důmněnku, že by očištcem byl tento svět a zamítá jí tím, že písmo dí: „Animas descendere in infernum.“ ³⁾

4. Philo, Origen a jiní měli za to, že by očištec nic jiného nebyl než-li stav, v němž se nalézají věrné duše. ⁴⁾

5. Za času sv. Jana Chrysostoma se někteří domnívali, že jest očištec i peklo v oudolí Josaphat.

6. Opět jiní byli toho názoru, že prý očištec nic jiného není, leč jen stav duše bez těla, a odtud prý také jeho jméno „temnoty zevnitřní.“

7. Opět jiní učí, že by byl očištec v povětří.

8. Avšak obecné učení scholastiků hlásá, že jest očištec v útrobě zemské, jako peklo, a tomuto na blízku. Bellarmin píše, že jest v tom souhlas, že jsou uvnitř země čtyři místa, anebo jedno místo do čtyř jako oddělení roztrženo, jedno jest určeno pro zatracence, druhé pro duše, jež mají býti čistěny, třetí pro nemluvnata, jež byla sešla ze křtu, čtvrté pro spravedlivé, kteřížto zemřeli před utrpením Páně, kteréžto místo nyní prázdné jest. ⁵⁾

Sv. Tomáš Aquinas zřejmě dí: že se nedá nic určitého říci, kde by byl očištec, ať písmo nic o tom nedí; avšak zamítá důmněnku, že by byl očištec tam, kde duše zhřešila, anebo že by byl nad námi ve vzduchu, sám ale rozeznává jak dí podle výroků otců svatých jedno místo očištcové Bohem podle řádu obecného stanovené, o němž dí: že je uvnitř země ve spojení s peklem, tak že oheň, jenž trápí pekelníky a věrné duše jeden a tentýž oheň jest, jen že peklo se nížeji nalézá. Druhé místo „očištcové“ jest, ježto Bůh zvláště ustanovuje, a tou měrou, jak dí, čteme: že bývají věrné duše na místech rozličných pokutovány. O tomto posledním dí světec: „*Alius est locus purgatorii secundum dispensationem: et sic quodocunque in diversis locis aliqui puniri leguntur . . . Quidam autem dicunt, quod secundum legem communem locus purgatorii est, ubi homo peccat: quod non videtur probabile,*

¹⁾ S. Augustin. Lib. XII. de Genes. c. 33.

²⁾ S. Augustin. Retract. lib. II. cap. 24.

³⁾ S. Ireneus. Lib. V. adv. Haereses.

⁴⁾ Důmněnka tato je patrně bludná, neboť jinak bychom i my měli zde očištec, kdykoliv nás tíží výčitky svědomí. Ostatně dotýká tentýž Origen jinde i ohně očištcového. Důmněnka tato spadá v jedno s názorem šestým o očištcu.

⁵⁾ Bellarmin. Lib. II. de Purg. cap. 6: K tomu přidává učený tento kardinál: Quorum sufficientia sumitur penes genera poenarum, sunt enim omnia haec loca poenalia; omnis autem poena aut est tantum damni, aut etiam sensus, et rursus aut aeterna aut temporalis: pro poena ergo solius damni aeterna erat limbus puerorum; pro poena solius damni temporalis erat limbus patrum; pro poena damni et sensus aeterna est infernus; pro poena damni et sensus temporalis est purgatorium.

quia simul potest homo puniri pro peccatis, quae in diversis locis commisit. Quidam vero dicunt, quod puniuntur supra nos secundum legem communem; quia sunt medii inter nos et Deum quantum ad statum, sed hoc nihil est, quia non puniuntur pro eo, quod supra nos sunt, sed pro eo, quod est infinium in eis, h. c. peccatum.
Suppl. q. 100. art. 2.

Jestliže ale dí sv. Tomáš a scholastikové, že jest místo určené těm, kdož mají býti po smrti těla trestáni, rozdělené do čtyř stran ve spojbě jsoucích; jde na jevo, že učení východní o jediném Hádu by o sobě nijakž nebylo odporno víře katolické.

Část II.

Učení Chelčického o jsoucnosti očiště.

§. 9. Přehled učení Chelčického sem směřujícího.

Předeslali jsme učení, jež buď již prohlásila církev katolická, aneb aspoň drží o očištcí, a připojili jsme i náhledy katolických bohoslovců o témže předmětu, a to za tou příčinou, abychom tím jasněji a důkladněji seznali učení Chelčického o očištcí.

Jisto jest, jakož ihned se přesvědčíme, že odporoval Chelčický nauce katolické a že nepřijímal očiště podle smyslu učení obecného; a zase jisto jest, že nezamítal na dobro a naprosto, že by na onom světě nějaké očišťování věrných duší bylo.

Klademe tedy na místo prvé odpory Chelčického naproti učení obecnému o očištcí, a na místo druhé jeho náhled o jsoucnosti očišťování věrných duší na onom světě.

§. 10. Odpory Chelčického naproti očištcí ve smyslu obecné víry.

Bylo řečeno, kterak katolická víra učí, že duše s tělem rozloučená a v milosti Boží jsoucí, pakliby se byla na světě nedokála, anebo pakli by se byla odebrala na onen svět s hříchy všedními, do očiště odsouzena bude.

Soud bude nad takovými věrnými dušemi vynešen, ale ne snad pouze proto, aby byl vynešen, ale také, aby byl ihned vykonán. I sestoupí věrné ty duše *ihned* do očiště, aby tam *okoušely tresty*, Boha tváří v tvář nevidouce, a trestům také citelným podrobeny jsouce.

Chelčický však zamítá rozhodně, že by byl očištěc v tomto smyslu; zejména že by věrné duše ihned do očiště musely sestoupiti, aby tam i citelné tresty okoušely.

Důvody ale, za kterými nechce míti Chelčický očištěc v rozumu obecném, jsou tyto:

1. *Předně prý nemá očištěc pro sebe důvodů z písma svatého vážných.* Mistři prý ovšem přitahují ku svému rozumu slova

¹⁾ Traktátce tento byl u výtahu čten v sezení královské učené společnosti české dne 15. prosince 1884.

sv. Pavla I. Cor. 3, 11—15., a vykládají je o očištcí t. j. že by duše všedními hříchy stížená do očištěnce ihned po smrti těla musela jíti; avšak výklad ten jest prý na zmar a klamný na dobro, neboť prý není v textu dotčen ani z daleka řeč o očištcí, jak by jej vykládala víra obecná a mistři. Mistři ti prý chtějí, aby byl vykládán den Páně, o němž jde řeč ve sv. Pavlu o soudu posledním, a oheň ten, o němž činí zmínku, že bude čistiti *pouze ty, ježto zastihne den Páně na živu, a nikoliv i jiné*: a však výklad tento prý není podle pravdy ¹⁾. Písmo sv. prý neklade očištěnce po smrti tělesné.

Ano písmo prý jest na dobro naproti učení o očištcí, neboť přikládá ono:

a) Očištění od hříchů kajicností, a nikoliv očištcí. Čteme prý v písmě: „*Nebudete-li pokání činiti, všickni zahynete!*“ Mluví prý písmo o pokání činěném zde na tomto světě: „*Kohož tedy nemohú zde ku pokání převésti, ten do pekla sestúpi. Oni prý sú již do pekla odsúzení ústy Pána Ježíše, protože nechtie pokanie pravého činiti. Puk-li se obrátí kteří řekl jim jest Pán Ježíš, že jest blízko od nich kráľovstvie Božie, a že anděle v nebi mají radosť nad nimi.*“ ²⁾

Vykládají-li mistři (I. Cor. 3, 11—15.) „dříví, seno, strniště“ o hříších všedních, a odkazují-li ty, kdožby takto stavěli na základě Kristu do očištěnce, dlužno jim říci: že mohou-li lidé a mají-li se káti z hříchů smrtelných, tím spíše se tak dít může s hříchy všedními. ³⁾

Očišťují se tedy lidé kajícím srdcem ode hříchů nejenom smrtelných, ale i všedních, a nikoliv pokutami očištcovými.

b) Písmo svaté přikládá očištění od hříchů krvi Beránkově a nikoliv očištcí: „*Blahoslavení sú ti, kteří umývajú rúcha svá v krvi Beránkově. A opěť die Jan: Tito, ježto sú oblečení v rúcho bílé, kto sú odkud sú přišli? Die ke mně: To sú ti, ježto sú přišli z velikého zarucení a umyli sú rúcho své a zběleli sú je v krvi Beránkově.*“ ⁴⁾

Krev Kristova čistí tedy hříchy naše, a nikoliv očištěnc, o čemž svědčí samo nebe: „*Ta víera jest s nebes přišla a svědectví vydává o čistotě mnohých zástupův nebeských, že sú přišli tam z velikého zamucenie, a zmyli sú je v krvi Beránka a nic nedie, žeby je byli v pekle zběleli.*“ ⁵⁾

¹⁾ Viz §. 3. výklad textu 1. Kor. 3. a zvláště výklad sv. Tomáše.

²⁾ Rukopis bibliotheky arcibiskupské v Praze. L. 24. Rukopis Pařížský L. 138.

³⁾ Tamtéž. L. 25.

⁴⁾ Tamtéž.

⁵⁾ Tamtéž. Texty, jež tuto uvodí Chelčický ze zjevení sv. Jana, vykládají ovšem svatí otcové a theologové scholastické o těch, kdož zde pokání činili, a skrze zásluhy Páně a umučení Jeho zběleni byli, t. j. hříchů sprostěni. Než ale texty tyto nikoliv nejsou učení o očištcí protivny, neboť i věrné duše jsou očištěny krvi Beránkovou, ač nevidí Boha tvář v tvář pro nedostatky, za něž pokuty trpí. Nad to text, k němuž hledí Chelčický, (Zjev. 7, 9.) dobře se také o mučenicích může vykládati.

Ač texty Chelčickým uvedené nedokazují nikoliv, by nebylo očišťa, neboť mohl viděti sv. Jan v nebi zástup veliký, jehož nemohl žádný přecíti (Zjev. 7, 9.), kterýžto zástup byl očištěn krví Beránkovou, anižby z toho šlo, žeby nebylo očišťa, nebo-li věrných duší, kteréžto nabývše posvěcení krví Beránkovou mají nároky na dědictví věčné, a odtud ho také jistou nadějí očekávají: dím ač nedokazují texty tyto, by nebylo očišťa, zavírá Chelčický beze všeho, hledě ku jedinému a po jeho zdání výlučnému pramenu pravd náboženských, písmu svatému, že není očišťa. Slyšme, jak sobě vede: „*A poněvadž v Kristovi a jeho krvi jest očištění duší, tehdy Antikrist skrz lež přinesl jest to očištění do pekla, a v tom potupil jest Krista Pána* ¹⁾, *a jeho smrt těžkú, větší čištění na něm zakládaje, než-li v smrti těžké a bolestné Pána Krista, aby lid mysle očištění duší tím odstúpil od Jesu Krista, ale do pekla se obrátil s tím, vždy jest najiemal Antikrista, aby pomáhal jich přátelóm svými mšemi, hodinami, vigíljemi, a Antikrist aby žral hojně, a peníze tiežal na peklo, a lidu mnohotvárně lhal skrze peklo, a zlúpil jest kniežata, pány, panoše, měšťany skrze peklo na zbožích i na duši, klada jim pod oči, aby za duše, které sú v pekle, služba se dala.*“ ²⁾

2. Chelčický dí: žeby bylo učení o očišťa netoliko potupou Páně, ale také bezprávím páchaným na lidech kajících. „*I kteráká muož býti naděje, praví, člověku kajiciemu na smrti, bude-li po této bídě zdejší ještě po smrti na sebe pekla čekati, an sa své hříechy dříve se trápil, žizní, mrskání, puosty, snášeje protivensťvie pro Pána Boha, zpuosobuje se k hodnému přijímanie těla a krve Pána Ježíše, tvrdě lehaje, a jiná rozličná utrpenie sobě čině, a odjinud trpě, a ve všem Pána Boha svého hnievati nechťie, na smrti kdyby se tím nepotěšil, že již bohda po tiech psotách a biedách věčné radosti dosáhne ihned po smrti, jaká by mu mohla naděje býti? Pak to kázanie minúce, ježto jest k utěšenie kajiciem hříešníkóm, i podati jich k čištění do pekla, co jiného je, leč zanechati očištění v krvi Beránkové?*“ ³⁾

4. Chelčický zavrhuje očišťa také za tou příčinou, jakoby jím hynula kázeň, a nezbytná potřeba tuhého pokání a zadostučinění za hříchy, a že spolehají mnozí lidé na očišťa, doufajíce že tam budou očištěni, byť i v pravdě nebyli kající. Slyšme slova jeho: „*Sú mnozí úrazové, ježto se káží od mnohých kněží, jako viera potřebná k spasení, mezi nimiž jest hlavní úraz očišťa po tomto živote v třetiem pekle, že by dosti bylo, by ten sám očišťa položen byl k spasení světa bez Krista* ⁴⁾, *než já bych chtiel*

¹⁾ Chelčický opakuje nescíslněkrátě, že učením o očišťa je potupen Kristus a jeho umučení. Tvrzení toto jest podobno nauce reformatorů věku XVI., žeby učení o potřebě zadostučinění se strany hříšníkovy se zatemňovaly zásluhy Páně. Jako jest náhled reformatorů bezdůvodný, tak i onen Chelčického, a v Chelčickém je nad to ještě nedůsledný.

²⁾ Rukopis bibliothéky arcibiskupské v Praze. L. 25. Rukopis Pařížský L. 139.

³⁾ L. c.

⁴⁾ Že by bez Krista Pána bylo možno spasení člověka, toho nikdy ne-
tvrdila katolická církev, tím méně že by jméno Páně a smrt mohl nahraditi očišťa. Jest tudíž nepodobno, aby se bylo tak kázalo od „mnohých“ kněží.

rieci podľa pravdy, súhna na všetky kněh, i na mistry na ty, ktorí sú tak pilní očistce, a lidi proti kaceřují, že by s nich nižádny neuměl nic o něm pravého kásuti hřiešníkóm tohoto světa, ani přikázání božích držeti, ani které spravedlnosti křesťanské na sobě majie, jedině nadějí majie v očistci zde se všemi črtý chtiece držeti. A po tomto životě skrze mučení očistce chtie do nebe jieti.“¹⁾

Ještě drsněji sobě vede Chelčický, vině katolické kněze, jakoby na pokání nic nedbali, ukládajice prý praskrovné zadostučinění, a nic nehledíce k tomu, by hříšník hříchů ostal. Na otázku, jakéby as ukládali kněží pokání ku zahřívání svého břicha, a to bez proměnění života a bez ostání hřichuov, dává tuto odpověď: „Vloži ruku na hřiešník, i dá jemu několik páteruov pěti, a suchých postuov něco, a k záduší na kostel aby dal. a několik mší aby zaprosil, a nedí. aby sakúpil pro hanbu, a u kříže což káže, peniez položil, a nikterakš nezastaviv vuole hřiešných k hřešenie budúciemu.“²⁾ „Mnozí prý se domnievají, dí Chelčický jinde, o některých kniežích, že majie tovaryšstvie s Bohem, a vkupují se v jich zasluzenie . . . A nad to pak chtějí spoléhati na svatost svatých v nebi. A tak potom až i do pekla sestúpi se svú nadějí: kdyžby jim již všechna posvěcovanie domněná nemöhla plné naděje v Bohu samém ustanoviti: ale peklu sebe sviěří, a sestúpi do něho, aby je plně vyčistilo a do nebe shůru poslalo. A na tom domněnie temier všechno množstvie hříšnikuov stojí pokanie nečiniece, a v očistci své dokonalé spasenie vieřiece. A to všechno prý učinila neznámost Boha.“³⁾

Tímto způsobem snaží se Chelčický k důkazům, že by očistec jak o něm blásá obecná víra, anebo mistři a kněží, neměl v písmě Božím základu nižádného, a byť doktoři a mistři se ještě snaživěji namáhali, jejich důkazy prý nemají ceny. Tvrditi tak, jak prý oni činí, mohli by také bez písma. On prý sám Chelčický přijímá vděčně doktorov uměnie, „kdež mu k rozumu pravému vykládají ty věci, kteréž mi Bůh prikazuje, a tak mi vykládají jakož písmo mluví a o čem mluví.“⁴⁾ Takovým doktoróm jest prý možno dověsti všechno. „Dovodili (prý) bojov, vražd, pomst, služeb svatokupeckých anebo žákov papežských, jenž stojí jako modly, mrtvé mezi hřiešníky . . . Protož já pochybuji, dokládá Chelčický nad těmi doktory při takových důvodech nepodobných i nad těmi učiteli jakožto nad nejistými u vieře.“⁵⁾

¹⁾ Rukopis bibliothéky arcibiskupské v Praze. L. 24. Rukopis Pařížský L. 138.

²⁾ Kniha Výkladuov. Neděle II po Trojici.

³⁾ Tamtéž. II. Neděle po Božiem narození.

⁴⁾ Psaní mistru Janovi. L. 29.

⁵⁾ Tamtéž. L. 31. Chelčický ale přehlíží, že dotčený text vykládali o očistci v rozumu katolickém i svatí otcové, jako sv. Augustin (In ps. 37.), a nikoliv pouze mistři a doktoři, jejichžto výkladem povrhne. Než Chelčický také málo vážil výkladův otcův, pokud nebyly vhod jeho smyslům a rozumům.

2. Chelčický bojuje naproti obecné víře, že budou věrné duše ihned po smrti těla v očistci trápeny, pakli se na světě nedokály, netoliko písmem, alebrž také theologickými důvody.

On dí:

a) že toho není a býti nemůže, aby věrná duše ihned po smrti byla v očistci trápena, neboť se provinila naproti Bohu netoliko duše, ale i tělo zároveň. Má-li tedy býti čistěn člověk, i podle těla i podle duše musí býti čistěn, a tou měrou prý nelze, aby bylo pravdou, by ihned po smrti tělesné byla duše čistěna. Než slyšme jeho slova: „*Hlediece k rozómu viery, nikakež nemôž ten očistec tak projíti, jakož o něm držíe mistři, neboť oni držíe, že člověk umra jde v očistec a tam trpí muky, některý deset neb dvacet let Ale to nemož býti, by duše jsúci skrze tělo uvedena v ty hriechy uměla se sama očistiť bez těla. Protož které čistěnie tam přijde, anebo pôjde v den Páně, toť pôjde na celém člověku těla s dušou v tělo uvalena, když z mrtvých vstane a duše svá tělo přijmú, a což sta spolu žila jsúce shřešila, neočistalali sta se zde musíte spolu na oheň, který má spáliti seno a strniště, nebo tak měří spravedlnost božská, aby, kdež jesti stál hřích byla pomsta.“¹⁾*

A poněvadž spravedlnost boží tak měří, aby, kde se jest stal hřích, tam také byla pomsta: „*bude (prý) každý trápen v tom, v čem zhřešil, kdo jazykem: na jazyku“ a t. d.*“²⁾

b) Chelčický dále rozumuje: že byt bychom i toho půjčili, žeby mohla býti duše sama čistěna, kterakby bylo možno aby budouc spojená s tělem neočistěným vešla do nebe? Vždyť pak učí písmo zřejmè: že nevejde do nebe nic nečistého. Tou příčinou nemůže prý býti pravdou, by duše věrná ihned po smrti těla byla v očistci mučena. „*Protož nemôž duše nésti, dí Chelčický, mučenie za tělo, jsúci zavedena v hriechy skrze ně, než spolu oba mučenie musitu trpěti Jestližeby se u pekle samú očistila, kterakby nečisté tělo na se přijala a s ním do nebe šla? A protož ač mistři toto odsudie a nás s tiem potupie, ale nechať toho vierú odvedú, co jesti tuto pověděno, nechť ukáží, kdeť se tiela očistie tiech duší, které sú se v pekelném očistci očistily.*“³⁾ O takovém místě ale není arci ani v písmě zmínky, ani v tradici Boží, aniž bylo kdy scholastikům na mysl vstoupilo, aby byli se šířili i o zvláštním místě, kde byla očisťována i těla. Kdežto ale je článek víry nade všechnu pochybu jistý, že Kristus Pán života svého položil za plné vykoupění naše, a že tudíž nejenom duše svatá bude do radostí věčných přijata, ale i tělo její, s nímžto bude při vzkříšení spojená: zdá se jakoby Chelčický na dobré cestě byl, tvrdé: že nebude duše věrná ihned po smrti těla mučena. A tou příčinou také stoje na tomto důvodu theologickém zamítá, by bylo očistce ihned po smrti.

¹⁾ Řeč o základu Zákonův lidských. Kap. 15. Rukopis olomúcký. L. 146a.

²⁾ Tamtéž. Kap. 15.

³⁾ Řeč o základu zákonův lidských. Kap. 15.

c) Chelčický přidává a přitěžuje k váze důvodu svého, že prý potřebuje tělo více, aby bylo čištěno, nežli duše, a proto náleží, aby ono více matěno, trestáno a pokutováno bylo: neboť bývá vždy prvotně duše skrze tělo poskvňována, ješto prý má hříech přebývající v sobě, a za obyčej sšeredí sebu duši. „*Těch duší těla, kde se pak čistí, praví Chelčický, nebo z potřeby rozumu nebo i viery měloby pójčeno býti, že ty poskvny od nichž se jest duše očistila v pekle, skrze tělo se jest jimi poskvnila. A tak spolu jsíce spolu sta hřichy na se brala. A nejvíce vždy prvotně duše skrze tělo poskvněna bývá neb tělo v hříechu počaté má hříech přebýrajeci v sobě, a za obyčej sšeredi sebu duši. Protož prvotně potřebuje více tělo očistec za ty hřiechy, pro něž duše očistec trpí, než sama duše. Protož spravedlivá pomsta jde pro jedny hřiechy proti tielu i proti duši, když sta spolu hřešila.*“¹⁾

d) Tyto theologické důvody mají prý pro sebe, jak se domýšlí Chelčický, také písmo: ješto nás učí, že, čím kdo zhřešil, tím také trestán bývá. A kde že nás o tom poučuje písmo? V podobenství o bohateci a Lazarovi (Luk. 16, 19. seq.), neboť uviděv bohatec Lazara v lůně Abrahamově, volá: „*Otče Abrahame, smiluj se nade mnou, a pošli Lazara, ať omočí konec prstu svého ve vodě, a ochludí jazyk můj; neb se mučím v tomto plameni.*“ „*Trpěl na jazyku bohatec ten,*“ dokládá Chelčický, „*a mluvil pyšně, jak prý vykládá sv. Řehoř. Tu sv. Řehoř rovnaje s písmem rozóm svůj, potvrzuje toho, že muka podle hřešení jde netoliko na celém člověku, ale zvláště na každém údu. A tak jakož na duši, tak i na tělo.*“²⁾

e) Konečně dí Chelčický na základě svrchu dotčeném: že nejenom duše má býti očišťována, ale i tělo, pokud tělo hřešovalo údy svými i údy jeho, a na základě pravdy: že není na onom světě místa, kde by mělo býti tělo zvláště očišťováno: *kterak by se muselo k vůli učení mistrov zrláštní peklo potvrditi*³⁾ *pro ty duše.*

Důvody theologické, ješto byly uvedeny, mají ovšem pro sebe nějaké oprávněnosti. Vždyť jest jisto, že člověk hřeše hřeši všecek, všechen člověk ale není duše pouze, ale také ne tělo pouze, alebrž duše i tělo spojené v jednu přirozenost lidskou. Avšak ač má článek Chelčického nějakou zdánlivou oprávněnost, skutečné oprávněnosti nemá pro sebe, poněvadž pravdy do něho není. Jest zásadou obecné víry, že články její nemohou býti sobě opravdivě a skutečně odporny. Avšak jest-li že by bylo na pravdě, že není možná, by věrná duše ihned po smrti sestoupila do očiště, pak-li by se byla zde nedokála, pro tu příčinu, že všechen člověk zhřešil, tedy nejenom duše, ale i tělo: muselo by se důsledně přijati: že ani duše svatých a světic, ač by plně byly očištěny, nebudou ihned po smrti těla do nebe připuštěny, aniž že budou

¹⁾ Psaní mistru Janovi. Rukopis Pařížský. L. 33.

²⁾ Tamtéž L. 35.

³⁾ Tamtéž.

duše zatracenců ihned do pekla věčného odkázány. Avšak jest článek víry na sněmu Florencském prohlášený (v roce 1438), že duše svatých a světic Božích ihned po smrti do nebe vejdou, duše ale zavržených do pekla ¹⁾, za jakou příčinou by se mělo otáletí s pokutami věrných duší, aby i ony očistěny jsouce užřely Boha tváří v tvář? Podle naučení sv. otců a bohoslovců církve Boží, a učení církve není tedy na pravdě, co propověděl Chelčický na doklad, že by duše bez těla nemohla býti ihned po smrti čistěna.

Důvody tyto naproti theologickým výkladům Chelčického tím více váží, jelikož neodpírá on článkům víry nadzmiňným, že svaté duše ihned budou do nebe přijaty, a zlořečené ihned do ohně věčného přikázány.

Máme také dobrý důvod, proč je možno, aby duše samotná mohla ihned za to odbývati, čehož se dočínil člověk všečen, anebo abychom shrnuli v jedno všechny články sem tihnoucí, proč je možná, aby i duše svatá ihned po smrti byla přijata do nebe, a duše zlořečená ihned do pekla odkázána. Víme zajisté, že jest duše působivá příčina hříchu tělem dokonaného. Hřích v pravém smyslu se vykonává rozhodem svobodné vůle, a proto jest sídlo hříchu formálně ve vůli, a jest-li že se tělem vykonává, rozhodem a rozkazem vůle svobodné se tak děje, ač není tělo pouhým nástrojem duše ²⁾. Když se tedy rozdělila duše s tělem, trvá vina celistvě ve vůli jediné, v duši jediné, byť i byl pouze hřích všední, a nikoliv v těle odloučeném, a proto jest přiměřeno, aby se hřích tam čistil, kde se shledává. A odtud dobře se shoduje, aby duše věrná jediná se čistila. Také se dobře shoduje, aby svatá duše ihned po smrti těla odměnu vzala, neboť sídlo milosti Boží v duši je, a ona odšedši bere ovoce vykoupění. S duše se rozlévá milost na tělo, a tím má ono nárok, aby vstavši z mrtvých mělo účastnění v radostech své duše, jako mělo účast v dobrých skutcích.

Ač jsou tedy důvody Chelčického dobře promyšleny, nedokazují nikolivě, co dokázati měly, že by bylo nepřiměřeno a nemožno, aby věrná duše za to odbývala v očištění, čeho se dočínil člověk všečen.

Dovolávání se Luk. 16. 19. seq. není na místě, neboť za jedno nemluví tamtéž Spasitel o věrné duši v očištění, ale o bohatci pekelníkovi, a za druhé možno vykládati slova bohatcem vyslovená o duši jeho pouze.

¹⁾ Bulla Eugenii IV. Laetentur Coeli. „Illorumque animas, qui post baptismum susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt; illas etiam, quae post contractam peccati maculam vel in suis corporibus vel eisdem exutae corporibus, prout superius dictum est, sunt purgatae in coelum mox recipi et intueri clare ipsum Deum pro meritorum tamen diversitate alium alio perfectius: illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, poenis tamen disparibus puniendas.“

²⁾ Fráze: Tělo jest nástrojem duše se často užívá, musí ale býti cum grano salis rozuměna: neboť tělo j. st něco více než-li pouhý nástroj, anť jest podstatnou částkou lidské přirozenosti.

3. Chelčický veda při svou o očištec neuvádí textů Mat. 5, 22. Mat. 5, 25. Mat. 12, 32. Luk. 12, 58., alebrž odnáší se úhlavně ku I. Cor. 3, 11—15., a na základě textu tohoto tvrdí, že doktoři a mistři nejsou v učení o očištcí jednosvorní, ba ani ne otcové ss. Mistři prý ovšem tvrdí opak toho zejména mistr Jan, jenž píše o textu I. Cor. 3, 11—15., „že prý vykládají doktoři text tento rozdílně, ale nikoliv odporně, anť prý nížádný z nich nedí, by nebylo očištee ¹⁾. Toho ovšem zapírá Chelčický. On dí především: že vykládá sv. Augustin den Páně v textu I. Cor. 3, 11—15 o soudném dnu, a oheň o ohni při skonání, tedy nikoliv o očištcí po smrti ²⁾. Podobně i sv. Jarolím. Již pak sv. Jeroným vykládaje proroka Naum takto mluví: Dokavad bude činiti pokání svět, nebude skonání, ale když rozmnožením nepravosti, a lásky uhašením zvolení budú se zkušovati, tehdy horlivník Pán přijde ku pomstě, ne jakožto nepřítel, ale aby spále dřívie, seno, strniště čisté přijal zlato, a což by koli sobě nalezl odporného sejma, aby v první stav navrátil, a uvedl t. j. v nevinnost ³⁾. Tak prý vykládal také Remigius a jiní ss. doktorové rozumějice slovem „den Páně“ den súdný a nikoliv smrt, a tedy ne očištec ⁴⁾.

Tak prý se věci měly až do Tomáše, mnicha Aquina: „Tomáš mnich s Akvina, ježto jest nevelmi dávno byl, ten jest nejprve v rozum vnesl v církev Římskou, změřiv peklo i dí: že sú tři pekla: jedno zatracencův, druhé děti nekřtěných, a třetí očištec ⁵⁾, a jiných mnoho škodných věci napsal jest.“)

Před tím prý mnozí místa rozličná k očištění duší sú drželi, a důvod na to měli v ukazování mrtvých v těch nebo oněch mukách, jak prý dí sv. Augustin: „A místo očištee není ukázáno, toliko že mnohými příklady a zjevováními duší v těch mukách položených ukázáno jest, a snad podobněji řečeno bude, že všechny duše v těch najpodobnějších místech trpie pomstu, v kterých sú hřešily. Ten doktor první než Tomáš, nevěděl místa očištee, ale tento na vieru nedbaje v pekle je vymyslel. A první doktorové upírají, že nížádné duše křesťanské nejdú do pekla po vzkříšení Kristovu, jediné zatracenci, a že dí sv. Augustin, že skrze ukazování duší mrtvých v nějakých místech muk ukázán jest očištec, pak toho nepotvrzuje, ale pochybuje nad tím die: Snad podobněji ku pravdě řečeno bude, že všechny duše pomstu trpie v těch místech, v kterýchž sú hřešily“ ⁶⁾.

Na doklad: že doktorové nejsou svorní o očištcí, uvádí Chelčický také sv. Řehoře. Ten prý shledal, by byl očištec v teplicích. „Sv. Řehoř (prý) die ve svých knihách dialogorum, že jest

¹⁾ Psaní mistru Janovi. Rukopis Pařížský.

²⁾ O základu zákonův lidských. Kap. 9.

³⁾ Řeč o základu zákonův lidských. Rukopis Olomúcky Kap. 10.

⁴⁾ Tamtéž Kap. 10.

⁵⁾ Chelčický mohl podle sv. Tomáše Aquinského ještě jedno peklo přidati: „Temnici ss. Otcův“ (limbus patrum)

⁶⁾ Tamtéž. Kap. 10.

⁷⁾ Tamtéž Kap. 10.

slýchal od svých starších o Paschasiovi, jahnu Římského kostela, že byl takové svatosti, že když sú položili po jeho smrti dalmatiku jeho na páry (máry?), již se ďábelník dotekl, ihned uzdraven byl. Po mnoha let prý užel biskup German téhož Paschasia, když se v teplici myl, v horkosti. German se ulekl, a tázal se, co by tu takový muž činil? I odpověděl, že straně Vavřincově proti Symmachovi přivolil, a proto prý že jest v tom místě muk. Řekl prý mu: Prosím tebe, aby se za mě Pánu Bohu modlil. Muž Boží se dal na modlitbu a ne po mnohých dnech se vrátil, ale Paschasia více na těch místech nenalezl¹⁾. Byl prý očištěn, jak řekl.

K této legendě přidává Chelčický: „Vizte křesťané, jakými důvody kříž Kristův vyprázdněn jest od mužův hlavatých, jimž se přidává plnost Ducha svatého“²⁾.

„Tak prý jako domnělý Paschasius mohl črt mluvit, jako by ta duše v postavě naháče mluvila, neboť nižádný duše vyšlé z těla nemůže viděti ani svědětí či jest, leč by se ukázala v postavě tělestné a to ďábel mohl také učiniti k oklamání lidí nemůdrých. Nikdo prý tedy nemohl věděti, kdo s ním mluví či ďábel, či Paschasius. A protože takové básně sú na věčné oklamání tomu lidu, ježto není vděčen Jesu Kristu a jeho mnohých milostí, aby nechajiece čišťenie duší v krvi Kristově i hledali jeho po naučení Tomáše mnicha v třetíem pekle a teď po sv. Řehoři v teplicích mezi naháči.“³⁾

Na další doklad, a na důkaz, že doktorové nejsou svorní v učení o očištcích, ano že neměli z písma jistoty o očištcích⁴⁾, tvrdí Chelčický, že Eusebius, jsa 400 let po Kristu nebyl jist, by byl očištec, ovšem že na základě písma. Bylo prý šibalství, ježto pravilo: že není na onom světě očištec. To prý rmoutilo Eusebia. Co tedy učinil, aby učení toho uhájil? Svolal biskupy a jahny a jiné věrné, a přikázal puost, aby se postili a modlili za to, aby jim bůh zjevil pravdu o tom, jest-li očištec v pekle anebo někde jinde. A ihned po tomto postu zjevil se sv. Jeroným s nebe Eusebiovi s velikú slávu, že s ním pro slávu nemohl mluvit, a přikázal . . . Eusebiovi, aby tři umrlce položili na jeho hrobě, a vložili na mrtvé pytel, na kterém léhal sv. Jeroným a oni prý jim pověděli, že je očištec tam po smrti⁵⁾. Jinde vypravuje Chelčický tutéž historii s těmito doklady: „Sv. Jeroným prý poručil Eusebiovi, ležícímu na loži, aby tři těla v té noci zemřelých kázal přinést, a k jeho hrobu položit. Učinili tak, a hle mrtvi obživli a řekli: kterak prý sv. Jeroným je přivedl k ráji, k očištcích i ku pecku, a jim přikázal, aby pověděli co se na onom světě děje“⁶⁾.

K tomu přidává Chelčický: „Ne tedy písmem se ujistili, že jest očištec, ale těmi třemi muži. Sv. Jeroným sám nemohl prý

¹⁾ Řeč o základu Zákonův lidských. Kap. 11.

²⁾ Tamtéž.

³⁾ Tamtéž.

⁴⁾ Psaní mistru Janovi. Rukopis Pařížský. L. 36.

⁵⁾ Psaní mistru Janovi. Rukopis Pařížský. L. 86.

⁶⁾ Řeč o základu zákonův lidských. Kap. 11.

sa živa dokázati viery v očistec. Spíše prý on měl Eusebia ujustiti, kde jesti tam očistec, než oni tři z mrtvých vstavše zli lidé, što pekla hodni byli, by jich sv. Jeroným od pekla nevyprostil¹⁾.

Na to dí Chelčický: „Protož nejisté jest takových básní potvzování co se děje skrze ďábly anebo skrze mrtvé a jesti proti Boží záповědi“²⁾.

Maje na zřeteli nadzminěné zprávy odporuje Chelčický Janovi, že by byla svornost mezi doktory stran učení o očistci. „Tomáš mnich (prý klade) očistec v pekle, sv. Řehoř v teplicích, jiní v ledu, jiní pod podlahú, jiní v hoře někaké, jako ve vápenici se pále, ano i sv. Augustin mluví s pochybením o tom, kde by byl očistec. Ano Chelčický se neostýchá tvrditi, že byl sobě sv. Augustin odporen. ant prý jednou klade očistec, jinde ale prý píše na text: „Ani opilci budú mieti královstvie Božího atd. aby se žádný neklamal, že prý sú jen dvě místa, že kdo nezaslúžil s Kristem kralovati, s ďáblem najisto zahyne“³⁾.

A jak by také mohli býti svorní doktoři u víře v očistec, vždyť prý v I. Cor. 3, 11—15. není ani jediného slova, jež by tvrdilo očistec, „leč kdo chce z kamen točiti vodu, a ze sudu oheň, ten prý může mluvit co chce o apoštolovi Kristově“⁴⁾. A jiné místo písma sv. nenavědčuje, by byl očistec. Mistři prý potvzují onoho změření pekla do míst tři „Tabitů“, kterou jest vzkřísil sv. Petr, že ani jest byla v pekle, neb z něho nevynde nižádný, ani jest byla v nebi, neb odtud by jí bůh nenavrátil v tělo smrtelné. Protož toho musí býti příčina místo prostřední, a to jest očistec v pekle, a proti němu nižádný nemluví, pak-li by mnoho mluvil, nic by proti mnohým jeden neprospl.⁵⁾

Avšak oni prý se dokládají vzkříšené Tabity na zmar, neboť prý vykládají mistři v textu I. Cor. 3., 11—15. zlato, stříbro, kameni drahé v dobrých skutcích na základě Kristu stavěných, a z milování Boha a bližního vycházejících, a s těmi prý nepójde nižádný do očistce; teď ale praví písmo o „Tabitě, že jest byla plná dobrých skutkův, a proto nebyla jest v nižádném očistci rozdělena jsúc s tělem“⁶⁾.

„A tak se strhá, přičiňuje Chelčický, jedním důvodem druhý. Ale mistři ostaní vždy při svém, a nepohnú se od cirkvi, ač by všickni duvodové padli“⁷⁾.

Podle řečí Chelčického by to tedy smutně dopadalo s učním o očistci. Otcové ss. by byli o něm v nesvoru, zhusta by sobě odporovali vespolečně, ano dobře-li rozumíme slovům reformatovým, oni by dokona ani neznali, by byl jaký očistec. Avšak

¹⁾ Tamtéž. Kap. 11.

²⁾ Tamtéž Kap. 11.

³⁾ Psaní mistru Janovi. Rukopis Pařížský. L. 35 a 36.

⁴⁾ Tamtéž. L. 35.

⁵⁾ Psaní mistru Janovi. Rukopis Pařížský. L. 31.

⁶⁾ Tamtéž. L. 31.

⁷⁾ Tamtéž. L. 31.

zda-li byl se svými důvody na pravdě Chelčický? On dí: že by byli otcové ss. drželi, že po vykoupení Páně nejdou do pekla duše křesťanské, leč toliko zatracenci ¹⁾, a z toho zavírá, že není očištec. Avšak toho nikdy netvrdili, a tvrditi nemohli otcové ss., zvláště, anť církev nerozdělená nerozlišovala do přísna od sebe pekla a očištee, ale obé slovem jedním „Hades“ vyjadřovala, a titíž otcové dobře od sebe dělili tresty věčné zatracenců, a časné věrných duší. Padá tedy nadobro domnělý důkaz Chelčického.

Chelčický chtěje ukázati nesvor mezi doktory spojuje dva pojmy: „Očištec“ a jeho jsoucnost, a „místo“, kde by se nacházel očištec. O bytu očištee shodují se ss. Otcové, ač nikoliv ve výkladu všech slov textu I. Cor. 3., 11—15. dokládají se ale netoliko tohoto textu ale i jiných míst písma ss., o očištee mluvíce. Jinak jest ohledně místa, kde by byl očištec. Zde není shody, a neshoda ta není na úhonu víry, ač jest obecné mínění scholastiků: že se očištec nalézá v útrobách země, a ač mínění toto své důvody má. Kdyby byl Chelčický znal něco více o učení sv. Tomáše Aquinského o očištee: než-li že změřil on peklo, a rozdělil na tři místa, byl by byl shledal v tomto svatém mysliteli, kterak různé ty důmněnky shrnuje v jedno, když rozeznává ohledně místa, kdeby se očištec naléзал, a) místo očišteevé „secundum legem communem“, a to že je v útrobách země; a β) secundum dispensationem, a to že může býti podle vůle Boží na místech rozličných ²⁾.

Výklady Chelčického o zprávě sv. Řehoře, a o Eusebiovi a jeho výkřiky, že by takovými důvody se vyprázdňoval kříž Kristův od mužů blavatých, málo vydají naproti jsoucnosti očištee; neboť zprávy takové, byť i jinak plnou pravdu měly do sebe, nejsou rozhodujícími v stanovení článku víry. Víru ale v očištee měl i podle textu Chelčického Eusebius; nevážil ji tudíž z vidění domněle sobě daného, nebylo tedy ono ani pro něho pramen víry, jakož ani církev nikdy a nikde podobných vidění se nedokládala u stanovení učení svého, aniž jí toho třeba bylo, neboť je měla z tradice apoštolské.

Vytýká-li Chelčický mistrům, že by byli i Tabitou dokazovali jsoucnost očištee, dokládajíce, že nemohla býti v pekle, anť „z něho nevynde nižádný“, ani v nebi, anť by jí odtud byl navrátil, a že tedy nezbyvá leč za to míti: že byla v místě třetím, t. j. v očištee: nebyl sobě as reformator svědom, že vlastně válčí proti svatému Augustinovi samému. Tentíž světec zajisté učí ³⁾, že svatí nemohou býti více k životu zavoláni, anť by zavolání toto bylo odporně dosažené a to na věčnost dosažené blaženosti jejich. Podobně se tak díti nemůže s pekelníky, anť by jinak zátata jejich nebyla jistá, ani věčná ⁴⁾. To jsou zajisté důvody,

¹⁾ Řeč o základu zákonův lidských. Kap. 10.

²⁾ S. Thomas Aquinas. Suppl. q. 100. art. 2.

³⁾ Sv. Augustin. Lib. De Correctione et Gratia. Cap. 10.

⁴⁾ S. Augustinus. Lib. 21. de civ. Dei. Cap. 24.

k nimž by byl mohl zajisté i Chelčický přistoupiti, zvláště an sám věřil, že jest blaženost nebeská neztratitelná, a trápení pekelné věčné. S tohoto hlediště by byl také seznal, že důvod mistrův vážený ze vzkríšení Tabity nikoliv nebyl nerozumný.

4. Prohlédaje Chelčický k důvodům, jež byl uvedl naproti učení obecnému, domnívá se, že by byly do té míry přesvědčivé, že by toho ani býti nemohlo, aby mistři, a církev katolická se nenaklonili ku jeho náhledu, a aby odvěkého učení svého nezavrhli, kdyby tomu nebránil špinavý a svato-kupecký zisk, jež mají z očištky svého. Slyšme jeho výrok: „*Protož, ač bych deset doktorův na to měl, že dříví, seno, strniště má být páleno v den Páně poslední, který se v ohni zjeví, tolikéž bych prospěl jako se čtyřmi, neboť jest církev dávná jinam zaměřila sobě k mnohým ziskům a službám svato-kupeckým. A kdyby se toho cíle spustila, očišťování v pekle, tak její trhové a ziskové padli by jako Efezským zlatníkem zkažením Diany bohyně*“ ¹⁾ Toto zaměření církve drží prý lidi a pak učení mistrův „*jenž sú našli tři místa dušem po vyjiti z těla, peklo zatracencův, peklo k čistění duší a království nebeské*“ ²⁾.

Končíme tedy: že zamítal Chelčický na dobro očištec v tom rozumu, jak o něm učila a učí obecná víra, že totiž věrné duše ihned po smrti těla budou odbývati na onom světě, nebo-li že budou útrapami čistěny, pak-li se zde na světě nedokály.

§. 11. Kladné učení Chelčického o očištki.

Známe li poněkud jen nauku Chelčického, musíme se zajisté diviti, čtouce: že zamítá očištec; neboť upíratí, by byl očištec, a věřiti v články víry, jež na jisto shledáváme ve spisech Chelčického, zdá se býti téměř nemožné, aneb aspoň nepodobné. Díme: nemožné aneb aspoň nepodobné, jelikož přijímá Chelčický všechny podklady, na nichž jako na základě svém spolehá očištec.

Chelčický učí zajisté:

a) Že člověk neztratil svobodné vůle hříchem dědičným, ale že má sebe v moci své, aby volil dobré anebo zlé.

b) Učí zřejmě, že jest rozdíl ne snad pouze stupňový ale jakostní mezi hříchem všedním a smrtelným.

c) Chelčický zřejmě učí: že Kristus učinil ovšem plně zadosť za všechny hříchy a za všechny tresty, tím ale že nikolivěk neosvobodil hříšníků, by oni za hříchy, jichž se po křtu dopustili, seč jsou zadosť činili.

d) On také tvrdí, že jest možno, aby duše se odebrala na onen svět, aniž by se byla zde na světě dokála.

e) Má za to Chelčický, že jest možno, býti v milosti Boží při odchodu na onen svět, a přece stíženu býti hříchy všedními.

¹⁾ Psaní mistru Janovi. Rukopis Pařížský L. 31.

²⁾ Tamtéž. L. 31.

f) Nad to nade všecko popisuje Chelčický „ospravedlnění“ právě tak, jako obecná víra, tedy odporně reformátorům věku XVI.

Články ale tyto jsou základné, a jejich nezbytný důsledek jest právě očistec.

Ad a) Že jest vůle lidská svobodná, učí Chelčický na místech přehojných. Činí tak vykládaje text: „*Milovati budeš Pána Boha svého atd. ¹⁾*), neboť dovozuje, že má býti bůh milován třemi mocemi duše: *Pamětí, vůlí, rozumem. Pamětí bůh nejvíce do srdce lidského sstupuje, a vieru pojatú musí držeti v paměti člorěk a i přikázanie božie, neboť zapomenutie jich bývá plné odstúpenie. Rozumností aby se rozdělila věc pravá od nepravé, a aby se šetrila přikázanie božie zřiezeně. Vůli, aby zavrhl milovanie tělečné, a plnila přikázanie i když žádají namáhání velikého. Jinde ²⁾* dí, kterak právě svolením vůle ku zlu se člověk hříchu dopouští, a popisuje psychologicky, kterak se v duši naši hříech zahnížďuje, a od kterého okamžení řící dlužno, že by hříech sobě osvojil duši. „*Najprvé bývá vnuknutie dí, neb v srdce vstúpenie myšlenie zlého a potom liebosť v tom myšlenie neb kochanie. A potom pri-volenie a miesta dianie v srdci tomu povolenie, a to již bude smrť duše. A že samo myšlenie by najhoršie vstúpilo v srdce, bude-li ihned proti němu bojováno, nebude hříech.*“ ³⁾

Ad b) Chelčický nejenom učí: že jest vůle lidská svobodná, ale rozeznává také hřích smrtelný od všedního, a připouští: že může milosť státi při hříchu všedním, ale smrtelným hříchem že se ona ztrácí. Slyšme jenom, co dí ⁴⁾: „*S hříchem smrtelným nemuož milosť státi, ale s mnohými nemocmi a nedostatky muož státi v tiech, ježto tak milují Boha, aby s vuole a s vedomie nezhrěšili smrtelně. Nýbrž i v malých věci z vuole svobodné aby nečinili proti Bohu, neboť nikdy hříech malý nebývá, když s vuole svobodné, a s potupú bývá činěn. Ale i najlepši srdce ještě mnoho nemoci a nedostatkuov duchovních má v sobě, pro něž sobě styštie ⁵⁾*“ žádaje, se rozděliti, a býti s Kristem. Nebo tu tepruv bude dobré a najlepšie, když zanikne příbytku zdejšíeho, ježto uvodí nemoc a nedostatek srdci, a táhne je k tomu, aby vždy zlé a krivé bylo.“

Ad c) Chelčický učí zřejmě: že Kristus Pán zemřel za všechny hříchy, když dí: „*On neduhy naše nesl jest, a umyl nás v krvi své od všelike mrzkosti naší.*“ ⁶⁾ „*Jest šel (Kristus) na smrť pro hříešné, aby je očistil od hříechuov, a smířil je s bohem, a nešelliby on tak na smrť za všechny: všickni by zuostali v smrti*

¹⁾ Kniha Výkladuov. Neděle XIII. po sv. Trojici.

²⁾ Kniha výkladuov. Neděle XV. po sv. Trojici

³⁾ Podobně se vyjadřuje Chelčický ve zprávě o tiele božiem. Cap. 18. a 19. Rukopis biblioteky arcibiskupské v Praze. List 224.b a jinde.

⁴⁾ Kniha Výkladuov Neděle IX. po narození Páně.

⁵⁾ Sv. Pavel.

⁶⁾ Kniha Výkladuov. Neděle II po Velikonoci.

věčného zatracenie. ¹⁾ Avšak ať plně zadost učinil za hříchy naše, nezabavil nás povinností, abychom za hříchy dostičinili seť jsme, ano Chelčický učí zřejmě, že pokání za ně má stále trvati, domnívaje se snad, tím že pověděl něco nového a v církvi neslýchaného, kdežto církev od starodávna učila, i za dob Chelčického, jakož i nyní učí, že má býti život křesťanův ustavičné pokání. Než ať by byl Chelčický neznal, že jeho domněle nová nauka je vskutku starobylá nauka katolická, dal on právě tím na jevo víru svou, že jest zadostučinění za hříchy po křtu sv. spáchané nezbytné. A o tom dává věru očividný důkaz celá jedna kniha jeho.²⁾

Ad d) Chelčický tvrdí: že jsou lidé jinak svatí t. j. ve stavu posvěcující milosti Boží se nalézající, avšak že mají na sobě nedostatky, neboli všední hříchy³⁾, ano on učí zřejmě, že je možno aby svatá duše s těmi nedostatky odcházela⁴⁾; avšak zároveň věří, že do nebe nic nečistého nevejde, jakby tedy bylo možno, aby naprosto zavrhoval očištec?

Ad e) Chelčický učí: že by možno bylo býti svatým, a přece míti na sobě nedokonalosti, ať jsou někteří lidé, kteří vedú život čistý a svrchovaný, že netoliko se ostříhají od hříchův smrtodlných, ale všecku práci vynakládají na to, aby se nikdež nedopuštěli i nejmenších hřichův, pokudž najvíce mohou. Avšak těch, kdož tak žijí, jest po riedku, a riedko těch, kdož čiení po hřichu pravé pokanie.⁵⁾ Plné pokání za hříchy jest tedy věcí řídkou, a podle toho by bylo as nezbytno na základě slov Chelčického tvrditi: že jest na onom světě skutečné místo, kdež bývají duše od svých nedostatků očišťovány.

Ad f) Konečně dává Chelčický naučení, a to na místech četných, že víra beze skutků neospravedlňuje, dobře ale víra živá, nebo-li „Fides charitate formata,“ a tak zamítá již z předu Luterské evangelium: „Fides sola justificat.“

Chelčický také zapírá skutečné očištec jenom ve smyslu a rozumu obecné víry, kterážto obecná víra dí: že duše, ježto se na světě nedokály ihned, po smrti těla do očištnice sestoupí, a že tam trpí. A tento svůj odpor dává zřejmě na jevo v psaní mistru Janovi.⁶⁾

A jaký by as byl ten očištec? A kdyby as měly býti čistěny věrné duše?

Vyznání víry Chelčického je v krátkosti toto: „Věrné duše nevejdou do nebe, jako duše svaté, jež se byly zde na světě plně dokály, ale budou bydleti až do soudného dne v utěšených krajinách. Trápeny nebudou nijakž. Když přijde v poslední den

¹⁾ Kniha Výkladuov. Neděle III. po Velikonoci.

²⁾ Řeč sv. Pavla o starém člověku. Rukopis Olomúcký. Fol. 88 seq.

³⁾ Kniha Výkladuov. Neděle IX. po narození Páně.

⁴⁾ Řeč o základu zákonův lidských. Kap. 16.

⁵⁾ Kniha Výkladuov. Neděle V. po sv. Trojici.

⁶⁾ Psaní mistru Janovi. Rukopis Pařížský. 56.

požár světový půjdou věrné duše tou dobou již se svými těly, kterážto za živa měly, spojené tímto požárem, a tím způsobem budou očistěny.

Vizme teď, jak Chelčický učení toto své vylicuje:

1. On tvrdí přede vším, chtěje sobě učiniti základ, na němž by postavil učení své, žeby oheň, o němž se zmiňuje sv. Pavel I. Cor. 3, 11—15. neměl býti vykládán o ohni očišcovém, kterýž by ihned ty stihl, kdožby na onen svět v nedostatecích odešli, ale jinak. K tomuto svému náhledu se hlásil, nejša nikolivě, jakož známe, bez důvodů. Jeden důvod měl již ve výkladech dotčeného textu předchozích, neboť nechybělo na těch, jenž slovo den Páně vykládali o soudu posledním, a snad že Chelčický dobře věděl, ano na jisto věděl, jakož dobrý znatel učení Táborů a jejich millenia, ¹⁾ že jsou místa v písmě sv., kterážto by mohla jmína býti souběžná, jako žalm 96, 3. *„Oheň předchází jej, (Boha když přijde soudit) a zapálí vůkol nepřátely jeho.“* A opět Joel 2, 3. *„Před tváří jeho oheň zžirající a po něm žhoucí plamen.“* A opět II. Thess. 1, 6—8. *„Poněvadž spravedlivé jest a Boha odplatiti soužením těm, kteříž vás sužují; a vám, kteříž souzeni jste, odpocinutím při zjevení Pána Ježíše s nebe, jenž v plamenu ohně uvede pomstu na ty, kdož neznají Boha.“* A zase II. P. 3, 10. *„Přijdeť pak den Páně, jako zloděj, v kterémžto nebesa s velikou prudkostí pominou, a živlové horkostí se rozplynou.“*

Vykladačové textu I. Cor. 3, 11—15, kteřížto rozuměli slovem „Den Páně“, „den posledního soudu“ a ohněm „ten oheň, v němž se den ten objeví“, měli to pro sebe, jakož bylo dotčeno, že se článek víry o očišci nikoliv neruší tímto výkladem, a že se zamlouvá také čtením vulgaty „*revelabitur*“, a ne „*revelatur*“ ano i tím: že je snad čtení Vulgaty spíše přesné, nežli ono textu původního. Jest tedy dobře možno výklad tento míti, anižby měla z toho ouhony víra, pakli se zároveň vykládá oheň dotčený i o očišci, jenž stihne jednak ty, kdož se dočekají posledního dne, a budou všeobecným ohněm zachvázeni, a jenž je očišť, pakliby byli se nedokáli, jsouce ve stavu milosti Boží, ale i ty, kdož v tomže stavu umřeli, a umrou, anť i ti budou ohněm čištění po soudu soukromém.²⁾

Chelčický znal předobře nadzminěný výklad bohoslovců, a upravil jej sobě z příčin a důvodů dogmatických podle náhledu svého, uče, jakož bylo dotčeno: že by nebylo pravdou, by měl

¹⁾ Millenium Táborů dojista že pilně zaznamenávalo všechna znamení, o nichž se děje v písmě zmínka, a kterážto měla předcházeti domněle brzký příchod Páně, aby kraloval se svými na zemi.

²⁾ Viz § 3. lit. c. Řekli jsme, že jest možná, vykládati den Páně o soudu posledním, a „oheň“ o ohni, kterýž bude čistiti ty, kdož se dočekají dnů posledních ve stavu milosti Boží, aniž by tím měla ourazu víra, nevylučuje-li se očištec ihned po smrti, a to má důvod tento: Sněm ve Florenci užívá textu tohoto na důkaz o očišci, a proto mám za to: že smysl textu dotčeného potud jest vyjádřen přesně, pokud jest v něm obsaženo učení o očišci, ale nikoliv, pokud se tam děje řeč o ohni, neboť o tom, že by byl v očišci oheň, nic nebylo definováno.

ohně při posledním soudu stihnouti pouze těch, kdož se dočkají posledních dnů, a to k tomu cíli, aby byli očistěni od nedostatků, ježby na sobě měli, kdežto prý duše jdoucí na onen svět dobou jinou do očiště budou odsouzeny. Slyšme, jak se reformátor z Chelčic o této věci vyjádřuje, když byl dotekl rozmanitých dovodův katolických bohoslovců za očištěc: „Ty věci se teď praví, dí Chelčický, aby známo bylo, čím mistrové a všechna rota Anti-kristova u pekla očištěc tvrdie. Než ten rosóm prvé pověděný, kterak seno, strniště spáleno býti má v ohni očišťujícím tváří světa, psal jsem mistróm, ani sú toho nepřijeli, ale více k nevěře sú mi to přičtli, a některých věcí sú mi zapřeli, a ty doktory, které jsem jim tu postavil, ještě tvrdie vyčištění senu a strniště v den Páně poslední.“¹⁾ O těch prý doktorech dokládá Chelčický, řekli: „že ti doktorové sú to vykládali o těch lidech, že na nich seno má páleno býti v den Páně, kteréž den Boží živé zastihne. A tak by byl dal sv. Pavel Korintánům správu o těch lidech, jež zastihne živé den Páně, ale jiným by se sv. Tomášem ukázal očištěc v pekle.“²⁾

2. Zamítaje Chelčický očištěc v pekle, jak je změřil avatý Tomáš Aquinas, připouští, a chce tomu, aby byly všechny duše věrné najednou v poslední den očišťovány, a to před soudem posledním bezprostředně, jinou dobou prý není očišťování nižádného, ani útrap věrných duší. Vizme, jak se vyjádřuje: „Který (člověk) umierá v hříeších smrteľných, ten každý hned jde na zatracenie. Pak jini kteříž také stojí na základe Kristově, a mají zlato, stříbro a drahé kamení, ale přiměšují k němu dříví, seno, strniště, takým móż se přihoditi, že by v den Páně pálení byli, a spasení skrze oheň byli. Kdyby však s potupú měli na sobě ty najmenší věci slé, tiem všecko těžké na nich bude, unié snadné s všedními hříechy to ostane na lidech, kteří s potupú a nedbáním činí.“³⁾

3. Těch ale, kdož budou před soudným dnem očišťováni, bude prý po skrovnu. A proč asi? Mají prý lidé na vůli, aby se zde na světě káli, a v krvi Kristově umývali, a to právě jest u příčině, že bude skrovný počet těch, kdož budou očišťováni před soudným dnem. Ovšem, že je tento náhled Chelčického v patrně neshodě s jeho výrokem, že lidé velmi snadno klesají v hříchy všední, ano, že ani není člověka téměř, který by neměl na sobě nedůstatků; neboť je-li těch, kdož klesají v hříchy všední množství veliké, ano nepřehledné, snadno jest zavíratí, že bude as těch, kdož umírají v nedostacích těchto množství nemalé, a že bude tudíž těch, kdož budou na onom světě očišťovány, taktéž množství nemalé. Avšak Chelčický nevolil se nachýliti k nauce tak důsledné z příčin zásadních, zvláště pro odpor svůj naproti přimlouvání za věrné duše. Než slyšme jeho slova:

¹⁾ Řeč o základu zákonův lidských. Kap. 12.

²⁾ Tamtéž. Kap. 12.

³⁾ Psaní mistru Janovi. Rukopis Pařížský. XXXVII. et XXXVIII. Podobným způsobem píše také ve spisu: Řeč o základu zákonův lidských. Kapitola 16.

„Každý má na vůli, aby jich (hřiechův) želel, a což máš aby sa ně trpěl, na najvíce ta trápenie, která pán bůh skládá, a dopuští na ty, kteréž miluje. Nemoci, škody, hanění, zármutky . . . aby to pokorně snášeli, činiece se hodny těch zlých věcí sa své hřiechy . . . Protož poněvadž mají moc, činiti pokání sa větší hřiecky své, ovšem více mají moc, činiti pokání sa malé a za najmenšie, a těmi činy . . . můž je opravit zde pokáním, aby s nimi nešel na nižádný oheň.“¹⁾

A opět dí: „Ještě těm řku, kteřížto na základu Kristovi stojí skrze viera a milost a některých věcí poškvrněných přiměšují k své dobrotě, ježto by ty věci měly páleny býti v den Páně, že k tomu, aby tam nedošli s nimi, mají pomoc v Kristu Ježíšovi, a v krvi jeho aby se v ní očistili.“²⁾ Ještě dokládá Chelčický: „Což se mluví o očistění duše v tomto životě . . . ten rozóm příleži některým spravedlivým, ježto sú měvše některé nedostatky přimíšené k své dobrotě, neopravivše jich zde, přešli sú na onu stranu s nimi, ale kdož se úplně vyčistili zde skrze krev Kristovu a skrze pokání pravé, ti tam nebudú čistění a hříšníci v smrtelných hřieších ohněm pálení budú a čisti nikdy nebudú. Protož, což se očistce dotýká, ta věc některý řiedkým přijde a to těm, kteří sú v Kristu veliký díl měli.“³⁾

Nepravdu prý tudíž předkládají, kteříž, jak tvrdí dotčený reformator, o žádném nepraví, by ihned do pekla šel, anebo do nebe, alebrž do očistce: „Než apoštolové Antikristovi všem hřiešníkóm tohoto světa ustlali v třetiem pekla, v očistci, nesudiece, kto lepší, kto horšie . . . A tak prý mluví o všech, aby lidé byli darebové, anebo ctnostní, i o těch sa. něž po dvacet let žaltáře konají. Vědí prý, že by jinak přestati museli lúpiti.“⁴⁾

Za tou příčinou dává také Chelčický těm neumělým mistróm naučení, jakby jim bylo kázati o očistci. „Měli by prý najprve říci: že je viera Kristova důstatečna k tomu, aby byl člověk spravedliv, pak by nebylo třeba hlásati o tom čistění v pekla.“⁵⁾

4. Chelčický tedy nechce, jakož bylo vyličeno, aby duše věrné přestoupivši na onen svět s nedostatky, byly ihned odeslány do očistce, by tam byly trápeny. Přes to však přese všechno věří, že taková věrná duše se neodsuzuje, aby měla podíl s ďábly v pekla, aniž dopouští, aby ihned do nebe se dostala a patřila na Boha tváří tvář. Odšedší ale duše tyto jsou na onom světě, a tu naléhá otázka, kde by vlastně ty duše dlely, nejsou-li ani v nebi, ani v pekla, jakož tvrdí reformator dotčený v souladu

¹⁾ Řeč o základu Zákonův lidských Kap. 16.

²⁾ Řeč o základu zákonův lidských Kap. 16.

³⁾ Tamtéž. Kap. 16.

⁴⁾ Tamtéž. Kap. 17. Že by byli mistři o každém pravili, že jde po smrti v očistec, jest nepodobné, neboť oni znali předobře články, jež spolu s obecnou církví přednášel Mistr Jan Hus, že nemůže nikdo o sobě říci, jistotou víry, ana by neklamala, že je ve stavu milosti, a tak také věděli, že nelze říci při smrti nikoho na jisto, by on byl v nebi, v očistci nebo v pekla.

⁵⁾ Tamtéž Kap. 18.

s věrou obecnou? Na tuto otázku shledávám u Chelčického: že dli věrné ty duše v utěšených krajinách; avšak on nedokládá, kde by as ty krajiny byly. Než vizme jeho slova! Když byl do-
tek: kterak vykládají mistři o duších, jež na onen svět jdú s senem, strništěm a t. d., že do nebe prý nemohú, se zlatem do pekla nejdú, a proto že musí být pójčeno, že je místo pro-
střední očistec, do něhož oni jdú: „O těch duších,“ dí Chelčický, „se tázal Klement sv. Petra. Sv. Petr prý řekl: Duše těch, kteří neúplně mohli sú vyplniti s pravú spravedlností, ale některé na svém těle ostatky zlosti měli sú, těla jich zajisté se zrušie: ale duše aby byly chovány v dobrých a utěšených krajinách, aby i vzkříšenie mrtvých, kdyby těla svá přijeli již zrušením očistěna za ty věci, které sú dobré činili, aby u věčném dědictví posazeni byli.“¹⁾ Na to přidává Chelčický: „Ty věci pravil jest sv. Petr o tiech duších, kteréžto s někakými nedostatky scházeji, ale tam v utěšených miestech zachovány sú do budúcieho vzkříšenie. Ale toto všecko u mistrův jest smiech i blud.“²⁾

Jinde tvrdí Chelčický, že duše sú chovány v ráji a v utě-
šených krajích. On dí: kterak sv. Petr píše: „Nechceme, bratři, abyste nevěděli o mrtvých, abyste se nemutili, jakožto jiní, ježto nádeje nemají.“³⁾ To prý není ve shodě s tiem, „že mrtví se těžce mučí v pekle, a že volají k živým, by se nad nimi smílovali.“⁴⁾ Také prý odpověděl sv. Petr na otázku Klementovu, kdeby duše po smrti byly, že v ráji sú, o jiných, které sú neúplně mohly vyplniti řeholi spravedlnosti, některé ostatky zlosti na svém těle měly sú, praví, že těla zajisté rušie se, ale duše aby byly cho-
vány v dobrých a utěšených krajinách až k vzkříšenie. Toť píše Klimentovi v pocestných knihách. Protož jestli to učenie sv. Petra, kterak by nutil za ty duše prositi na každý den,⁵⁾ ano se jim dobře děje?“⁶⁾

¹⁾ Řeč o základu zákonův lidských. Kap. 13.

²⁾ Tamtéž. Kap. 13.

³⁾ Dotčený text se nečte u sv. Petra, ale u sv. Pavla. I. Thess. 4. 12.; avšak toho rozumu v textu není, jehož hledá Chelčický. Mluvit tam zajisté svatý apoštol, že ti nemají nádeje, kdož nevěří ve z mrtvých vstání, a což tehdaž vezdy ač mlčky se spojovalo v nesmrtelnost duše, a nikolivěk o před-
mětu, k němuž čelí Chelčický. O tom se přesvědčíme ihned z textu násle-
jícího: „Nebo, jest-li věříme, že Ježíš umřel a z mrtvých vstal: tak Bůh i ty, kteříž skrze Ježíše zesnuli, přivede k nim“

⁴⁾ Psaní mistru Janovi. Rukopis Pařížský L. 69.

⁵⁾ Chelčický zde horlí naproti mistrům, kteříž prý dovodili, že svatý Petr napomínal na každý den na kázání, aby se za duše pilně modlili k bohu.“

⁶⁾ Psaní mistru Janovi. Rukopis Pařížský L. 49. Důměnku Chelčického o očistci jsem po dlouhém hledání nalezl ve spisu sv. Klimentovi na licho přikládánem. Lib. I. Recognitionum divi Clementis ad Jacobum Fratrem Domini Lit. D. p. 394. Editio Lugd. 1677. Tamtéž se jedná nejprve o prvním příchodu Páně, pak o druhém. Při druhém příchodu svém zvatí bude své do Jerusalema nebeského, nespravedlivé ale strestá. „Caetera vero, dí sv. Petr ku Klimentovi, eloqui neque angelis, neque hominibus fas est. Sed hoc tantum scire nos sufficit, quod bonis aeternam bonorum possessionem conferret Deus. His ab eo dictis ego (Clemens) respondi. Si Christi regno fruentur hi, quos

To jest tedy nauka Chelčického o očistci. On zavrhuje na dobro: že by duše věrné, ježto pro nedostatky nemohou do nebe, a však po spravedlnosti Boží také do pekla odkázány býti nemohou, byly kdesi v utěšených krajinách chovány. V těch krajinách utěšených se jim dobře daří, a proto nejsou toho potřebny, aby se děly za ně přimluvy, hodinky odbyvaly, mše sv. obětovaly a aby za ně bylo modleno.

Na jak dlouho ale budou tamtéž držány? Chelčický odpovídá v textu dotčeném: že až do vzkříšení. V poslední den půjdou ohněm a tak budou očištěny.

Chelčický nemá se svého hlediště důvodů nižádných pro tuto domněnku svou, neboť v písmě sv., jehož se všade dokládá, a jež podle Jana Husi všade býti praví pramenem náboženských pravd a to jediným, nemá ničehož, čímž by se ona opodstatniti dala. Měl tedy vyznati Chelčický, že vlastně není možná jemu dokázati toho očistce při skonání světa, a že vlastně tedy ani očistce není. A však k tomu se neměl nakloniti již pro články víry, jež vyznával, a ježto jsou základem víry v očistec.

Jak se mi vidí, bylo učení Chelčického o ráji, a o utěšených krajinách, v nichžto se duše chovají, jakési dědictví po Táborech, ač reformátor nevyjádřuje toho. Táborové také dobře znali ty

justos invenerit ejus adventus, ergo qui ante adventum ejus defuncti sunt, regno penitus carebunt? Tum Petrus: Cogis me, inquit aliqua de infallibilibus publicare . . . Verumtamen quoadusque proferri licet, facere non pigebit. Christus, qui ab initio et semper erat, per singulas quasque generationes piis latenter licet semper tamen aderat, his praecepit, a quibus expectabatur, quibusque frequenter apparuit: sed non erat tempus, ut tunc, resolutis corporibus fieret resurrectio, sed haec magis remuneratio videbatur a Deo: ut qui inveniretur justus, diutius permaneret in corpore: aut certe sicut de quodam justo evidenter refertur in litteris legis, quod transtulerit eum Deus. Simili exemplo etiam cum ceteris gestum est, qui ejus voluntati placuerunt, ut ad paradisum translati serventur ad regnum. Eorum vero, qui non ad integrum potuere explere normam justitiae, sed aliquas in sua carne malitiae reliquias habuere, corpora quidem resolvantur animae vero servantur in bonis laetisque regionibus, ut in resurrectione mortuorum cum corpora sua receperint, ipsa jam resolutione purgata, pro his, quae bene gesserant, aeterna haeridate potiantur.“ Dobře-li rozumím těmto slovům domněle Petrovým, rozeznává se mezi rájem, kamž se dostanou i spravedliví, jako Henoch, a mezi utěšenými krajinami, kamž budou odkázáni ti, kdož jsou neúplně naplnili míru spravedlnosti. Nedostatky jejich budou ale naplněny již tím, že byli rozděleni s tělem. Spojí se tudíž s tělem při vzkříšení beze všeho dalšího očisťování. Tou měrou nemá Chelčický v tomto spisu plného dokladu pro svoji nauku, ač bychom i tajili že spis dotčený jest podržen. Spisy sv. Klimentovi na licho přikladané jsou: 1. Libri octo Constitutionum Apostolicarum et Canones Apostolorum. 2. Recognitionum libri decem. Slují Recognitionum, poněvadž se tam vypravuje, jak poznal sv. Klement otce svého a bratry své. 3. Undeviginti homiliae, jež slují obyčejně „Clementina“, spis to předešlému podobný a téměř bajkami naplněný. 4. Épitome de gestis Petri 5. Epistolae aliae quinque. Všechny ty spisy drží bludy až na spisy: Constitutiones Apostolicae a Canones Apostolorum, jež jsou prastaré, a na spis „Epistolae decretales.“

Táborští kněží citují k vůli tomu: že prý se nesjednávají otcové v učení o očistci téhož sv. Klimenta, a to prvou knihu „Itinerarii,“ a vypravují tamtéž tytéž věci o očistci jako svrchu Chelčický. Joannis de Lukavecz et Nicolai Chronicon Thaboritarum. P. I., C. 24. n 15.

knihy pocestní, jež cituje Chelčický, a ježto se jim hodily, i k tomu, aby zavrhli očištec, i aby sobě upravili millenium podle rozumu a smyslu svého. Než to jsou mé domněnky, a za více nechci, aby považovány byly.

Výklady Chelčického nemohly se arci líbiti ani mistrům katolickým, ani mistrům kališnickým. Katoličtí mistři měli před očima výrok sněmu Florencského, s nímžto byly v odporu smyšlenky Chelčického naprosto, byli sobě také dobře svědomi, že Chelčický zamítaje očištec, a útrapy v něm, vlastně na věrné duše uvaluje těžší ano trest hříchům všedním nepřiměřený, když je odkazuje až ke dnu soudnému, aby od svých skvrn byly očištěny, a jim brání, aby uzřely Boha tváří v tvář dříve, a dosáhly svého nadpřirozeného cíle, k němuž jsou způsobilé. Ty utěšené krajiny, jichž jim Chelčický dopřává, jsou skutečně velmi skrovnou náhradou za tak veliký trest, kteréhož jim ukládá. Kališníci mistři, kteřížto dobou tehdejší na universitě Karlově ovšem že proti všemu řádu¹⁾ vládli, byli však za jedno v tom článku s věrou obecnou, a proto nemohli jinak leč zavrhnouti smyšlenky Chelčického, ač se dokládal výroky sv. Petra, jichž se dočetl, jakž dí, v knihách pocestných Klimentových. Chelčický shrnuje odpor mistrů naproti svému náhledu o očištcích v slovech: „*Ale toto všechno u mistrův jest smiech i blud.*“

Učení Chelčického jest tedy odporo katolickému článku víry o očištcích, avšak ono jest poněkud podobné nauce pravoslavných, nyní jak se zdá, obecné, aniž bych tím tvrditi chtěl, že si toho byl Chelčický vědom, anebo že učení jeho bylo zbytkem pravoslavi v Čechách zbylého, nebo domněnka taková by byla nejenom nehistorická, ale více nežli nerozumná, ano nepodstatná, nebo učení Chelčického o očištcích, ač se onomu pravoslavných podobá, liší se valně od něho.

II 1 a v a II.

O možnosti býti věrným dušem v očištcích ku pomoci.

§. 12. Rozvrh tohoto učení.

Možnost býti věrným dušem v očištcích ku pomoci, předpokládá, že jsou tytéž v zájemném spojení s námi, nebo-li v obcování, anť by jinak přímluvy za ně postrádaly nevyhnutelného podkladu.

Za tou příčinou jest dlužno vytknouti tento podklad, a ten jest obcování svatých, k němuž i věrné duše náležejí, a pak o přímluvách za tyto věrné duše se šířiti.

¹⁾ Díím proti všemu řádu, neboť Karel IV. svaté a slavné paměti, založil a nadal vysoké školy katolické, a nechtěl zajistě tomu, aby byly ony rejdištěm bojů naproti hlavě církve a jednotě církevní.

²⁾ Řeč o základu zákonův lidských kap. 13.

Část I.

A. Učení katolické o přimluvách za věrné duše.

§. 13. Obcování svatých.

Ti, kdož zemřeli ve hříchu smrtelném, odešli na onen svět bez života nadpřirozeného, a vypadli na vždy z nadpřirozeného cíle svého, jenž jest Bůh, odplata naše veliká velmi, a tou měrou ze svrchované rodiny Boží.

Vykročivše se ztrátou synovství Božího na onen svět v bezednou věčnost, do bezedné věčnosti nenahradí více té ztráty.

Jsouce ale od Boha odděleni, a z Jeho rodiny vyvrženi, nemají také vzájemného spojení s nebesťany, ale také ne s těmi, kdož zde na světě za Boha a za spasení své bojují. Odtud dí Abraham ku pekelníkovi bohatci, jenž na něm žádal úlevy kraptem vody: „*Nad to naše všecko jest mezi námi a vámi veliká propast utvářena, aby ti, kteří chtějí odsud k vám jíti nemohli; ani od onud sem přijíti.*“¹⁾

Za tou příčinou jest také jisto, že by pekelníkům nic neprospěly přimlavy, byť se i za ně daly. Za času sv. Tomáše byli jsou někteří, kteřížto rozdělující mezi dobou před soudným dnem a po soudném dnu, tvrdili: žeby prý měli pekelníci z přimluv za ně před soudným dnem konaných nějakou úlevu, nikoliv ale napotom. Jiní zase rozdělovali mezi osobami zavrženými. Jsou prý mezi nimi, kdož sešli bez víry a bez svátostí, a těm prý, poněvadž nenáleželi nijakž ku církvi (nec merito nec numero), přimlavy církve nic neprospívají. Jiní prý i víru měli i svátostí užívali, a také některé skutky dobré konali a těm prý mohou býti přimlavy k nějakému užtku.

A však sv. Tomáš Aquinas odmítá důmněnky tyto jako nerozumné, anť nemůže míti duše úlevy nebo li úbytku trestu, lečby ubývalo i viny; a pro tu příčinu není tuto rozdilu mezi dobou před a po posledním soudu. Sv. Tomáš přidává také úhlavní příčinu, proč ani jinak býti nemůže: „*quia dimnati in inferno sunt extra vinculum charitatis, secundum quam opera vivorum continentur defunctis*“

Jeden způsob úlevy trestů pekelníkův mohlby se podle téhož světce na okamžik připustiti, a sice ten: že přimlavy jim ovšem neprospívají ani ku dočasnému odstranění, ani ku zmírnění trestu, ale pouze k útěše jejich, že na ně někdo pamatuje.²⁾ A však sv. Tomáš ihned dokládá, že podle obecního řádu Bohem stanoveného ani toho není, poněvadž, jak učí sv. Augustin,³⁾ neznají duše pekelníků těch věcí, které se dějí na světě, lečby Bůh toho

¹⁾ Luk. 16, 26.

²⁾ Sv. Tomáš dí: „*quia ex hujusmodi suffragiis eis aliqua materia doloris subtrahitur, quae eis esse posset si ita se abjectos conspicerent, quod pro eis nulla cura haberetur, quae materia doloris eis subtrahitur, si suffragia pro eis fiunt.*“ Suppl. q. 71. art. 7.

³⁾ Libro De Cura pro mortuis gerenda cap. 13. 14. 15.

zvláště dopustil, o čemž není jistoty nižádné. Za tou příčinou zavírá sv. učitel: že by bylo jistěji říci: že přímluvy pekelníkům nikterak nejsou ku prospěchu.¹⁾ Podobný úsudek pronáší světec i o nekrtěnátkách.²⁾

Není tedy vzájemnosti mezi těmi kdož odešli na onen svět ve stavu smrtelného hříchu, a však jinak jest s těmi, kdož jsou se odebrali na věčnost ve stavu milosti Boží, neboť ti mají obcování s věřícími na zemi. Jestliž zajisté všechna církev velikou rodinou Boží. Jedna část této rodiny je na věčnosti, druhá jest na cestě k ní. Část této rodiny jsoucí na věčnosti buďže již vidí Boha tvář v tvář, a ta sluje církvi vítěznou,³⁾ anebo odbývá dočasně tresty, a ta sluje trpící církvi.⁴⁾

Kdežto církev vítězná ku cíli svému již dospěla, a trpící ho dosáhne na jisto, nebojujíc více za spásu svou, ale pouze trpíc, bojuje církev na zemi za cíl tento naproti tělu, světu a ďáblu, a proto církvi bojující slove.

Vzájemnost ale, jižto mají mezi sebou věřící na zemi, svatí v nebi a věrné duše v očistci, jmenuje se „obcování svatých.“

Obcování toto záleží ale v tom: že mají údobí jeho duchovní poklady mezi sebou společné.

Jak ale jest toto obcování spořádáno a upraveno, aby mělo společný duchovní poklady?

Hlava tohoto obcování jest Kristus Pán, jakož učí sv. Pavel. Efez. 1, 23. 24. Efez. 5, 22. 23. Colos. 1, 18—20. Sv. apoštol jmenuje Krista Pána v textech dotčených hlavou církve, a církev samu tělem Jeho. Jako jest tedy hlava spojena s tělem v řádu přirozeném, tak jest Kristus Pán v řádu nadpřirozeném spojen s církvi, jejížto Spasitel jest, a kterážto jest mystickým⁵⁾ tělem Jeho. Jako ale hlava řídí tělo lidské a má o ně péči, tak řídí a spravuje i Kristus Pán církev svou, a pečuje o ni. A jako jest hlava v těle lidském jako sídlo života, odkud se život rozlévá po celém těle: tak jest i Kristus pramen, z něhož se prýští život a síla v řádu nadpřirozeném všem oudům mystického těla jeho. Za tou příčinou srovnává sebe Kristus Pán s řevou a věřící s ratolestmi,⁶⁾ tak že jako se vylévá z vinného keře životodárná síla na ratolesti všechny, jež jsou s ním ve spojení; vylévá se i z vinného keře Krista nadpřirozená šťáva života na všechny.

Spojení toto Páně s církvi jest těsné činíc jednotu mystickou mezi hlavou a mystickým tělem Páně, jako činí hlava ve spojení s tělem organickou jednotu.

¹⁾ Unde tutius est simpliciter dicere, quod suffragia non prosunt damnatis.“ Suppl. q. 71. art. 7.

²⁾ „Dicendum, quod pueri non baptizati non detinentur in limbo, nisi quis deficiunt a statu gratiae: unde cum per opera vivorum mortuorum status mutari non possit, maxime quantum ad meritum essentialis praemii vel poenae, suffragia vivorum pueris in limbo existentibus prodesse non possunt.“ Suppl. q. 71. art. 7.

³⁾ Hus jmenuje tuto část církve s vítězilou církvi.

⁴⁾ Hus ji jmenuje spící.

⁵⁾ Hus dí: skrytým tělem Páně, že jest církev Boží.

⁶⁾ Jan 15, 5. seq.

Jako jest ale Kristus Pán spojen s mystickým tělem svým, tak jsou i oudové téhož těla spojeni vespolečně. O tomto vespolečném spojení mluví sv. apoštol, když říká: „*Jako tělo jedno jest, a mnoho oudů má, všichni pak oudové těla, ačkoli jich mnoho jest, přec jen jedno tělo jsou*“.¹⁾ *Jako v jednom těle mnohé oudy máme, ale nemají všichni oudové jednotného díla: tak jsme mnozí jedno tělo v Kristu a každý zvláště jeden druhého oudem*“.²⁾

Jest tedy spojen Kristus Pán s mystickým tělem svým, jako hlava člověcká s tělem svým a skrze Krista Pána jsou i oudové tajnostného tohoto těla spojeni vespolečně. Sv. apoštol vypisuje pravdu tuto Efez. 4, 15., a Coloss. 2, 19.

Nadpřirozené toto spojení Krista Pána jest nezrušitelné³⁾ na zemi, a tím více na nebi, a s věrnými dušemi v očištění.

Členové obcování svatých na nebi mají synovství Boží neztratitelně, a vidí Boha tváří v tvář, věrné duše mají totéž synovství neztratitelně, uzří za nedlouho Boha, jehož milují.

Jest tehdy v Kristu Vykupiteli svém spojeno veškeré mystické tělo jeho nezrušitelně, čili jest s Ním spojena církev Jeho všecka, vítězná na nebi, trpící v očištění, a bojující na zemi, ač ne všichni oudové bojující církve budou s Ním na věky spojeni, alebrž jenom ti, kdož umrou ve stavu milosti.

Vespolečně však jsou oudové církve v Kristu Pánu spojeni, jako údy rodiny jedné, neboť všichni mají nejenom společný cíl, ale obdrželi na křtu svatém i synovství Boží podle přijetí, byvše tak vespolečně bratřími učiněni, i nároky na dědictví věčné.⁴⁾

Podle společného původu znovuzrození mají všichni údy říše Boží na zemi stejnou důstojnost, neboť vyšli jsou z vody křtu sv. jako synové Boží, a mají vespolečný nárok a naději na dědictví Boží, jako mají víru jednu, a naději a lásku k Bohu, jsouce tak údy Jeho z těla Jeho, a z kostí Jeho.⁵⁾ Trvají-li údy církve v milosti Boží, v živé víře, v naději a lásce, jsou spojeni s Kristem Pánem dokonale, a i mezi sebou dokonale, a spojení toto bude tím něžnější, čím byla láska k Bohu úsilovnější. Ač ale mají údy mystického těla Páně stejnou důstojnost podle synovství Božího, jsou v říši Boží rozdílové v úradech a moci, jakož i údy jednoho těla nemají účelu stejného.⁶⁾

Ti ale, kdož zhřešili smrtelně, ale víru a naději, anebo aspoň víru zachovali, trvají v tomto obcování ale spojbou nedokonalou,⁷⁾ neboť jsou údy mrtví. Má se to s údy takovými ať tak, jako s ratoolestmi révy, kteréžto jsou choré na smrt, ač jsou dotud s révou ve spojení.

¹⁾ I. Cor. 12, 12.

²⁾ Řím. 12, 4. 5.

³⁾ Mat. 28, 20.

⁴⁾ Viz o tomto učení „Catechismus Concilli Trid. P. IV. cap. 9. q. 9.

⁵⁾ Efez. 5, 30.

⁶⁾ Catechismus Conc. Trid. l. c.

⁷⁾ Trid. Sess. VI. cap. 7. Petavius. Lib. XII. de Trin. cap. 9.

A však oudové sv. obcování na zemi jsou vespolečně spojeni netoliko vnitř, ale i zevnitř: ústavou církví Boží danou, vedle které jest jí dána jedna viditelná nejvyšší hlava, a jízto z vůle Páně jsou poslušností zavázáni všichni: biskupové, kněží, jahnové a věřící všichni, věřící ale kněžím, biskupům, a nástupci sv. Petra v Římě. Údové obcování svatých na zemi jsou sjednání vespolečně vyznáváním jedné víry, užíváním sv. svátostí, obcováním veřejné bohoslužbě, skutky milosrdenství prokazovanými zvláště těm, kdož jsou s námi jedné víry.

A jelikož jsou údové obcování sv. na zemi spojeni vespolečně s Kristem Pánem, a v Kristu Pánu mezi sebou, mohou býti sobě ku pomoci.

I věrné duše v očištcí jsou vespolečně spojeny věrou, kteráž nemůže ani na okamžik pochybovati, nadějí jistou, že spatří tvář Boží za nedlouho, a láskou, jízto Boha milují a sebe vespolečně.

Svatí a svěťice v nebi jsou spojeni vespolečně v Kristu láskou bohoslovnou, kterážto zajisté patřením na tvář Boží nevychladla, ale stala se čistější a dokonalejší, víra ale jejich přešla u vidění, naděje v požívání, ač i oni jsou sloučení poněkud věrou o nevystižitelnosti Boží, a nadějí, že uzří v nebesích všechny ty, jež Bůh vyvolil.

Vespolečná láska k Bohu víže ale k sobě všechny tři části církve, neboli všechny členy obcování svatých, neboť svatí a svěťice Boží milují nás, milují nás také věrné duše v očištcí, neboť vědí, že nás miluje Bůh, a že z té lásky vydal Syna svého za všechny, zvláště ale za církve svou, a že sobě žádá, abychom vůli Jeho splnice se shledali se svatými na nebi, a vůle Páně jest také vůle nebešťanů.

Jsou tedy údové všech částek téže jediné církve vespolečně spojeni, náležejíce k jednomu mystickému tělu Páně, k jedné obci, k jedné společnosti.

Jako jedna obec a jedno tělo, mají údové obcování svatých všechna dobra mystického těla Páně vespolečně, jako mají údové těla vespolečně účastenství v dobrech téhož těla.

Vespolečná ale dobra obcování svatých jsou všechna proto vespolečná, jelikož jich vydobyl Kristus Pán, hlava církve své, neboť za ni vydal se, aby ji očištil ode vší skvrny a vrásky, aby ji učinil slavnou a neporušenou, za ni umíral a dostiučinil, netoliko důstatečně, ale nadbytečně jí zasloužil milost posvěcující nejenom, ale uložil v ní i všechny jiné dary do nebe vedoucí, jako svaté svátosti, a oběť nejsvětější, a všechny dobré skutky údův tohoto obcování, všechno se zapírání, všechno záslužné milování bližního, všechny posty a se zapírání, všechno mučeníctví za víru, všechna zajisté svatost, i svatost panenské Matky Jeho byla i zásluhou i darem Jeho. A poněvadž jsou všickni údové tohoto svatého obcování mystickým tělem Páně, prospívají společná dobra všem, a jsou k užitku dobré skutky nejenom tomu, jenž je koná, ale i celému tělu. Svatý apoštol takto dí: *„Trpí-li co oud jeden, trpí spolu s ním všickni oudové: pak-li jeden oud se oslavuje, ra-*

dují se spolu s ním všickni oudové. Vy pak jste tělo Kristovo a oudové z oudů.“¹⁾ Pro tuto nezpytatelnou spojbu říše Boží vespolnou radují se anjelové z obrácení hříšníků,²⁾ a jsou pečliví o spásu těch, kdož jsou jim poručeni.³⁾

Vespolná dobra mystického těla Páně jsou, jakož bylo dočteno: Zásluhy Páně, svaté svátosti, oběť nejsvětější, svátostniny církve Boží, a dobré skutky věřících. A poněvadž dobra tato jsou ve prospěch všech Kristem Pánem uložena i ku jejich radosti: mohou jich údové mystického těla Páně nejenom užívatí, pokud nevypřšela doba jejich k užívání dober, jež jsou pro oudy církve na zemi určeny, ale mají i nároky na ně. Věřící na zemi mají nároky na zásluhy Páně, neboť pro ně je uložil v láno církve, mají nároky na svaté svátosti, a na oběť nejsvětější. Svátí v nebi uživše dober Páně zde na světě dospěli ku cíli svému, ale jsouce členové těla Páně mají nároky na všechna dobra, kterážto nejsou výhradně určena oudům církve na zemi. A totéž má místo o věrných duších v očistci.

Učení o obcování svatých jest netoliko článek víry, ale také článek víry základný. Po všem zajisté světě jej vyznává církev na Východě i na Západě a to od starodávna, když ústy millionů se modlí: „Věřím svatých obcování.“

Víru tuto vyznávali vezdy otcové ss., jako všem známo jest, a odtud přestati chceme na slovech sv. Augustina,⁴⁾ jenž takto dí: „*Tato (církev vítězná) trvá býti blažena v anjelích svých, a pomáhá částí své, kteráž jest v cizině, jsouc nyní s ní jedno vazbou lásky, ježto jest všechna ku počtě Boží zřízena.*“ A opět dí⁵⁾: „*Duše mrtvých nábožných neoddělují se od církve, kterážto i nyní jest království Boží. Jinakby se neděla ani u oltáře upomínka na ně v obcování s tělem Kristovým.*“

Víra tato byla taktéž věrou scholastiků, a z těch uvádíme pouze, anž zjevno jest, že bylo učení jejich o obcování ss. souhlasné, sv. Tomáše Aquinského. Tentýž světec dí: „*Jako je v tělu přirozeném působení jednoho údu ku dobru celého těla, tak i v duchovním těle, t. j. v církvi. A poněvadž jsou všickni věřící tělo jedno, dobro jednoho přivlastňuje se druhému Dobra ale Kristova přiděluje se všem křesťanům*“⁶⁾

Víru v obcování svatých drží také církev na Východě, a jelikož jí nepřijala od západu; slušně se za to má, že ji vyznávala církev nerozdělená před rozkolem povšechně. Jestliž ona také vyjádřena ve všech liturgiích na Východě i na Západě i v těch

¹⁾ I. Cor. 12, 26. 27.

²⁾ Luk. 15, 7.

³⁾ Mat. 18, 10. Žid. 1, 14.

⁴⁾ S. Augustinus Euchird. c. 56.

⁵⁾ S. Augustinus Lib. XX. de civ. Dei cap. 9. n. 2. „Neque piorum animae mortuorum separantur ab Ecclesia, quae etiam nunc est regnum Christi. Alioquin nec ad Altare Domini fieret eorum memoria in communicatione corporis Christi.“

⁶⁾ S. Thomas Aquinas. De symbolo Apostolorum. Opusc. VII.

nejstarších. A proto dobře dí anjelský učitel: „*Inter alia credenda, quae tradiderunt apostoli, est, quod communio bonorum sit in Ecclesia.*“¹⁾

Právem tedy díme: že mají údové mystického těla Páně vespolečné obcování, jako údové jednoho těla, a podle toho obcování mají společné duchovní poklady církve.

Sluje obcování svatých, poněvadž údové jeho budže svatí jsou, anebo na jisto svatí budou, anebo aspoň ku svatosti volání jsou, majíce po ruce všechny prostředky, aby milost obdrženou zachovali, v ní setrvali, a tak svatými se stali.

Oudové obcování svatých na zemi, kteřížto jsou ve stavu milosti Boží, slují údy živými, a ti mají nejenom nároky na dobra tohoto obcování, ale mají v nich také účastenství actu, věřící ale ve stavu smrtelného hříchu jsoucí mají ovšem nároky na dobra dotčená, ale pro nedostatek nadpřirozeného života nejsou schopni, aby užili jich. Odtud dí sv. Tomáš Aquinský: „*Sciendum est etiam, quod non solum virtus passionis Christi communicatur nobis, sed etiam meritum vitae Christi, et quidquid boni fecerunt omnes sancti communicatur in charitate existentibus, quia omnes unum sunt.*“²⁾

Učení katolické o obcování svatých jest zajisté velikolepé, velebné a překrásné. Spojujeť nebešťany a pozemšťany v jednu velikou obec, jejížtou hlavou jest Kristus Pán. Obcování svatých jest nebeský duchovní socialismus, v němžto jsou všechna dobra společná.

Reformatoři věku XVI. zavrhlí učení o obcování svatých, nejsouce s to pojeti velikolepé krásy veleříše Páně. Vždyť zavrhlí již říši Boží na zemi, církev, a roztržili ji na tolik částí, kolik by bylo věřících podle vzoru jejich. Učinili totéž tedy reformatoři s obcováním svatých, co způsobili liberalové v societě občanské. Liberalové roztržili societou v atomy a tím pohrobili societou; reformatoři zamítli církev, a tím také velikolepý, duchovní, křesťanský socialismus. A však i kdyby byli nezavrhlí církev Boží, k učení o obcování svatých by byli nikdy se nepřiznali, právě pro svoji náuku o ospravedlnění, vedle které nikomu se v pravdě neodpouští hřích, ale jenom přikrývá, jakož i pro svoji klamnou náuku o zadostučinění Páně.

§. 14. *Přímluvy věřících živých jsou ku pomoci věrným dušám v očistci.*

Článek tento jest učením důsledným předešlé základné pravdy o obcování svatých; neboť jsou-li věrné duše s námi v hlavě Kristu Pánu společnou věrou, nadějí a láskou spojeny, činí-li s námi a se svatými a světicemi jednu velikolepou obec, mají-li s námi společné dobro této obce veškero, a pravda li je, co dí apoštol I. Cor. 12, 26 27.; pak jest nezbytno, věřiti: že duchovní poklady i věrným dušám v očistci k dobrému prospívají.

¹⁾ S. Thomas Aquinas l. c.

²⁾ S. Thomas Aquinas. De symbolo Apostolorum. Opusc. VII.

Právě pro toto obcování svatých je možno, abychom za sebe vespolečně se modlili, a tato modlitba jest zajisté těm prospěšná, za něž se děje. Slyšme jenom, kterak snažně se doporučuje sv. Pavel modlitbám věřících, a kterak vyznává, že bude jemu ta modlitba ku pomoci. „*Prosím vás, píše, bratři skrze Pána našeho Ježíše Krista, a skrze lásku Ducha svatého, abyste mi pomáhali na svých modlitbách za mne k Bohu*“.¹⁾ A opět píše: že doufá, že ho Bůh dále z nebezpečení vytrhne: „*Když vy pomáháte budete modlitbou za nás*“.²⁾ A zase na vzájem on sám trvá na modlitbách za věřící: „*Nepřestávám, dí, díky činiti s vámi, připomínaje vás na modlitbách svých: aby Bůh Pána n. J. Kr., Otec slávy, dal vám ducha moudrosti a zjevení*“.³⁾ Tím způsobem píše sv. apoštol i jinde, dobře věda, že modlitba vespolečná napomáhá věřícím.

Je-li ale modlitba vespolečná věřícím ku prospěchu, dlužno totéž říci i o jiných dobrých skutcích, jež bychom na úmysl bližních svých vykonávali, jako jest: půst, almužna, anebo i jiné nábožné skutky: neboť jako náleží modlitba věřících ku duchovnímu pokladu vespolečnému, tak dlužno i souditi o záslužných skutcích dobrých, pokud jsou ony výpravné, anebo dostičinící.

Jestliže ale jsou modlitby, almužny, posty a jiné dobré skutky konané na úmysl věřících jim ku prospěchu: tímž právem, a toutž věrou držíme, že jsou modlitby a jiné dobré skutky konané na úmysl věrných duší v očištění těmto ku prospěchu.

Jsou-li ale dobré skutky věrným dušem ku prospěchu dokud se dějí od jednotlivců: tím spíše budou prospěšny jim, vykonávali je na úmysl jejich církve povšechná, žádá-li ona na Bohu: „*Odpocinutí věčné dej jim Pane a světlo věčné ať jim svítí*“, zvláště vykonávali ten nejsvětější úkon a nejzáslužnější, obět mše sv., čili tutéž obět, kterou na kříži obětoval Pán, ač se ona děje způsobem nekrvavým, anebo jestliže duchovní poklady jí svěřené Bohu Otci skrze Krista Pána obětuje, aby volil pro ně milostiv býti věrným dušem v očištění.

Nauka tato jest důsledkem, jak bylo dotčeno, učení o obcování svatých, a na tomto již základě díme

- a) *Že jsou modlitby konané za věrné duše těmto prospěšny.*
- b) *Že jsou jim prospěšny i posty, almužny a jiné dobré skutky věřících.*
- c) *Že jest prospěšné věrným dušem, sloužiti za ně obět mše svaté.*
- d) *Že jsou jim prospěšny i odpustky církvi Bohu předkládané, ač se neudělují zemřelým per modum absolutionis, jak theologové dí, ale per modum solutionis.*

¹⁾ Řím. 15, 30.

²⁾ II. Cor. 1, 10, 11.

³⁾ Efez. 1, 16.

Ti tedy, kdož zamítají očištec, zamítají také, a musejí k vůli důslednosti zamítati přímľuvy za ně. Reformatoři věku XVI. ale k očištcí se neznali, odtud také nechťeli tomu, aby se děly přímľuvy za věrné duše. Výminku činí Melanchton, kterýž sice přijal očištec, a také přímľuvy za věrné duše, ale nikoliv nechťel. aby za ně mše sv. byla sloužena. Ve IV. věku měl Melanchthon předchůdce kněze Aeria, jenž věře v očištec všechny přímľuvy za věrné duše zavrňoval.

A však nauka církve svrchu dotčená: že přímľuvy věřících jsou prospěšny věrným dušem v očištcí, nejenom jest důsledkem článku víry o obcování svatých, ale má také základ v písmě i v tradici Boží:

1. V písmě, neboť tam čteme: „*Svaté a spasitelné jest, za mrtvé se modľiti, aby od hříchů sprostěni byli.*“) Slovy těmito vyslovil zajisté Judas Makkabejský tradici Božskou starobylé církve před Kristem Pánem, že jest nejenom dovoleno za mrtvé se modľiti, a jakož v předchozích slovech písma sv. čteme, oběti přinášeti, ale také že přímľuvy ty věrným dušem prospívají.

2. Učí takto i tradice Boží, neboť jsou za jedno v této nauce Otcové sv. na Západě i na Východě.

A netoliko sv. Otcové souzvuľují vespolečně, že dobré jest a prospěje za věrné duše se modľiti, postiti, almužny dávatí, a mši sv. sloužiti, ale i bohoslovci Východní, a to přes to přese všechno, ač nebylo shody mezi Východem a Západem stran očištee ohledně místa, kdeby se nalezal, ohledně trápení, jakéby tam bylo, ano zhusta ani v tom, zdali ihned po smrti tělesné bude na onom světě čistěna.

Souzvuľují

a) Otcové na Západě.

Tertullian dí:“) „*Činíme oběti za zemřelé na výroční dni.*“

Sv. Cyprian zakazuje, by byla obětována oběť za zemřelého Viktora, poněvadž byl při odchodu svém neposlušen zákonů církevních, a ustanovil kněze Geminia Faustina za poručníka“) a tím ho od služby oltářní odvolati se snažil.

Sv. Jarolím mluvě o smrti ženy Pavliny dí: že mužové přinášejí na broby svých manželék violky, růže a lilie, Pavlinin muž ale Pammachius, že svlažuje ctihodné kosti manželčiny balzamem almužny, dobře věda, kterak je psáno, že jako se uhašuje vodou oheň, tak že shlažuje almužna hřichy.4)

“) Macchac. 12, 46.

“) De corona.

“) S. Cyprianus Ep. LXVI. „*Episcopi praedecessores nostri religiose considerantes, et salubriter providentes censuerunt, ne quis frater excedens ad tutelam vel curam clericum nominaret; ac si quis fecisset, non offeretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione ejus celebraretur. Neque enim apud altare Dei meretur nominari in sacerdotum prece, qui ab altari sacerdotes et ministros voluit avocare.*“

4) S. Hieronym. Epist. XXVI. ad Pammachium.

Sv. Augustin nejenom že vydává svědectví, že může býti za věrné duše modleno, a za ně obětováno, a že modlitba i oběť zemřelým prospívá, alebrž světec uče takto, dovolává se tradice Otcův, jako se dlouho před tím dovolával Tertulian, čele k tomuto učení tradice apoštolské, a přidává, že učení toto bylo dobou jeho v církvi povšechné. Sv. Augustin se také dokládá písmá, a to druhé knihy Makkabejské, a praví: *„Čteme v knihách Makkabejských, že byla za mrtvé obětována oběť. A však i kdyby se nečetlo tak v starých písmách, není skrovná autorita církve, ana jest v obyčeji jasna, jelikož má v modlitbách kněze, kteréžto se dějí na oltáři k Bohu, místo své doporučování zemřelých.“*¹⁾ A opět dří: *„Není pochyby: že se jde zemřelým ku pomoci modlitbami sv. církve, obětí spásonosnou a almužnami, ježto se udílejí za duše jejich; aby bylo s nimi od Boha milosrdněji naloženo, než jakby byli zasloužili pro hříchy své. Toho šetří církev povšechná, jakožto tradice od Otcův dochované, aby bylo modleno za ty, kdož zemřeli v obcování těla a krve Páně, a aby na ně bylo i v oběti na místě svém pamatováno, a aby bylo připomenuto: že i za ně se obětuje. Slaví se při tom upamatování jejich milosrdné skutky, a kdyžby pochyboval, že jest těm užitečno, pro něžto se modlitby sajisté ne na zmar předkládají Bohu. Ano nemá býti pochybováno, že to prospěje zemřelým, kteřížto tak byli živi před smrtí, aby jim po smrti k užítku býti mohlo.“*²⁾ Za tou příčinou se světec také utíká k Bohu s prosbou za matku svou, aby jí Bůh volil býti milostiv pro onen lék, kterýžto nám uchystal Pán náš na kříži, a skrze přímľuvu, kteroužto za nás oroduje, sedě na pravici Boží, a konečně žádá, aby ti, kdož budou čísti slova jeho, byli pamětlivi matky jeho Moniky na oltáři.³⁾ Tak vyznává veliký světec a učec sv. Augustin, a zároveň se odsluhuje šlechetné a vzorné i svaté máterí své za všecku snahu, kteroužto věnovala jemu, když konala za ním cesty daleké z Carthaga do Říma, ano až do Milánu. Odsluhuje se vděčný Augustin šlechetné matce své zase prosbou u Boha, a dožebává se proseb i jiných, neboť ona ho sobě na Bohu vymohla, ano řekněme, abychom její úsilovnou mo-

¹⁾ Libro de Cura pro mortuis gerenda.

²⁾ S. Augustinus. Serm. 32 alias 172. De Verbis Apostoli. „Orationibus s. Ecclesiae et sacrificio salutari et eleemosynis, quae pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum, mortuos adjuvari; ut cum eis misericordius agatur a Domino, quam eorum peccata meruerunt. Hoc enim a Patribus traditum universa observat Ecclesia, ut pro eis, qui in corporis et sanguinis Christi communione defuncti sunt, cum ad ipsum sacrificium loco suo commemorantur, oretur, ac pro illis quoque id offerri commemoretur. Cum vero eorum commendandorum causa opera misericordiae celebrantur, quis eis dubitet suffragari. pro quibus orationes Deo non inuaciter allegantur? Non omnino ambigendum est, ista prodesset defunctis; sed talibus, qui ita vixerint ante mortem, ut possint eis haec utilia esse post mortem.“

³⁾ S. Augustinus Lib. IX. Confess. Cap. 13. „Scio misericorditer operatam et ex corde dimisisse debita debitoribus suis. Dimitte ille et tu debita sua Quotquot haec legerint, meminerint ad altare Tuum Monicae, famulae Tuae Ut quod illa poposcit extremum, uberius ei praestetur in multorum orationibus.“

dlitbu náležitě naznačili, ona ho sobě na Bohu vynutila, a tak ho jako znovu zrodila sobě, a dala církvi syna, jemuž podobného ona nemá kromě sv. Tomáše Aquinského.

b) I na Východě máme četné výroky otcův svatých, že slušno jest a poctivo, za věrné duše se modlití, a že jim přímluvy naše prospívají.

Sv. Efrem vyučuje: že má oběť mše sv. sílu takovou, že zjednáva pokoj zemřelému.¹⁾

Sv. Cyrill Jerusalemský dí, že se konají modlitby za všecky, kteřížto zemřeli mezi námi, s věrou, že jest to pomoc převeliká těm, za něž se obětuje.²⁾

Tou měrou se vyjadřují i jiní sv. Otcové, a jest jich do nasmírna, slov jejich ale nepřivádíme, jelikož není v tom sporu a nebylo mezi Východem a Západem.

c) Hlásají tuto víru na Východě i na Západě liturgie, neboť shledáváme v nich veskrze připamatování na mrtvé, a toto připamatování odvozuje sv. Jan Chrysostomus od apoštolů.³⁾ Připamatování toto se děje ihned po posvěcení chléba a vína.

Liturgie Římská žádá věrným dušem na Pánu Bohu místa obcerstvení a pokoje.

Liturgie Jerusalemská koná, jak dí, oběť za pokoj těch duší, kteréžto nás předešly na onen svět.

Liturgie sv. Basila prosí Boha, aby se rozpomenul na všecky, kdož zesnuli v naději na vzkříšení a na život věčný.

Tím způsobem vzpomínají i jiné liturgie na Západě i na Východě na věrné zemřelé, tak že se podle pravdy říci musí, že Východ i Západ těsnou spojbu s dušemi věrnými vyznává, a že věří, že jest slušno a dušem těm prospěšno, za ně se modlití, dobré skutky konati, a oběť mše sv. přinášeti.⁴⁾

¹⁾ Eam tribue sacrificio vim, ut hinc requies defunctis accidat. Paranaese 47.

²⁾ S. Cyrillus Jerosol. Catech. Mystag. V. „Deinde pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi sunt, maximum esse credentes animarum juvamen, pro quibus offertur precatio sancti illius et tremendi, quod in altari positum est sacrificii.“

³⁾ S. Chrysostomus. Hom. III. In cap. I. Epist. ad Philipp.

⁴⁾ Upomínky na mrtvé při oběti mše sv. děly se od věků Apoštolských. Byly také ti, za něž se obětovalo zvláště jmenování v diptychách, čili na dvou tabulkách. Na jedné byla jména živých na druhé mrtvých. Oběej, jmenovati jména ta (diakonem) trval do věku XI. až XII. Na místě veřejného předčítání těch jmen zavládlo upamatování po tichu: Ohledně upamatování na mrtvé není rozdílu mezi liturgiemi, obsahují je i ty nejstarší. Apoštolskou liturgii shledáváme v VIII. knize konstitucí Apoštolských, a ta byla v třech prvních stoletích všem církvím společna. Rozdíly v liturgiích sv. Jakuba neboli v Jerusalemské, Antiošské, Alexandrinské sv. Marka, a v staré Římské byly tou dobou nepatrné. Zejména jest kanon mešní prastarý a jest pravdou, co dí o něm Tridentský sněm: Is enim constat cum ex ipsis Domini verbis tum ex Apostolorum traditionibus ac sanctorum quoque pontificum piis constitutionibus.“ Trid sess. XXII. cap. 2. Liturgie tyto jsou vesměs důkazem o tom, že zemřelým jsou přímluvy věřících prospěšny.

K liturgiím se řadí na Západu Sakramentáře papežů Lva (440—461) Gelasia (492—496) a Řehoře (590—604).

d) Církev na Východě i na Západě dává tuto svoji víru na jevo i slavnostmi za věrné duše zvláště vykonávanými, jakož bylo zmíněno v §. 3. n. 3. na Východě dvakráte do roka, a na Západě jednou, ať slavíme ihned po slavnosti všech svatých všech věrných dušiček, a jestliže kde může mítí váhu hlas národů, a může-li se kde tvrditi, že vox populi jest vox Dei; má toto místo o hlasu katolického lidu na den všech věrných dušiček. Milliony putují na tento den na hroby odešlých miláčků svých, a vysílají prosby své a modlitby k hlavě svrchované obcování svatých ku Kristu Pánu, aby věrné duše na milost ráčil přijati. A zvláště náš národ český slaví den tento, neboť putují obyvatelstva měst a dědin na hřbitovy své, aby věrné duše Bohu odevzdali slovy:

Odpočítež v pokoji,
věrné dušičky,
Království nebeského,
Dědičky!
Kriste dej jim milost svou,
Ať se k tobě dostanou.

A s církví na Západě spojuje se církev na Východě, neboť ta slaví, jakož dotčeno bylo, dvakráte do roka slavnost všech věrných duší, a tak obě církve souzvučně vyznávají, že dobré je a prospěje věrným dušem, když se za ně přimlouváme, když se za ně modlíme, a oběti přinášíme.

b) Sem se řadí na Západě sakramentáře papežů Lva, Gelasia a Řehoře, neboť v těch již shledáváme zvláštní formuláře mešní za mrtvé¹⁾ a to dává na rozum, že církev obecná byla přesvědčena, že jest nejenom Bohu libé, ale také věrným dušem prospěšné, když se za ně přinášejí oběti Bohu.

Zde nemá váhy ni žádná námitka, ona dí, žeby liturgie a sakramentáře nedokazovaly, že jest prospěšno věrným dušem, za ně se modliti a dobré skutky konati, jelikož prý se mohli dobře modliti staří křesťané za mrtvé, ne proto, aby jim, ale aby sobě v tísní ulehčili. Nemá váhy, ježto jest dokázáno, v jakém rozumu starobylá církev za mrtvé se modlila, a čeho se pro ně na Bohu doprošovala. Nemá také váhy námitka druhá, ona dí, že se dělo v liturgiích upamatování i na svaté, a tak že by ono nemělo do sebe důkazu pro učení, žeby prospěšné bylo za věrné duše se přimlouvati u Boha. Na tuto námitku odpovídá sv. Augustin již, ač ji nebylo za jeho dob: že dotčené upomínky za mrtvé mají účely rozdílné. On dí: „*Oběti a almušny za mrtvé mají účinky*

¹⁾ Mše konané za mrtvé mají původ v tradici apoštolské, jako upamatování na zemřelé při mši svaté. Podle synody v Karthagu z r. 397. bylo obyčejem, obětovati za zemřelého v den úmrtí. Sv. Ambrož (Oratio de fide resurr.) dí, že se tak dělo třetí a sedmý den. Na západě zvláště třetí, sedmý a třicátý den. Zvláště však byly v obyčeji mše Řehořovské (missae Gregoriana), počtem třiceti, kterýžto obyčej má základ v jednom zjevení sv. Řehoři daném. Dotčené Řehořovské Mše byly dobře známy v Čechách za dob Husových, a i nyní o nich vědí věřící, pokud je mně povědomo, na jihu naší vlasti, a nepochybně i jinde.

rozdílné. Ohledně velmi dobrých mají účel díkyčinění, ohledně těch kdož nejsou velmi zlí, čelí ku smíru, zcela zlým ale nic neprospívají.¹⁾ Sem také náleží výrok světce tohoto: *Injuria est pro martyre orare, cujus nos debemus orationibus commendari.*²⁾ Na zbytk přidáváme výrok sv. Cyrilla Jerusálémského: „Činíme upamatování na patriarchy, proroky, apoštoly a mučenníky, aby Bůh naše modlitby dobrotivě přijal na jejich přímlyvu. Pak ale se modlíme za naše zemřelé otce ss., za biskupy, a za všechny, kteřížto zemřeli před námi.“³⁾

f) Víru starobylé církve, že jest očištec, a že možno býti ku pomoci věrným dušem v očištcí, hlásají do dnes starobylé pohřebiště křesťanů, katakomby. Na stěnách lze věru čísti do tisíců odporučování věrných duší milosrdenství Božímu. Katakomby byly na novo odkryty právě tou dobou, když Lutr se jal bušiti do starobylých obyčejů křesťanských, na člancích víry založených, a když jej v tom předcházeli Chelčický, a Táborové nic netušíce, že odmítají pomoc nebešťanů, a tak i svatých patronů českých, na to dědictví jejich, na českou zem přivolávají soudy Páně.⁴⁾

g) Jako katolický Západ a pravoslavný Východ zřejmě vyznává, že jsou přímlyvy věřících prospěšné věrným dušem, tak činí také všechny liturgie východních sekt, zejména liturgie Koptů, Jakobitů a Nestorianů, a to jest nám důkazem, že starobylá církev věku V. všeobecně věřila, že jsou užitečné přímlyvy věřících za věrné duše.

h) Shoduje-li se ale Východ a Západ v této víře, mohl zajiště sněm Tridentský právem vyřknouti, že se obětuje oběť nekrvavá podle tradice apoštelské netoliko za hřích věřících živých, ale i za zemřelé, kteřížto nejsou ještě plně očištěni.⁵⁾

Právem také učí církev katolická, jsouc naučena, jak dí, písmy sv., a starobylými Otcí, že je očištec, a že dušem tam držaným možno ku pomoci přispěti přímlyvami věřících, zvláště ale obětí oltářní.⁶⁾

¹⁾ Enchirid. Cap. 110.

²⁾ De Verb. Apost.

³⁾ Catech. Mystag. V., 9. Starobylost modliteb za mrtvé uznávají za našich dnů mnozí protestanté. Anglikánský biskup Dr. Magen odvětil žalobníkům na jistého faráře (v r. 1882), že prý jako papeženec koná modlitby za mrtvé, toto: „Modlitby za zemřelé nevznikly v Římské církvi, nýbrž byly konány již v staré církvi, kteréž jsme my nezavrhli.“ Tak tento biskup, ač reformace věku XVI. tvrdila, že by byla starobylá církev modliteb za mrtvé neznala.

⁴⁾ Hus nezamítal ovšem úcty Bohorodičky a svatých Božích, ani Kalíšníci, až k těm dobám, kde se začala šířiti u nás cizácká i víře i mravům na výsost odporná reformace Lutrova, a nesnesitelná nauka ledového Kalvína. Tuším, že shovával Bůh této milé vlasti naší po mnohá léta na přímlyvu svatých patronů českých, a že se jal ji stihati, když tento národ pohrdnul přímlyvou sv. patronů a dědiců této země.

⁵⁾ Trid. sess. XXII. cap. 2.

⁶⁾ Trid. sess. XXV. de Purg. Trid. činí výrok, že jsou přímlyvy věřících věrným dušem prospěšny; tím se ale nikolivěk nezapírá, že i nebešťané za věrné duše orodují, jakž to i církev ve svých modlitbách dává na jevo.

Na tomto základě zavrhuje patriarcha Cařihradský Jeremiáš v r. 1576. konfessi Augsburgskou, a tvrdí naproti ní, že můžeme býti zemřelým věřícím ku pomoci modlitbami a almužnami. Na tomtéž základě staví učení toto i synoda Jerusalémská, a pravoslavná konfesse, kterážto zřejmě dí: že jsou zemřelým ku prospěchu modlitby věřících a obětí, ¹⁾ jakož i synoda Cařihradská z r. 1642.

č) Mohou-li ale prospěti přimluy věřících věrným dušem v očištění, mohou jim zajisté také býti k užitku i odpustky se strany církve, ne snad jakoby věrné duše byly pravomocí církve ode trestů rozvázány, jakož se tak děje při věřících na živu jsoucích, neboť věrné duše nepodléhají pravomoci církve, dobře ale tím způsobem, když církev obětuje z pokladu duchovního, jenž jí svěřen jest ku správě, Bohu, aby milostivě přijati ráčil a přisvojil ze zadostučinění Páně a svatých a světic věrným dušem, a jim trestů zbylých prominul. Jestli učení toto těsně spojeno s naukou o obcování svatých, a nemá žádných obtíží do sebe pro ty, kteří tuto nauku znají a jí také rozumějí, a kterýmžto není neznámo, co drží do sebe učení o pokladu církve, nebo-li o dobrech, jež má církev vespolečně. Ovšem, že odpustky tyto v tom způsobu, jak se nyní udělují, nebyly ihned na usvitě víry udělovány, avšak přes to jest ten způsob dosti starobylý. Pokud jest historicky jisto udělil odpustků takových poprvé Jan VIII. v r. 878., a napotomní papežové častěji.

Jako církev na Západě uděluje odpustků věrným dušem v očištění, jakož bylo dotčeno, per modum solutionis: tak se také aspoň poněkud podobně děje na Východě při úlevách, jichž udělují patriarchové Jerusalémský a Cařihradský zemřelým, ²⁾ ač jestli že těm úlevám dobře rozumíme.

¹⁾ Konfesse tato jest i na Rusi přijata, zvěstujíc zřejmě, že prospívají zemřelým přimluy věřících, ač nesouzvukuje plně s věrou, že je očištec. Čteme zajisté v ní: „Nihil usquam de eo (purgatorio) in sacris litteris traditur, quod temporaria ulla poena animorum expurgatrix a morte existat.“ Nepochybně, že z této konfesse přijat článek v katechismus, vydaný Podhradským: že by pismo ničeho nemluvilo o očištění. Avšak zdá se mi, že oba mají na mysli ohnivý očištec Latiniků ihned po smrti, a že konfesse, již naproti Lukarovi sestavil Petrus Mogilas, metropolita Kyjevský, jen nápodobně zapírá, by byl očištec, anť připouští, že možno býti ku pomoci zemřelým přimluyami. Než ale i ohledně těch přimluy není plně na pravdě, anť se zdá jakoby přimluy ty všem dušev v Hádu naprosto byly prospěšny podle jeho nauky, a jakoby před soudným dnem nud žádnou duši tamtéž jsoucí nebyl finální rozsudek vynešen, a že by každá podle milosrdenství Božího mohla z Hádesu býti osvobozena. (Viz Schwetz Theol. dogm. III., 631.) Konfesse dotčená byla ovšem na synodě v Cařihradě v r. 1642. za pravověrnou prohlášena, a na Rusi přijata, má ale svoji jako opravu ve sněmu Jerusalemském z r. 1672.

²⁾ Overbeck. (Libellus Invitatorius. Halle. 1871.) vytýká církvi na Západě, že udílí odpustků, jako novotu nešlechtnou, ač nedí, by to byl blud. Z toho ovšem nejde, že by všechna církev pravoslavná odpustky zavrhovala.

Část II.

Učení Chelčického o přimluvách za věrné duše.

§. 14. Učení Chelčického o obcování svatých

Jako přijímá Chelčický základy, na nichž spoléhá víra v očištec: touže měrou neodpírá ani úhlavní pravdě o vespolečné vzájemnosti údů církve mezi sebou, čili článku víry o obcování svatých, a podle toho přijímá bezděky základné učení, na němž spočívá nauka: že jest volno, za věrné duše v očištcu se přimlouvati, a že jsou přimlavy za ně, modlitby a almužny a oběti jim prospěšny.

Chelčický přijímá článek víry o obcování svatých, avšak nikoliv v tom rozumu, jak jej předkládá víra obecná, nýbrž jinak. Příčina toho jest, že sobě činí Chelčický jiný výměr o církvi, nežli tatáž víra obecná.

Podle výměru Chelčického nenáleží totiž ku církvi předzvěděni, t. j. lidé takoví, o nichžto Bůh předzvěděl, že budou zatraceni, a je také ku této zátratě ustanovil, a to ani tehdaž ne, byť i byli pokřtěni, a byť se i nalézali ve stavu milosti Boží podle přítomné spravedlnosti, kterouž mají. Zase náleží podle něho ku církvi člověk pohan a mravů nekalých podle přítomné hříšnosti, v nížto se nachází, pokud jest předzřizen, t. j. vyvolen od Boha, aby na konec vládl královstvím Božím.

Že Chelčický skutečně takto smýšlel o církvi Páně, o tom není pochyby nižádné. Slyšme jenom slova jeho ku kapitole XX. sv. Matouše o svatbě synu učiněné. *Svatba ta, praví, kterouž učinil král synu svému může býti rozoměna ta, kteráž se děje mezi Kristem Pánem a církví svatú, jež jest sbor všech vyvolených svatých od prvního až do posledního.*¹⁾

A opět dí: *„Ten král buoh všemohúci, a tak všecka Trojice svatá učinila jest svatbu Kristu, jelikožto človiek jest, a zasnúbila jemu choť, sbor všech vyvolených, jako jednu choť.“*²⁾

A tak i jinde se pronáší, a podle toho snadno lze poznati, že se liší Chelčický podstatně výměrem svým o církev od víry obecné. Víra obecná zajisté dí, že náleží ku církvi jak jest a bude až do skonání, netoliko předzřizení, ale také předzvěděni, jak mile byli křtem vody přijati do církve, a zapírá, že by k církvi viditelné náleželi, byť i předzřizení, nejsou-li křtem z vody přijati v tutéž církev, byť i jinak podle přítomného stavu svého neboli spravedlnosti své náleželi k duši církve.

Chelčický vylučuje podle svého názoru o církvi i z obcování svatých všechny předzvěděné. Mluvě totiž o manželství křesťanů, jež jest obdobou spojení Páně s církvi, dí: *„(Církev) jest sbor všech vyvolených svatých. Podle tiech slov nic k spasenie ne-*

¹⁾ Kniha Výkladuov. Neděle XX. po sv. Trojici.

²⁾ Tamtéž.

mají, leč jsú s těch vyvolených, a že jich duše jsú v pravdě choti Kristovy oddané, jemu skrze živú vieru a lásku, aby jakož jsú znamenie té najvyšší svatosti, jenž jest v Kristu a v cirkvi Jeho: takéz byli i pravda podle spojenie duchuov jich s Kristem.“¹⁾

Jest-li že dobře rozumíme slovům nadzminěným, předkládá jimi Chelčický učení: že by ani lidé předzřízení nenáleželi k církvi, pak-li by byli ve stavu hříchu smrtelného, ač jsou údy církevními podle předzřízení, a tou měrou že by vypadali z obcování svatých, jakou by byli nešlechtní. A tuto svoji nauku vyslovuje drsně ve výkladu svém na XX. kapitolu sv. Matouše takto: „*Druhá svatba ihned po té²⁾ stala se jest, že osobě Kristově byla oddána a usnůbena choť, již říkáme cirkvev svatá. Ale ještě se v to pletú hříšníci bohatí a pyšní, chtiece se v to včiesti, že by oni byli cirkvev svatá choť Kristova, ano jim to príslušie jako svini³⁾ zrcadlo. Ale cirkvev svatá pravá, tať jest v pravdě choť Kristova, neb jest jemu zasnůbena, a s tú se jest oddal a osvětil ji sobě v krvi své.“⁴⁾*

Podle toho by tedy ku církvi a ku obcování svatých nenáleželi, kdož nejsou vyvolení, a dočasně ani tito ne, pak-li by neměli víru živou, nebo-li, pakli by nebyli ve stavu posvěcující milosti Boží.

Tou měrou by pozůstávala církev, a obcování svatých již před skonáním světa ze svatých pouze a vyvolených, ačkoliv vyvolení ani zde na světě nemohou vypadnouti z církve a z obcování svatých podle věčného vyvolení svého, jak jest patrno z výměru, jaký dává Chelčický o církvi.

Může se tedy dobře říci: že se nejednává dotčený reformator s věrou obecnou ohledně učení o obcování svatých, jako se liší výměrem o církvi.

Církev katolická ovšem věří, že po skonání světa budou oudové církve Boží, jakož i obcování svatých, pouze vyvolení, avšak nikolivěk před skonáním. Jsouť věru v církvi mnozí údové podle duchovního života mrtví, a v obcování svatých mnozí, kdož nemají svatého života a mnozí, kdož přítomně v milosti jsou, ale sejdou ve smrtelném hříchu a tak je na jevu, že není Chelčický za jedno s věrou obecnou ohledně učení o obcování svatých.

Liší se Chelčický svou naukou o obcování svatých, ale toho obcování nezamítá. Uložilť víru tuto ve svém díle nejposlednějším. Slyšme jeho slova: „*Najprve se říká: Věřím v Ducha svatého, svatú cirkvev obecnú a potom se dí: Věřím svatých obcovanie, anebo tovaryšstvie mezi svatými, t. j. spojenie vespolek údov v duchovnie tielo Kristovo. A toho tiela spojenie s jich hlavú, Kristem, věrou a milostí. A to tielo se počietá od prvného svatého Abela*

¹⁾ Kniha Výkladuov. Neděle III. po božiem Narozenie.

²⁾ To jest Kristu Pánu. První svatba jeho se stala (jak dí podle dávných theologů katolických Chelčický) vtělením, druhá, když sobě zasnoubil církev Boží, a třetí, když se spojuje skrze milost s duší lidskou.

³⁾ Podávám slova toho, jak jsem je shledal v Chelčickém, a doufám, že nebudu suad pro ně stíhán, jakobych nešetřil uhlazenosti.

⁴⁾ Kniha výkladuov. Neděle XI. po sv. Trojici.

až do posledního svatého, kterýž se narodí před soudným dnem. A ty všechny nazýváme církev, choť Kristovou, anebo tělo skryté duchovní. A toto obcování jest nejvyšší pomoc a užitek svatých.¹⁾

Není tedy pochybnosti nížádné, že Chelčický věřil v obcování svatých.

§. 15. Učení Chelčického o přimluvách za věrné duše v očištcí.

Vyznává-li Chelčický obcování svatých: tuť bychom se mohli slušně nadíti do něho; že, přijímaje základné učení, na němž spoléhají přimlavy za věrné duše, nebude zamítati stavby na něm důsledně provedené, již také proto, že zřejmě dí: žeby obcování svatých bylo nejvyšší pomocí a užitek svatých, zvláště, anť dokládá: „*Člověk nemůž více pomoci chtieti od svatých jedině v tom, aby jich všech zaslúžení účasten byl. A zase, což sám dobrého činí, to vše k radosti, ke cti a ku pomoci všem svatým v nebi činí.*“²⁾

Mohli bychom se toho nadíti do Chelčického za tou také příčinou, jelikož učí: že se mohou věřící za sebe vespolečně modliti, a že prospěje modlitba vespolečná těm, za něž se koná. Slysíme jenom, co dí, mluvě o hluchoněmém, jež uzdravil Spasitel (Marek 7.): „*Horšie jest hluchota a niemota duchovníe. A nejvíce na kniežích jest niemoty mnoho: ješto nemluvie užitečně slova božieho. Protož je buoh nazývá psy němými, ješto štekati neumieji na hřiechy. Ukrotil je svět stoly dobrými, aby na něj nevrčeli, jako psi, když jim chléba podadí nevrknůt, ale ďadiet po sobě i pohladiti. Takéž když sede za stuol s bohatým lichevníkem, hodujeť s ním pokojně Měliby kněží přikázani boží na hluché volati a kdyby kázaním nemohli v tom prospěti, tehdy by se mohli za ně bohu modliti, aby on skrze moc svú velikú dal jim sluch pravý k zákonu svému, a řeč pravú k chválení jména jeho A téžby mohl učiniti každý jiný člověk, čímž modlitba skrze lásku bratrskou muoť jim prospěšná býti.*“³⁾

Avšak ač bychom se mohli nadíti do Chelčického, že přijímaje obcování svatých, ano do jisté míry i pokladů duchovních, a učení, žeby byla modlitba vespolečná věřícím užitečna: naděje naše marna je. Chelčický věře v obcování svatých, nevěří v důsledky, ješto jsou s věrou dotčenou těsně spojeny, a zejména ne: že bychom mohli býti přimluvami svými věrným dušem v očištcí ku pomoci.

Zdá se ovšem, jakoby zdravá soudnost vrchu dostávala při něm, když odpovídá Janovi, jenž se dokládá Dionysia Areopagity, žeby tentýž nezavrhoval přimluv za mrtvé. Dí zajisté Chelčický, žeby on sám se neprotivil v rozumu Areopagity prosbám za mrtvé.

¹⁾ Siet viery. Kap. 50.

²⁾ Siet viery. Kap. 50. Poslední vložka: žeby zaslúžení věřících na zemi bylo ku pomoci nebesťanům, jest ovšem bludná, neboť svatí v nebi naši pomoci nepotřebují, ano sv. Augustin by zajisté takové učení nazval bezprávným nebesťanům učiněným, jako vyřkl: „*Injuria est orare pro martyre.*“

³⁾ Kniha Výkladuov. Neděle XII. po sv. Trojici.

Dionysius prý vypravuje, že se za starých dob nejprve kněz (biskup) nad mrtvým modlil, potom že mrtvého všichni přítomní líbali, na to ho kněz mazal olejem, a mluvil chválu o něm. Biskup mazal prý mrtvého na znamení vítězství v boji, a v modlitbě prý tato slova říkal: „*Aby bůh odpustil jemu, cožby byl zhrěšil skrze nemoc člověckú.*“ „*A však přes to mohl prý biskup věřiti, že svat jsa (mrtvý) na onu stranu se odebral, jakože některý nedostatek byl přimíšen jemu. Konec té modlitby byl: že chválil bohá, že dal jest mrtvému korunu. A však sa ty, kdož umírají nečistě, se nemodlil alebrž pouze sa svaté. K takové službě by prý se i on (Chelčický) přihlásil.*“)

Modlitby Dionysiovy přijímá tedy Chelčický, nic netuše: že tím vlastně se přiznává k tomu, žeby nebylo nic nezávadného za mrtvé se modliti. Vždyť pak dí: že se podle zprávy Dionysiovy modlí biskup, aby „*odpustil bůh zemřelému, což by byl zhrěšil skrze nemoc člověckú,*“ ano kdyby byl měl Chelčický na snadě celou kapitolu, z níž sobě byl osvojil pouhý úryvek, bylby byl shledal,

¹⁾ Psaní Mistru Janovi. Rukopis Pařížský. L. 44. a 45. Dotčená zpráva je vzata skutečně z Dionysia Areopagity. De Ecclesiastica Hierarchia cap. 7. Kapitola tato, jakož i každá z kapitol této knihy je rozdělena do tří částí. V téže kapitole sedmé jedná Dionysius v prvním odstavci o těch, kdož svatě zemřeli, a ti že mohou jíti ze světa radostně, jelikož ušli nebezpečností, ztratiti Boha, a odcházejí v naději jisté na budoucí slavné vzkříšení, a tak se mohou i věřící radovati při smrti věrných svatých. V druhé části rozvádí naučení o obřadech při pohřbu. V třetí konečně jest rozjímání o těchto obřadech, a k této třetí části dotčené kapitoly se táhne Chelčický. Čteme tam: Nos interim intelligentiis eorum, quae geruntur, perceptis, praevisio duce Jesu dicamus non abs re praesulem eum, qui defunctus est in chorum ordinis sui introducere ac recondere: nam sancte declarat, omnes in regeneratione sortes istas obtenturos, ad quas hic vitam propriam direxerint. Ut puta, si quis hic vitam sortitus est sanctissimam, et deiformem, in quantum Deum imitari quis potest, in futuro saeculo divino beatoque otio fruatur, sin remissionem quidem illa deiformi, simul tamen sanctam vitam quis egerit, paria meritis suis praemia referret. Divinus itaque Antistes pro divina hac justitia gratias agens, rem sacram peragit, atque venerandum laudat Dei principatum, quod iniquum, tyranicum imperium, quo omnes premebamus exterminari, et nos ad justissima sua judicia transtulerit. Na to prý následují písně a čtení o těch sídlech blažených, jichž se dostane těm, kdož svatě umírali. Zároveň se napomínají přítomní, aby i oni svatě živi byli, anť by jinak věčné trápení jich neminulo, kdyžby podobného života se neujali. Na to dí sv. Dionysius: „Deinde accedens Antistes precem sacram super defunctum peragit; qua finita ipsemet antistes eum salutatur. ordineque deinceps suo omnes, qui adsunt. Rogatur itaque illa precatione illam divinam Bonitatem, ut defuncto peccata omnia dimittat, que per humanam infirmitatem contracta sunt, in lucem sanctam ac vivorum regionem transferat, et collocet in sinu Abrahae „in loco“, a quo dolor et tristitia gemitusque aufugiunt.“ Na námitku: proč as biskup za mrtvého se modlí, anť dokončil zde svého běhu, a na onom světě pouze odplata je podle skutků, odpovídá Dionysius, že podle písem jsou přimluvy zemřelým prospěšné: „Hoc autem scripturis consonum affirmo, peritiles esse in hac vita sanctorum preces.“ Na to dokládá: Ubi pontifex eam (precationem) finiverit, ipsemet defunctum salutatur, ac deinde omnes, qui adsunt. . . . Post salutationem vero defuncto oleum affundit.“ Připomíná však Dionysius za nešlechtné, že se tyto prosby nedějí

Není třeba dokládati, že se dotčený spis na licho přikládal Dionysiovi, jakož i knihy: De Divinis Nominibus, De mystica theologia, De coelesti Hierarchia, a několik Epístol jemu se mylně přepisovaly.

že Dionysius Areopagita zřejmě dí: žeby byla přímľuva věřících věrné duši užitečna. Tím způsobem by se byl dodělal toho výsledku, že Dionysius není na sporu s věrou obecnou, dobře ale s Chelčickým.

Kdyby byl tedy dotčený reformator skutečně a plně byl stál na učení Dionysiovu, byl by byl ve shodě s obecnou věrou. Tak ale jest jeho souzvuk s Dionysiem jen dělaný, a touže měrou i souhlas s katolickou církví pouze nápohledný.

Chelčický ovšem dotýká rozdílu mezi věrou obecnou a Dionysiem, jelikož prý se dějí v obecné církvi přímľuvy za všechny mrtvé, ačby si byli dobří anebo nešlechtní, kdežto se modlitby tyto vykonávaly za dob Dionysiových pouze za lidi dobré: než ale v církvi katolické vezdy se učilo, že pekelníka z pekla nevyvětí modlitba nižádná, ano že jemu nic neprospěje. Bylo-liby o někom tedy zjevno, že je od Boha zavržen, nikdy by církev za něho se nepřímľovala, neboť by čelila přímľuva taková proti vůli Boží. Avšak není nižádnému známo, lečby Bůh zjevil jemu, zdali ten neb onen člověk v milosti Boží umíral, anebo ve hříchu smrtelném, a odtud by byla církev nemilosrdnou, odpírajíc modlitu se za zemřelého, jehož snad Bůh na milost přijal.¹⁾ Nad to se klamal Chelčický, žeby církev byla konala modlitby za všechny zemřelé bez rozdílu. Měloť zajisté dobou jeho místo právo kanonické, a to obsahuje zákony, vedle nichž se odpíraly veřejným hříšníkům modlitby dotčené a i pohřeb křesťanský. Snad že byl Chelčický zákonův těch neznalý, anebo jich na dobro znáti nechtěl. Zdá se mi tedy, že vytýká proti všemu řádu, a při nejmenším, že přehání nezdravým a nerozumným rigorismem, když viní Mistra Jana: *že se za všechny hříšníky bez rozdielu modlí, i za ty nejhoršie, ješto sú vražedníci, lichevníci, opilci, teřichové tukem porostlí. „Těm vy najslavnějšie služby činíte.“* Ano Chelčický dokonce tvrdí: že kněží ani jinak nemohou, ančby prý je jinak nařkli: že očistce nedrží: *„A tiem více nesmiete, aby vám neřekli, že očistce po smrti nedržíte... Taktěž na skonání hříšníky oslavujete službami za mrtvé, aby nikdež nebylo rozdielu mezi svatým a prokletým.“*²⁾

Než ale Chelčický zamítá přímľuvy za zemřelé vůbec, a nechce, aby bylo za věrné duše, ješto odešly majíce nedostatky na onen svět, modleno, aby věřící za ně konali posty. almužny dávali, putovali, nechce, aby za ně se přinášely oběti, anebo dokonce odpustky se jim pomáhalo.

Důvody, ač-li náhledy Chelčického sem čelící tak zvátí lze, za nimiž nechce on, by se děly přímľuvy za věrné duše, jsou tyto:

¹⁾ Psaní Mistru Janovi. Rukopis Pařížský. L. 45.

²⁾ Leč by snad dotčený mrtvý za živa nebyl údem viditelné církve na zemi, aneb se z církve vyloučil a od ní odpadl. Za takového mši sv. jménem církve sloužiti je zákonem zakázáno. a v tom není nižádné tvrdosti, jakož každému snadno bude pochopiti, kdož jest rozumný, a vůle dobré.

³⁾ Psaní Mistru Janovi. Rukopis Pařížský. L. 45.

1. Chelčický dobře věděl, že se dokládají mistři a kněží písma, mluvíce o přimluvách za mrtvé, zejména druhé knihy Makkabejské, a slov: *Svaté a spasitelné jest, za mrtvé se modliti, aby od hříchu sprostěni byli*; on také věděl, že se toho textu užívá v katolické bohoslužbě, a výslovně že se čte v mešním formuláři za mrtvé, a však to právě vykládá obecné církvi za zlé, a vytýká: že „*v té modlitbě Dionysiově za mrtvé nestojí modlitba onoho velikého vražedníka, jenž slove Macchabaeus, jenž je počátek svatokupeckých služeb za mrtvé, stříbro dav za mrtvé modlosluhy, jenž sú v boji sbiti pro modly, které sú za řadry měli, za ty on služby za stříbro sjednal.*“ ¹⁾

Měl ovšem Chelčický povážiti, že obecná víra dokládajíc se písma v učení o přimluvách za mrtvé, dokládá se slova věčného Boha, a za slovo věčného Boha i on přijímal písmo ²⁾ a proto měl, stoje na základu principu svého, že je písmo pramenem pravd věčných výlučným, také vyznati: že jest podle písma: za mrtvé se modliti, a že jest modlitba věřících jim prospěšna. Měl Chelčický tak vyznati tím spíše: jelikož nezavrhoval knih Makkabejských, jako napotomní reformace německá. Neboť na dotčeném místě písma sv. děje se nejenom řeč o sbírce dvanácte tisíc drachem stříbra na oběti v Jerusalémě, ale je tamtéž výrok, nikoliv Judy Makkabejského, alebrž autora bohoduchého, a ten dí: že je svaté a spasitelné za mrtvé se modliti. Tentýž autor bohoduchý, dávaje zprávu o sbírce na oběti v Jerusalémě, nemá hany nižádné pro skutek tento, nobř chválí i víru Judy Makkabejského a tou měrou i jednání jeho. Není tedy možná, aby sbírka Judou zaslaná do Jerusalema na oběti za mrtvé byla svatokupecká. Tou příčinou nezasluhuje obecná církev nižádné hany, jestliže přibrala v bohoslužbu čtení o sbírce Judově, a jestliže je vřadila do formuláře mešního za mrtvé. Jestliť zajisté v něm obsažena nejenom tradiční víra starobylé synagogy židovské, ale i odvěká víra církve obecné. ³⁾

Nezdá se tedy, žeby byl Chelčický něčeho kloudného učinil pro svou nauku, dotýkaje se druhé knihy Makkabejské.

2. Chelčický dí dále: žeby se mistři, mluvíce o přimluvách za mrtvé také dokládali sv. Petra, o němž prý dává Kliment zprávu, kterak na každý den na kázání napomínal lid, by se za duše denně modlili k bohu, a tím prý chtějí, aby bylo dokázáno, že přimlavy za mrtvé jsou dovoleny a užitečny; avšak když prý jsou tak pilní slov Petrových, měli by prý také nezapomenouti,

¹⁾ Psaní Mistru Janovi. L. c.

²⁾ Dobrou Chelčického ovšem namítali kněží Táborští proti druhé knize Makkabejské, žeby ona nebyla v kanonu Hebraeů, a nepochybně, že as o tom Chelčický dobře věděl, a však on sám té námítky nečiní.

³⁾ Chelčický jmenuje Judu Makkabejského vražedníkem, za tou příčinou, poněvadž vedl válku, ačkoliv válka ta byla pouhou obranou. Chelčický ale zamítal vůbec všechnu násilu, všechno odsuzování na smrt, a tím spíše hroznádné vraždění ve válce. Než o tom bude řeč v pojednání zvláštním o společnosti církevní i občanské podle náhledu Chelčického.

kterak prý tentýž Petr napomínal věřících, aby se nemutili nad smrtí svých přátel, jakoby naděje neměli. „Dále,“ dí dotčený reformátor, „že vy mistři s kněžími těž cesty potvrzujete, a na to činíte duovody, že Kliment to vypisuje o sv. Petru že on na každý den na kázání napomínal lid, aby se za duše modlili bohu, protože vy zjevně učíte lid, aby pilní byli svých předkův posty, modlitbami, almužnami.“¹⁾ Tuto stránku prý také kněží pilně plní, kýžby prý jiné naučení sv. Petra plnili. Žák prý stojí při kněži, bera peníze od žen a praví: Za Haulovu duši, za Máchovu duši.²⁾ Jak se zdá má Chelčický dotčené zprávy o sv. Petru za přesné, ač jsou patrně podvrženy, přes to však trvá na svém náhledu, že jsou přímluvy za mrtvé, posty a almužny nedovoleny. Ano

3. Reformátor z Chelčic tvrdí, ač dobře znal i písmo, i odvěké obyčeje církve obecné, že pramen a původ přímluv za mrtvé jest břicho a blud že plodí modlitby takové. „Nerodie,“ jak dí, „modliteb těch viera, ale břicho a blud Antikristov. Nebo, kdyby o duších těch řekli, že sú v pekle anebo v nebi, pastva by přestala. Protož raději bude on rozprávěti o nich, dokud živ jest, že v očistci těžké muky trpie, aby vždy jeho břicho sádlem prorostlo skrze bolestné muky pekelníkův.“³⁾

4. Zvláště prý však je břicho původ těch ustavičných modliteb, přímluv, vigilií, hodinek, žaltářů a mší fundačních, kteréžto se po léta konají, ano podle znění fundačních listin už i věčně neboli navždy vykonávati mají, a o těch o službách dí Chelčický: že jsou i naproti Bohu rouhavé, a odmítá je posměšně a sarkasmem takovým, že jest patrné, že nenávisť svoji vážil z démonismu Jana Viklifa, nebo snad z tohotéž pramene, z něhož čerpal Jan Viklif. Slyšme jenom, jak se pronáší, když byl dotekl, že kněží a mistři nenásledují Dionysia v obřadech za mrtvé, ale že kladouce je do třetího pekla, do sídla zármutku všechny služby za mrtvé se smutkem konají: a aby lid nalákali, ty služby velikolepě obstarávají. „A za tím vleče se ocas drakov veliký, že nakládechů peněz tolik, žeby jich tesař pracně dělaje nébrž i za mesiec nevydělal po bohatém umlci po tak smutném hlasu radostně piana-vinie. A jiné písně rovněž o pekle se zpievajú: Od vrat vysvobod mne z ust lvových, a z láku kakého, někde je črt nasolil v láku jako herinky“⁴⁾. „A tyto Antikristovy paměti mohou státi deset, dvadcati let i více držíce se jich předkové v pekle sú, nebo vždy to držíce činie služby smutné a zpievajú: Od vrat pekelných vysvobod mne z ust lvových. Dábel je lev a drží je v hrdle svém. A nad to mají knihy kostelní i klášterské, ješto v ně vpisujú duše peněžitějšíe, aby sa ně věrně bohu prosili, kayž staří mniši zemrú, tehdy jini po nich povstanú a opěť za ty duše prosí“⁵⁾. A tak prý mohou prositi, dokud bude těch knih a to k vůle lakomství nesytému

¹⁾ Psaní M. Janovi. Rukopis Pařížský. L. 48.

²⁾ Tamtéž L. 49.

³⁾ Psaní Mistru Janovi. Rukopis Pařížský. L. 48.

⁴⁾ L. c. L. 46.

⁵⁾ Psaní mistru Janovi. Rukopis Pařížský. L. 46.

„aby lúpili a žrali živé skrze mrtvé na věky po všechny věky. Kostí přý předků panských rodů a t. d. dávno již zbělely, a na těch přý hloží mistři a faráři maso živých napomienajiece, aby poměli na své předky, plniece břicha rozduťá mnichová a kněžská. Proto přý volají: Smilujte se vy přátelé ¹⁾.“ „Takový zákon,“ dokládá Chelčický, „je kacířský a ruhátní, neboť přý dí Pán: Všecky věci, kteréžkolivěk modlé se prosíte, věřte že vezmete, a přijdůt vám Protož prositi za ty duše šedesát let, kde jest viera při také mo dlitbě? ²⁾. Neboť jestliže vieři bohu, že jest uslyšel dnes, zajtra sa tuž věc prosil, pak li vždy pochybuje ve 100 letech nic nevezme.“ ³⁾

Tak Chelčický. A však zdali možno mu dáti za pravdu? On vytýká předně: „že jsou služby za mrtvé, službami smutečnými;“ je v nich proto skutečně něco hany hodného? Či není smrt zlem velikým, ano největším zlem mezi všemi dočasnými? Arci že jest ona také dnem radosti, a za den radostný měla den smrti církev čtyry sta let dříve, nežli Pseudoareopagita péro do ruky vzal. Vždyť pak světila ona a světi od starodávna úmrtní den svatých a světic. Ale jedenkaždý katolík také věřil a věděl, jakož i nyní věří a ví, že jen tehdáž jest úmrtní den dnem plné radosti, když duše se odebírá na onen svět plně jsouc usmířena s Bohem, ví ale také, že takovou smrtí velmi skrovný počet lidí na onen svět odchází, jakož Chelčický sám doznává: že by těžko bylo býti bez těchto nedostatků. O jak jest tedy vhodno, aby smutněla církev na zemi s duší ana smutní jsouc od Boha odloučena, byť i jen dočasně? ⁴⁾

Chelčický stihá Církev katolickou pro fundace, neboli nadace vigilií, hodinek, žaltářů a mší; ale horle na tyto stálé prosby ku Hospodinu, zapomíná, že jsme vlastně Kristem Pánem samým naučení: „že potřebí jest vždycky se modliti a neustávat“ ⁵⁾, a aby nás navedl k opětovné modlitbě vypravuje nám Kristus Pán podobenství o neopětovném příteli, jemuž bylo právě pro neodbytnost jeho dáno, čehož byl sobě žádal ⁶⁾. A zda nás neměl k tomu a nemá apoštol národů, abychom se modlili bez přestání? Není tedy možná, aby v opětování tétož prosby ležela nedůvěra již v Boha, anť by jinak nás byl nenabádal Spasitel a jeho apoštol, abychom byli v modlitbách svých neodbytní. Patrně tedy, že Chelčický slov Páně nedobře vážil.

¹⁾ Tamtéž. L. 47.

²⁾ Tamtéž.

³⁾ Tamtéž. L. 48. Podobně příkře mluví Chelčický i ve spisu: „Kniha Výkladuov.“ Neděle XXII. po Trojici. Dí tamtéž. „Kto jest nalezl jistotu, že za malé a nejmenší hříechy sto let nebo šedesát trpěla jest muky pekelné, toť sám buoh ví. . . . Aníž také podobné činí věčné modlitby a almužny za ty duše, které tak v očistci trpí. Nebo majieli vieru o svých modlitbách, že je buoh slyší, když se s množstvím lidu za ty duše modlé, tehdy by pojednú mieli mnoho duší vyprostiti, a víceých modliteb za ty duše nechatí.“

⁴⁾ I církev východní, zejména na Rusi má velmi dojemné a smutné nápěvy při panechidách a pohřbech. Tou měrou stíhal Chelčický nejenom Západ, ale nic nevěda, trestal i Východ.

⁵⁾ Luk. 18, 1.

⁶⁾ Luk. 11, 5—8.

Nadace na věčné časy, jak se obyčejně, ač nikoliv přísně logicky, říká, jsou ovšem tomu nesrozumitelný, kdo nemá na paměti, že všechny skutky dobré zejména záslužné, ano i zlé skutky ku věčnosti směřují, ať je koná osoba mající svůj svrchovaný cíl na věčnosti, pročby tedy nemohly míti charakteru tohoto aspoň částečně i nadace téže osoby? Nadace mají dvojí účel: Předně aby prospívaly tomu ku spáse, jenž je založil, a pak aby se mohla bohoslužba vykonávat, a pokud možná, a jak slušno a poctivo velikolepě. Prvého dosahuje zakladatel přimluvami, modlitbami a obětí, ana se za něho obětuje, ač-li se nalézá v takovém stavu, aby jemu prospěšné býti mohly. Nalezá-li se v stavu takovém, jest velmi možná, že bude brzy vybaven z dočasného svého trestu, proto však nebudou přimluvy zaň konané na zmar, neboť budou částí duchovního pokladu církve, a svaté duši zakladatelově budou předmětem případkové ¹⁾ radosti na nebesích. A však nižádný neví o sobě, jak dlouho budou trvati dočasné tresty jeho, kdyžby s nedostatky na onen svět odešel.

Mízi tedy všechen základ odporů Chelčického naproti nadacím, byť i ustavičným, ač-li hledíme na ně s hlediště víry svaté.

Druhý účel zakladatelův nadac jest, aby mohla býti bohoslužba konána a to důstojně. K tomu jest ale a bylo a bude nevyhnutelno, aby bylo staráno o výživu těch, kteřížto se věnovali službě oltáře podle toho, co dí písmo: „Qui altari servit, ab altari vivat,“ a o zachování a o ozdobu domu Božího a oltářů Páně. K tomu cíli a konci a na podporu chudých, o něž měla od prvých dob svých pilnou péči církev přinášeli již první křesťané dárky své na oltář, a za tyto dobrodince obětována zvláště oběť mše svaté. Darů takových přinášeti, anebo jich přijímati nebylo jmíno v staré církvi svatokupectvím. Odtud jest také

5. Nespravedливо a naproti všemu řádu, když zove Chelčický všechny ty přimluvy a služby za mrtvé svatokupectvím ano kacířstvím: „*Vaše ty služby dí, všechny kacířstvím smrdí*“ ²⁾, a když s pohrdou dále pokračuje: „*Doufám milému bohu, . . . že ti, kteří sú ovce zvolené Kristovy, jenž sú v rukú jeho živi i mrtví jsúce, a že nebudú zbaveni tiech užitkov, které sú v Kristu Ježíši jim připraveny v jeho bolestech a v těžké robotě jeho. Ač pak nižádných těch služeb nemají po smrti ani těch proseb peněžitých svatokupectkých. Neboť nyní mnozí umírají s pohaněním Antikristovým jako kacíři, varujecie se jeho služeb, an jim zcenil zvony, pohřeb, mše, žaltáře, od hrobu šest grošův, že nesnadně chudí lidé mohou mrtvého k hrobu připravit*“ ³⁾.

¹⁾ Katolíctí bohoslovci rozeznávají mezi podstatnou radostí nebesťanů a případkovou (gaudium coeleste vel praemium essentiale et accidentale). „Podstatná záleží u vidění Boha tváří v tvář, případná mezi jiným se zakládá také v tom, že vidí svatá duše, kterak její skutky zde na světě hojného užitku vydávají.“

²⁾ Psaní mistru Janovi. Rukopis Pařížský. L. 52.

³⁾ Psaní mistru Janovi. l. c.

Díme, že výtky Chelčického jsou nespravedlivé, ano proti pravdě, neboť dávky vypočtené nemají nic svatokupeckého o sobě, leč by snad Bůh nějakým zázrakem a to stále se opakujícím stavěl a zachovával budovy kostelní, opatroval roucha, a kupoval a opatroval hřbitovy, i živil kněze, a jiné slůhy chrámové jako živil židy na poušti chlebem nebeským. Tím ovšem se nepraví: že by se byli nižádní kněží a mniši dobrou Chelčického byli nedopouštěli svatokupectví, a nebo žeby byli nikdy nejednali ze zisku špinavého, alebrž vezdy jak by se bylo slušelo na kněze Páně. Byli jsou takoví, jsou a snad budou, anižby měly tou příčinou přimlvy za mrtvé, almužny, dobré skutky a nadace ouhony, jakož tvrditi se osměluje Chelčický. Než svato-kupectví vezdy zavrhovala církev obecná, čehož důkazem jsou přísné zákony její naproti svatokupectví. ¹⁾

6. Zavrhuje-li Chelčický přimlvy za mrtvé vůbec, zamítá on mše zádušní, a všechny stipendie na mše sv. a nadace tím spíše, neboť při těch se netoliko prodávají věci svaté, jak se vidělo jemu, ale i tělo Boží samo. A tu nejenom horlí, ale i mše zádušní posměchu vydává. Píšeť: „*Všetky mše zádušnie . . . a mše najatých kněžíe. ješto s desieti neb patnácti kop do roka ukazujie tielo božie, nebo těch mši svatokupeckých nemohli-by provésti bez tiela božieho*“ ²⁾. „*Oni mše za pekelníky žalostné slúžú, ale s tú žalostí hy jim zahubie (?) peněs na oltář vsuli, všeby vesele pobrali*“ ³⁾. A však zvláště trpce, sarkasticky, vášnivě a posměšně píše M. Janovi. On namítá: že prý Jan dí: žeby on (Chelčický) sapiral, že tělo Boží jest prospěch těm dušem, ješto sú v očistci, a že M. Matěj píše, že v té svátosti kochá se bůh, anděl, člověk a duše v očistci. K námitce této přičiňuje Chelčický: „*Byl liť jsem prvé nemúdr, pochybuje nad tiem prospěchem, tuto ješto viece přiřknu ku prvniemu, že M. Matějovi a vám mistróm zdá se vždy s něčím novým vyjeti a peklo jím zbohatiti. Jakož se dávno tielo božie stěhuje do pekla se svými užitky, nebo to se káše a roslévá v lidech: že předivný jest dar z božieho milosrdenství, že nikdy se neslužie mše. by se tu dvě věci nestale: jednoho hříešnieka obrácenie a nejmiň jednoho z očistce zproštění. Toť jest mnoho do pekla po sláno, črt to rád slyší, že se jest k němu oltář božie vstěhoval, aby k němu na posviecenie viece pospiechali, a na světě mnoho obráčených bude . . . Pak mistrí toto sepsali sú. že duše v pekle v očistci klekaji, modle se a boha chvále, a mistr Matěj teď přidává, že se kochajie v tiele božiem súce tam v pekle. Protož když jich dochází tu velehná rozkoš z tiela božieho, tehdyť nic netrpí,*

¹⁾ Sněm Tridentský zakazuje nejenom svato-kupectví vůbec, alebrž velí, aby v učení o očistci všeho bylo vystříháno, což by k zisku ukazovalo. „In certa . . . vel quae speciei falsi laborant, vulgari aut tractari non permittant. Ea vero, quae ad curiositatem quandem aut superstitionem spectant, vel turpe lucrum sapiunt, tamquam scandala et fidelium offendicula prohibeant.“ Trid. Sess. XXV. Decret. de Purgatorio.

²⁾ Řeč o základu zákonov lidských. Kap. 7.

³⁾ Tamtéž. Kap. 6.

ale pokojně se modlé a boha chvále. Protož můžete tolik peklu při dávati, a tielo božie v něm oslavovati, že učiníte z pekla klášter, keď tam secktíe na poklonu diváci túlaví“ ¹⁾).

7. Podobným se způsobem zamítá Chelčický odpustky ve prospěch věrných duší udělované, jakoby do nich nic nebylo pravdivého. a jakoby všechny veskrze byly svatokupecké již o sobě, a ne snad pouze tou příčinou, že jsou byli lidé, kteřížto kupovali i s odpustky. Slyšme jenom, jak se drsně pronáší: „*Papež s kardinály otevřeli sú širokú cestu do pekla lidem skrze milosrdenstvie božie, skrze rány Jesu Krista. Činiece všeccky hříšničky účastny umučenie Kristova v svých odpustěních prodávaných za peniese, praviece, velikú štědrotú Kristovú u proliti Jeho krve, že jedinou krve své kroit mohl jest vešken svět vykúpiť, a že pro velikú lásku, kterou jest měl k nám, dal jest s sebe všeccku krev vytočiti, a tu krev dal jesti u poklad cirkvi svaté, a tiem pokladem vládné papež s kardinály, jenž jest hlava cirkve svaté. A on jako múdry otec z tohoto pokladu vydává odpustky, a mnohé milosti cirkve svaté křehkým lidem, ješto nemohú bez hříechu býti, aby s milosti Kristova umučenie měli za sto zlutých odpustěnie všem hříechóm a muk zbavenie“* ²⁾. A opět želá na to: že prý mnozí nemají naději v Boha „*majiece uffáni v kameni, z něhož kostely, oltáře bohu a svatým dělají, svatým posty, almužny poklony, svátky, pálenie světel činie, tvrdú a kamenitú naději v nich majiece. Takéž v odpustcích papežských a v poutěch, v náboženstvích kněžských a mnišských mnohá dúfání mají. A naposledy v očistec v třetím pekle koněčně uffaji“* ³⁾. A zase: „*Do nebes udělali cestu širokú (domnělí nástupcové apoštolští) . . . Na klíče sv. Petra svatokupectvie rozšířili, odpustkov hojně dávanie, ode všech hříechuov i muk zbavenie, rozhřešovanie . . . z peněz“* ⁴⁾.

8. Na tuto dělanou cestu širokou do pekla nařiká Chelčický, a tu prý vzdělávají mistři, kněží a náměstkové apoštolští, kážice o třetím pekle, a tak je ukolébávajice v hříšný stav jejich, aby doufali v přímluvy, v hodinky, žaltáře, mše zádušní a v odpustky papežovy. A oni prý budou tím způsobem do pekla posýlati lidi: leč by Bůh ramene jejich ukrátil. *Očistec prý má, jak píše, mnoho zákonov na se vzdělaných, a písem mnoho shromážděných od mistrův . . . „a na tom prý stojí hříšníci a mají v něm naději . . . že po smrti pójdu v očistec, a když budu v tom pekle, že mistři a kněže budu se za ně postiti, mše slúžiti a almužny dávati a vyprosi je z toho očistce, a oni pójdu k bohu. A tak již nespravedlivým přestupníkom nepomohla do nebe ani smrt Kristova . . . jediné samo peklo a posty kněžské a mše a almužny . . . Ale to mluviece mistři a kněže, viděti jest, že se mdle postí za duše, uchovavše břicha svá jako krávy tučné dlúho dušem nepomohú.*

¹⁾ Psaní mistru Janovi. Rukopis Pařížský. L. 54 a 55.

²⁾ Řeč sv. Pavla o starém člověku.

³⁾ Neděle X. po sv. Trojici. Kniha výkladuov.

⁴⁾ Kniha výkladuov. Neděle II. adventní.

Běda té duši, která v pekle síc jich smilování čeká¹⁾. Dělá prý Antikrist cestu do nebes širokou, neboť prý slibuje hříšníkům, kteřížto nikdy nečiní pokání, že budou v očistci očistěni. Uvodie Antikrist hříšníky ve falešnou naději „aby věřice a naději majice v takém očistěni zapřeli Jesu Krista s jeho očistěním Poněvadž v Kristovi a v jeho krvi jest očistěnie duší i těl lidských, tehdy Antikrist skrze lež přinesl jest to očistěnie do pekla a v tom potupil jest Pána Jesu Krista a jeho smrt těžkú, aby lid mysle o čistotě duší s tím odstupil od Jesu Krista, ale do pekla se obrátil s tím, a vždy ještě najeimal Antikrista, aby pomáhal z pekla jich přátelóm mšemi, hodinami, žaltáři, vigiliemi, a Antikrist aby žral hojně a peníze tiekal na peklo, a lidu mnohotvárně lhal jest skrze peklo a zlúpil jest knisžata, pány, panoše, měšťany skrze peklo na zbožích i na dušech, klada jim před oči, aby zádušie rozdielná nadávali a aby se z toho zádušie služba dala sa ty, kteřížto v pekle sú Protož jsem řekl, že nebe i peklo obrátil jest (Antikrist) v duch svůj lživý Pánu Ježíši odporný²⁾.

Chelčický zde netoliko přehání ale patrně lže³⁾ neboť nikdy neslibovala obecná církev nekajícím, žeby v očistci mohli naléztí očistění. O tom věděl reformátor tento, aneb mohl se dáti naučiti od těch, jejichž naučení o víře požíval, ano můžeme říci: že tak ho již naučila věřiti katolická matka jeho⁴⁾. A však on chtěl míti, aby náuka o přímlovách za věrné duše byla cestou do pekla, a proto ji také po svém způsobu líčí. A odtud jest také velikou a zjevnou nepravdou, že by učení o přímlovách za věrné duše odvracovalo od Krista Pána. Všechny modlitby za věrné duše, kteréžto tytéž byly za dnů Chelčického, jako jsou nyní, dokazují, že reformátor tentýž nepravdu pověděl, neboť ve všech modlitbách se utíkáme k Bohu skrze Pána našeho Ježíše Krista. Právě naopak! Učení o očistci přivádí ku Kristu, neboť tuží naši naději v Něho, kteřížto víme, že při vši snaze tolik nedostatků na sobě máme.

Ze všeho však je patrné, že Chelčický zamítal všechny přímlovy za věrné duše, a v tom byl věru předchůdcem reformace věku šestnáctého, jakož jimi byli arci v širším smyslu i Táborové.

§. 16. Souhrn učení Chelčického o očistci.

Jestliže přehlédneme všecko učení, jak nám je předkládá Chelčický, musíme dle pravdy vyznati, že se sjednává v některých kusech s obecnou věrou, ale že plná jeho nauka o očistci jest na

¹⁾ Řeč o základu zákonův lidských. Kap. 8.

²⁾ Zpráva o Tiele božiem. Kap. 26.

³⁾ Musím říci: že v těchto věcech Chelčický patrně lže, byť se výrok můj těm nelíbil, kdož netrpí sice na lidech, kteří sužovali katolíky, chrámy jim brali, pravověrné kněze a mnichy vybijeli, řehole bořili atd., ani stíny příhany, za to však nejsou sporní v tupení a hanění mužů církevních i svatých, a v útržkách naproti katolické církvi.

⁴⁾ Já nemám ovšem dokladu historického, by byla matka Chelčického katoličkou; a však podle pravdě-podobnosti tak tvrditi lze.

dobro nekatolická, ano my seznáme, že se liší ode všech denominací, ježto povstaly ve věku XVI.

Učení však reformatorovo, pokud se sjednává s věrou katolickou, jest toto:

a) Chelčický souzvukuje s katolíky ohledně základních dogmat, na nichž spoléhá očištec: jako že Kristus Pán učinil ovšem zadość za hříchy veškery a za vinu i tresty jejich, ale tímž nikolivěk hříšníkům nepřivlastnil té výsady, aby oni hřešivše po křtu svatém, k žádnému zadostučinění nebyli vázáni. A opět, když učí, že kdoby sobě žádal odpuštění, musí se připraviti, nebo, jak říkáme, přispůsobiti, a že víra mrtvá neospravedlňuje, dobře ale víra živá. A opět, když učí, že jest vůle lidská svobodna, že je rozdíl mezi hříchem smrtelným a všedním jakostný, a nikoliv snad pouze stupňový; když učí: že je možno odejiti na onen svět s nedostatky, a když zároveň tvrdí, že do nebe nic nečistého nevejde. Toť jsou zajisté podklady, na nichžto spoléhá učení víry o místě středním na onom světě, nebo-li o očištcí.

b) Zcela důsledně zavírá Chelčický, a v tom není odporu nauce obecné, že duše s nedostatky odešlé, nevcházejí ihned do nebe.

c) Chelčický není odporen církvi katolické, když za to má, že jsou duše dotčené na onom světě v místě, neboť držela církev vezdy, že i duchové, a tedy i duše lidské jsou místem omezeny, ač je zaujímají definitive, a nikoliv, jako tělesa circumscriptive. A poněvadž dí, že jsou duše ty v místě, anebo jak praví: že jsú „v krajinách“, souhlasí s věrou obecnou, že jest střední místo mezi nebem a peklem.

d) Chelčický souzvukuje s věrou obecnou: že jest dušem na onen svět s nedostatký odešlým potřebí, aby byly očištěny, a dí se sv. Pavlem, že se tak díti bude jako skrze oheň.

e) Chelčický jest za jedno s věrou obecnou: že po posledním soudu nebude více dotčeného místa středného, ježby obývaly věrné duše, ale všechno očišťování že dospěje ku konci před skonáním světa.

To jsou tedy články ohledně kterýchž poněkud by souzvu-koval Chelčický.

A však souhlas Chelčického směrem k nauce o očištcí není plný, jakož bylo dotčeno, neboť tentýž reformátor zamítá:

α) Žeby duše věrná s nedostatkem odešla ihned po soudu soukromém do očištele byla odsouzena v tom rozumu, aby tam byla trápena.

β) Právě na opak prý: duše věrné jsou v utěšených krajinách, a tam žijí pospolu, ažby v posledních dnech přišla doba, aby byly skrze oheň očištěny.

γ) S učením Chelčického, žeby nebyly věrné duše na onom světě trápeny, jest v těsné spojbě jeho další nauka: že jsou přímluvy za mrtvé marné, a věrným dušem ku žádnému prospěchu.

Odtud učí reformator dotčený:

a) Že se mistři, chtějíce dověsti těch přímluv marně dokládají písma Božího. Ony se písmy nezamlouvají, a důvodu není pro ně, leč jen slova svatokupce a vražedníka Judy Makkabejského.

b) Spíše prý jest ziskuchtivost kněží pramenem přímluv těchto, zejména všech hodinek za mrtvé, vigilií, žaltářů a mší fundálních.

c) Stojte domněle na písmu svatém zove všecky ty přímluvy za mrtvé zvláště ale všecky nadace na věčnost: vigilie, žaltáře, a přede vším mše zádušní rouháním naproti Bohu a kacířstvím.

d) Důsledně zamítá i odpustky udělované a udělené ve prospěch věrných duší.

e) Konečně, dí Chelčický, že učení obecné víry o očištcí a o přímluvách jest věčnému spasení věřících škodlivé, anť prý lidé se spoléhají na očištec, a opovážlivě očekávají, že budou, ač v hříších trvají, na přímluvu církve, za posty a almužny, a za mše odsložené z očištcového žaláře vyproštění.

To tedy jest v souhrnu učení Chelčického, jímžto zamítá na dobro očištec v rozumu obecné víry, anižby tušil, že, takto uče, jest sám s sebou v odporu, jelikož beze všeho věří v obcování svatých, a že mohou věřící za sebe vespolečně a to s prospěchem orodovati u Boha, a tvrdí, že k tomuto obcování i věrné duše náležejí, ano on jest v odporu zamítaje víru obecnou o očištcí s principem svým, že pramenem víry výlučným jest písmo Boží, neboť k tomuto písmu Božímu čítá on i druhou knihu Makkabejskou (jak se domnívám).

H l a v a III.

Poměr učení Chelčického k učení Jana Husi,
k učení Viklifovu, Českých Bratří, Táborů
a pravoslavného Východu.

§. 17. *Učení Jana Husi a nauka Chelčického o očištcí a o přímluvách za věrné zemřelé.*

Mistr Jan Hus držel očištec v rozumu obecné víry, a o tom dává svědectví jednak Chelčický sám, a pak svědčí o tom spisy Husovy nám dochované.

Dává svědectví o soublasu mistra Jana Husi s věrou katolickou Chelčický sám. Slyšme jenom, co by odpovídal Mistru Janovi na námitku: že by i mistři učili, jako církev katolická stran očištcí: „Potom mi předkládáš mistry naše. Známe, že sú oni drželi očištec v pekle. Mistr Hus, mistr Jakub, a mistr Matěj Pařížský. Ovšem mistr Hus vykládaje vieru položil jest rozóm o očištcí Tomáše mnicha, jenž stiehav rozdíly viny lidské v pomstě položil rozdiely miest pekelných k té pomstě.¹⁾

¹⁾ Psaní mistru Janovi. Rukopis Pařížský. 54.

Dávají o tom svědectví spisové Jana Husi nám dochované. Mluvě Hus o výkladu viery o cirkvi svaté praví; že prvý Čech, kterýžto vyložil to slovo řecké „Ecclesia“, zle jest rozuměl tomu slovu, protož zavedl blूपé tiem slovem: kostel neb cirkvě, že mnějí, by choť Pana Jesu Krista byl kostel kamenem, a cirkvě dřevem ustavený. Ale by byl to slovo: „ecclesia“ takto vyložil, že ecclesia jest sbor, i byliby ne tak zablůdili. Jiní pak blůdie, řkúc, že papež jest cirkvě svatá, jiní, že kardinalové s papežem, a jiní, že všickni kněžíe spolkem, a jiní že všichni křestané.“¹⁾

Předesylá mistr Jan Hus tímto náhledy o tom, co by vlastně církev byla, a dí: že by bloudili všichni, kdož by se domnívali, by byl papež sám církev, anebo papež s kardinaly, anebo kněžstvo veškero, anebo i křestanstvo veškero, a toto předeslav předkládá výměr o cirkvi, jak si jej byl podle Viklifa upravil, a dí: „Protož věs, že všech lidí od Adama až do posledního, kterýž bude jest jeden zbor, a ten od Boha na dvě jest rozdělen: neb jedna strana jsú od věčnosti vyvolení, druhá strana od věčnosti savržení: a buoh zná, kteříž jsú jeho.“²⁾ Na to činí tento výměr o cirkvi: Cirkvě svatá obecná jest zbor vyvolených“.³⁾

Když byl podal Hus výměr o cirkvi, že by ona byla zhorem vyvolených, roztrřiduje tuto církev na tři části: „Ta taky cirkvě svatá dělí se na tři strany: Jedna strana cirkvě svitězila, jenž jsú světi v nebeském království. Druhú strana neb částka jest nebo slove cirkvě rytěřiece, a ta jest všichni vyvolení zde bydlieci. Třetie stránka slove cirkvě spajieci, a ta jest všichni vyvolení, v očistci trpějící“.⁴⁾

Na jiném místě tohotěz předmětu dotýkaje dí: „Věřimy, že jest svatá cirkvě obec všech svatých spolkům. A ta se dělí na tři stránky: jedna jesti obec svatých, ješto zde bojují proti ďáblu, proti tělu a proti světu; a ta slove cirkvě neb obec rytěřijících. Druhú stránka jest tie obce, všichni, ješto sú v předpekli v mukách, ješto sú zde neučinili za své hřiechy dosti svatým pokáním, ačkoli sú zemřeli bez smrtedlného hřiechu, a ta slove obec spících“.⁵⁾

Z těchto předeslaných výrokův Jana Husi jde na jevo, že byl Jan Hus sjednán v učení o očistci s věrou obecnou, pokud učil:

a) Že jest očistec, nebo jak jej zde zove „předpekli.“

b) Pokud učil, že bude do očistce odsouzen, kdož byl sice sešel bez smrtelného hřiechu, ale jsa v milosti Boží se plně nedokál.

¹⁾ Výklad viery. Erben „Mistra Jana Husi sebrané spisy české.“ I., 25.

²⁾ Tamtéž. Str. 26.

³⁾ Tamtéž. Bloudili-li ale všichni, kdož děl, že by veškero křestanstvo bylo cirkví, a tvrdil-li Hus proti takovému výměru: že jest cirkvě sbor všech vyvolených, ano tvrdil-li, že cirkvě na zemi jsou pouze vyvolení: pak jest na jevu, že bylo jemu na sněmu Kostnickém právem vytýkáno učení: „Unica est sancta universalis Ecclesia, quae est praedestinatorum universitas.“ Kdyby byl Hus podle pravdy se byl vyznal, byl by musel přisvědčiti, že učil této věti, jak byla jemu předstírána. Z českého textu jeho tuto uvedeného jest věc patrná.

⁴⁾ Tamtéž.

⁵⁾ O viere. Sebrané spisy Jana Husi. Erben. III., 29. 3.

c) Pokud učil, že verné duše, ježto se plně nedokály, i h n e d po soudu soukromém do očistce budou odsouzeny, aby tam okoušely tresty citelné. A o těchto trestech citelných mluví Jan Hus zřejmě, když takto dí: „Čtyři pekla byla sú přéd Kristovým sstúpením: Jedno zatracenców, jenž sú skutečně hřešili; a v tom jsú temnosti i k nevidění boha i nejmění milosti božie, a v tom jsú čitedlné muky; a to peklo slove nejhlubšie, a to věz, že muky v něm jsú nejukrutnějšíe. Druhé peklo jest, v němž jsú temnosti i k nevidění boha i k nejmění milosti božie, ale v tom nejsú čitedlné muky; a to jest miesto dietek nekrstěných, a v starém zákoně neobřezaných. Třetí peklo jest, v němž jsú temnosti k nevidění boha, ale nejsú k nejmění milosti, a to slove očistec; v tom trpie duše těchto světých, kteříž mrú nedosti učiniece za hříechy; a slove proto očistec, neb duše, která jest byla hříechem zprzněna, tu má býti od viny utrpením vyčištěna. Čtvrté peklo jest, v němž jest temnosť k nevidění boha, ale ne k nejmění milosti boží, a v němž nebyla čitedlná muka; a to peklo slúlo „limbus“, to jest zavržení otców svatých.“¹⁾ A v to místo vstúpil, jak dí Jan Hus, Kristus Pán, aby odtud vyvedl svaté. Někteří svatí mají prý za to, ač toho nejistí: že dobou tou přijal Kristus Pán s sebou i mnohé z očistce, anebo všechny verné duše, čili jedné ty, kteříž by do toho Kristova sestúpenie dosti byli utrpěli. On ale, Jan Hus. poroučí toto vše tajemství Božímu, věře, že jest sstúpil do pekla a svaté vyvedl, a že ještě ostavil pekla zatracencóm věčná, *a nedosti zde kajícím také, aby jako ohněm byli k spasení vyčištěni, kteří tak se čistí*“.²⁾

Učí-li ale takto o očistci Jan Hus, pak jest na jevu, že nemá v tom učení nic společného s Chelčickým. Jan Hus nic nemá ve spisech svých, že by se na onom světě odkládalo s očistcovaním verných duší až ku dni poslednímu, on ničehož nedotýká, že by ony dlely kdesi v krajinách utěšených, právě na opak, on tvrdí: že jest třetí peklo neboli očistec, a tam že se octne duše, kterážto se zde na světě nedokála, ano že tam bude i citelně trápena.

Slušno tedy a povinno vyznati, že nauka Husova o bytu očistce jest souzvučna s věrou obecnou, a že měl dobře Chelčický tvrdě, že Hus vykládaje vieru položil jest rozóm o očistci Tomáše mnicha.

A však zdali as souhlasil Hus s Chelčickým aspoň ohledně učení o přímlovách za verné zemřelé?

Za odpověď díme: že Hus věřil v obcování svatých, a že věře tak přijímal i nauky s učením o obcování svatých těsně spojené. Slyšme jenom slova mistrova: „Die viera naše: Věřím svatú cirkvev: totiž věříme, že jest svatá cirkvev obecná, a ta jest všichni světí: v nebesích i zde na světě, kteříž jsú bez hříechu smrtelného i u předpeklí. Těch všech v spolek věřimy obcovanie, tak že všeho dobrého, což se bohu děje ke cti a k chvále, všichni

¹⁾ Výklad viery. Kap. 18. Erben. I., 17. 18.

²⁾ Výklad viery. Kap. 13. I., 18.

v obec požívají tak, což každý toho najvíc potřebuje. A toho takýto příklad: V některé vsi jsú drahy a pastvy, anebo potokové obecní, ještě k té vsi příslušejí, a těch každý v té vsi požívá k své potřebě, jakž najvíc móż, a všichni spolkem, neb jest to obec. Takěž tuto rozoměj o obcování svatých; jestliže některá babička neb strýček, jsúce bez hřiechu smrtelného, a tak v milosti božie, spějí páterík nábožně, aneb jiný miloardný skutek činí, dá almužnu pro buoh, jsa v milosti božie, toho všichni světi v obec požívají, a ti, kteříž jsú v nebesích -- neb zvláštní z toho radost mají; i ti také, kteří jsú v předpekli, ještě zemřeli bez smrtelného hřiechu, neučinivše zde dosti úplné ze své hřiechy, také v tom obcují -- anebo spieše ze vize z předpekelného, tiemto dobrým pomoc majiece, sprostčeni budú; a ti také, ktož zde jsúce v světě, rytěrují proti nepřátelóm, proti ďáblu, proti světu, proti tělu svému, v tom paterí, ve mši slúžení obcují, a v almužny dání -- nebo s pomocí těm (?) toho dobrého dopomohú, (že) statečněji proti těm nepřátelóm bojujiece, je přemohú a nad nimi vítězství obdržíe.“¹⁾

V podobném rozumu píše Jan Hus i jinde, jako u výkladu viery²⁾ a v knieze o Svatokupectví.³⁾

Ovšem, že se nesrovnává učení Jana Husi o Obcování svatých s věrou obecnou, jakož se v tomto článku i Chelčický liší od víry katolické, a to za tou příčinou, jelikož sobě učinil bludný výměr o církvi, že by ona byla sborem pouze vyvolených, i ta církev, kterážto na světě putuje, a také proto, že tvrdil, že z církve a z obcování svatých vypadá křesťan, když se byl dočinil hřiechu smrtelného. Slyšme jenom slova jeho o Věře, jež přičiňuje ku slovům svrchu dotčeným: „*Z té řeči vezmi, že ižádny vědomě jsa v smrtedlném hřieše, nepožívá obecnství svatých. Dóvod toho: neb podle řeči první jest (od)řezán hřiechem smrtedlným od těla skrytého církve svaté; a že úd, kterýž jest tělesný mrtvý a od těla odřezaný, nepožívá živosti s jinými údy toho těla, od něhož jest odřezán: též právě dokudž jest člověk byl bez hřiechu smrtedlného, byl jest úd těla skrytého Kristova, neb jest byl jeden z počtu svatých, a požíval jest vše živosti duchovnie, jenž od hlavy Krista pocházie, s nimi; a kdyby se jest odřezal od toho těla hřiechem smrtedlným, již se jest umoril a umrtvil na duši, kteráž jest své živila milost božie. Již také nepožívá žádného dobrého, aby měl v čem s jinými svatými obecnství zde na světě, poněvadž jest úd mrtvý; a nebude-li se káti . . . v den súdný od tohoto blahoslaveného těla . . . bude odřezán Kristovým slovem . . . Jděte zlořečení do ohně věčného.*“⁴⁾

Bludně věřil Jan Hus poněkud o obcování svatých, avšak věře nejenom že hlásal, žeby mohli údové téhož obcování, pokud jsou na živu, za sebe vespolečně se modliti, postiti, dobré skutky konati,

¹⁾ O věře. Sebrané spisy Jana Husi Erben. III. 295.

²⁾ Výklad viery. Kap. 18. Erben. I., 26.

³⁾ O svato-kupectví. Kap. 6. L. L. Erben. I., 431.

⁴⁾ O věře. Erben. III., 296.

ale že jest možno, za věrné duše se přimlouvati u Boha, ano on dokonce tvrdí: že jest tak po případě i povinno. Slyšme jenom, co dí: „*Mrtvého Otce a máteř máme z dluhu ctíti, prosiec sa né boha, jsú li v očistci, aby ráčil je vysvoboditi; také dáti almužnu a pestiti se za né, neb oni druhdy ostavili sú zbožie, a druhdy pro nás byli sú lačni*“.¹⁾

Odtud se liší Jan Hus učením svým o přimlouvách za věrné duše v očistci od Chelčického, neboť Chelčický zavrhuje je šmahem.

A však ač se liší v těchto věcech od Chelčického Jan Hus, blíží se k němu, když horle naproti svatokupectví, jež ovšem i církev zatracuje, nejenom toto káral, ale také obyčejné stipendie dávané kněžím u příležitosti mší svatých na úmysl dárců sloužených, a když málo anebo docela nic nevážil modliteb od kněží na úmysl věřících konaných. Slyšme jenom, co dí, když byl popsal požitků a ovoce z obcování svatých: „*By to svatých obcovanie znamenali lidé, varovali by se hriešov. ani by sobě zvlásce modlitev a mši u nás kněží kupovali (!!!) neb by pevnú vieru i naději měli. že jsúc v naději a v milosti Božie, a do sebe nižádného hriechu nevédúce, všech požíevaji v obec modlitev i mši. což jich jest po všem svete. Ale že lidé netbaji, ani jsú pilní, aby se úplné svých hriešov zpovieduli a pevně se jich káli, ale v nich vždy hlúbe stúpaji den ote dne; protož blásni mněji, a zvlásce světsčí, by je toliko naše mše a modlitvy spasily, a kúpui je u nás hojně. Mýl druzí peniežky vezmem, a oni nebudú-li se sami na předsažně hriešov vystriehati, a jich se konečně a úplné npokujecie; na věky nedojdemy blahoslaveného svatých obcovanie*“.²⁾

Jinde však sobě počíná daleko příkreji. Vizme jenom, co píše ve své knize o svatokupectví: „*Olej svatý také draze prodávaji nad jiný olej. a to ne pro jiné než že jest svatý: někde dva groše, někde XII. peněz, a někde groš berú. Pak za XXX. mši obecné třidceti grošův berú; a snad jest památka Jidášova, jenž jest prodal Spasitele za XXXti stříbrných peněz! A někteří kněží toliko mši nabére na se, že, by na každý den pět neb šest neb jich deset slúžil, za padesáte let nemohlby jich vyplniti! Ale říekaji: kterak mám učiniti, když přijde kto ke mně a chce XXXti mši mieti a prosí mě? A já odpoviem: že máš říeci: Milý brachu! mše všechny na svete jsú tvé, jsi-li v milosti Božie. A jáť jsem tak svěcen, abych, když mohu, vždy z Božie milosti mši slúžil, tak že nic viece jich nemám slúžiti pro penieze. než co mám slúžiti z milosti; protož nemohúť se tobě, aniž mi sluší zavázati. Jdiž s milým Bohem*“.³⁾ On prý Hus vezdy napomínal kněží, když prý jsou k němu přišli, aby se toho varovali. „*Pakliby prosil kto; řka: Prosim pro Pána Boha, vezmi tyto penieze, a slúž mi XXXti mši, neb kolikby jich jmenoval, aby jemu řekl: že na peniezích nechci mše slúžiti, ani řádu ustaveného rušiti; protož*

¹⁾ Výklad Desatera Božieho prikázanie. Kap. 43. L. A. Erben. I., 152.

²⁾ O vieře. Spisy Jana Husi. Erben. III., 296.

³⁾ O svato-kupectví. Kap. 7. D. Erben. I., 436.

nechci tvým penězóm Ale die chudý kněz: Jsem u faráře a nemám nic, jedné ztravu; kterak mám se odievati, a kniežky sobě, abych mohl kázati, kúpati? Odpoví k tomu David prorok, řka: „Nikdy jsem neviděl spravedlivého opuštěna, ani by siemě jeho hledala chléba“.¹⁾ A opět pokračuje Jan Hus, když byl udělil patřičného pokárání kanovníkóm, farářóm, biskupóm a jiným kněžím, že prý jedie, žerú, lokají a tučně se pasú, nic neprospívající: „Ale že v tom napřed řečeném svatokupectví mají výmluvu řkúc: že jest slavný obyčej, aby dávali za zpověď, za pohřeb, za svátost a tak za jiné věci posvátné napřed řečené; k tomu jest odpověď: že není obyčej slavný, alebrž svatokupecký“.²⁾

Tak sobě vedl mistr Jan Hus. Což divu tedy, že Chelčický čta tyto věci málo dbal, že mistr Jan Hus, jak Chelčický přidává sv. paměti, věřil v očistec. Právem spíše řekl, pamětliv jsa Jana Husi: „*Ale ty však věci psav mistr Hus ostré a tuhé šípy vypustil jest na očistec, tak žeby měly v lidu moc ty rány a sástrěly, by velmi se po nich roznemohl ten očistec.*“ On prý Jan Hus řekl: „*Byť lidé dobře živi byli, skaziliť by očistec ten. Než tímť vážen jest, žeť lidé lezú všemi cestami v nečistotu, duše své připravující v očistec do pekla*“.³⁾

Jest tedy patrno: že se Hus, byť byl nezamítal na dobro přimluv za věrné duše, valně přibližuje ku nauce Chelčického.

§. 18. Učení Chelčického a učení Jana Viklifa o očistci a o přimluvách za věrné duše.

Chelčický mluvě o očistci nedokládá se nikde Viklifa, ani aby ho k svému rozumu užil, ani aby osvědčil, že by reformator Anglie, a praděd reformace v Čechách. s ním nesouhlasil.

Možná, že mu byly rozumy Viklifovy o očistci naprosto neznámé, anebo, že věda o nich, neuvažil jich a neupotřebil ku prospěchu svému. Znaje výroky Viklifovy mohl by byl věru o něm říci: že i on položil o očistci rozum Tomáše mnicha, ale mohl by byl také říci, že jest s ním do jisté míry Viklif za jedno.

Že Viklif skutečně věřil se svatým Tomášem, že jest očistec, sjednává se takto i s obecnou věrou, o tom není pochyby ničádné. Dáváť víru tuto na jevo nejednou.

A však on netoliko vyznává, že jest očistec, ale také: že věrné duše, jež byly odešly na věčnost s nedostatky ihned po soudu soukromém do očistce budou odkázány, aby tam trpěly.

Viklif dává na jevo, že je očistec, když se pronáší, co by byla Církev: „*Ecclesia est corpus Christi mysticum, quod verbis praedestinationis aeternis est cum Christo, sponso Ecclesiae copulatum; et talis est triplex Ecclesia. Militans est corpus prae-*

¹⁾ Tamtéž. Lit. E.

²⁾ Tamtéž. Lit. F. Str. 438.

³⁾ Psaní mistru Janovi Rukopis Pařížský. L. 54.

destinatorum dum hic viat ad patriam, Ecclesia dormiens est praedestinati in purgatorio patientes; et Ecclesia triumphans est beati in patria quiescentes. Una autem magna Ecclesia fiet de omnibus illis in die iudicii¹⁾ A opét, když dí: „Secundum catholicos est Ecclesia praedestinatorum universitas, et sic est triplex Ecclesia, scilicet Ecclesia triumphantium in coelo, ecclesia militantium hic in mundo, et ecclesia dormientium in purgatorio“²⁾

Viklif také vyznává, která as duše bude do očistce odsouzena, když takto dí: „Cum animae salvandae sint modo a multis terrenis affectionibus expurgandae, evidens est, quod modo pausant in loco, quem Deus elegerit, antequam beatitudinem coelestium assequantur“³⁾

Viklif také tvrdí, že věrná duše ihned po odchodu na onen svět bude okoušeti útrapy⁴⁾

A však tyto články jsou na dobro odporný učení Chelčického o očistci.

Než ale Viklif se přibližuje poněkud Chelčickému v tom, že tvrdí, kterak by byly věrné duše v očistci daleko šťastnější, než-li by byly jsouce ještě ve svém těle. Ony ovšem okoušejí tělesné útrapy, ale jsouce jisté svého budoucího blahoslavenství, z té jistoty se radují, a tou měrou jsou blažené přese všechny tresty své. „Videtur probabile, quod omnes spiritus salvandi, cum sint de sua beatitudine securi sunt feliciores post mortem, quam fuerunt sua corpora hic in via. Et sic poenae corporales non cruciant talem animam, quin quodammodo sit beata“⁵⁾ Díím, že se přibližuje, ač netvrdím, že by tvrzení Viklifovo bylo bludem, neboť se může salva fide říci: že jsou věrné duše pro jistou naději svou šťastnější, než-li byly zde na zemi v těle svém, avšak, že by v každém směru byly šťastnější, toho tvrditi nelze. Důvody na to jsou naznačeny v §. 6.

Odtud také dí Viklif sám: „quodammodo sit beata“ A však výrok tento Viklifův nezdá se poněkud souhlasiti s tím, co dí o trestech pekelných. Tvrdíť zajisté, že budou ve věčném pekle trápení přede vším dvoje: jedno ze ztráty Boha, a druhé že bude citelné, a to ohněm. A však ač bude trápení citelné hrozné, překonává je trest ze ztráty. Než ale věrné duše postrádají Boha, byť i jen dočasně, a tou měrou nelze o nich říci, by byly šťastnější, než-li kdy na tomto světě.

Mluvě Viklif o očistci, že jest skutečně, a že půjdou do něho duše věrné s nedostatky odešlé, a to ihned po soudu soukromém; dokládá, že jest důstatočno, tolik věděti o očistci, a proto žeby bláznivý byl, kdožby se tázal na místo, kdeby očistec

¹⁾ Trialogus. Lib. IV. cap. 22.

²⁾ De Christo et ejus adversario. Cap. I. Viz též Trialogus. Lib. IV. cap. 40.

³⁾ De nova praevaricatione Mandatorum. Cap. 7. Edit. od Rudolfa Budensieig. 1883. Pag. 147.

⁴⁾ L. c.

⁵⁾ L. c. pag. 148.

byl, anebo kdožby pátral, jaké a jak velké by byly tresty očistcové. Než ale tentýž Viklif se dopouští téže chyby, kteroužto na jiných kárá, neboť on tvrdí: že se peklo nalézá ve středu světovém¹⁾, a následovně že i očištec se tamtéž nachází, neboť podle učení svatého Tomáše není místo očistcové od pekla odděleno, alebrž jest s ním ve spojení.

Viklif tedy nezapíral nikolivěk bytu očištele, avšak zdali pak také přijímal přímľuv za věrné zemřelé?

Jisto jest, že věřil Viklif v obcování svatých, jako věřil, že jest jedna církev Páně a tré stránek její, církev vítězná, trpící a bojující, ač se ovšem nesrovnával s obecnou věrou ohledně výměru o církvi, a důsledně také ne v otázce, kdožby vlastně náležel k obcování svatých, ať podle něho jenom předzřízení jsou oudové její a nikoliv i předzvědění.²⁾

Věřil-li ale Viklif v obcování svatých, slušně se domýšleti můžeme, že as nezavrhoval na dobro vespolné přímľuvy oudů tohotéž obcování předzřízených.³⁾ A on skutečně připouští, žeby modlitba předzřízeného byla prospěšna živým, ano známe také výrok jeho: žeby bylo až i povinností věřících, aby za věrné duše orodovali, a se přímľovali, ač ihned přidává: žeby život křesťanův všecken měl vlastně čeliti k prospěchu a užitku bojující církve.⁴⁾

Avšak jinak Viklif zle rádí na mnichy, že prý své přímľuvy a modlitby prodávají za peníze, a lid prý je kupuje v naději, že bude mítí účastenství v jejich zásluhách⁵⁾.

Ano on vyzývá i světskou moc, aby lid bránila naproti vydirání mnichův, a k tomu prý je povinna, jako jest povinnost její, aby hájila lidu naproti lotrům⁶⁾.

Podle toho zamítá také Viklif, žeby papež mohl uděliti odpustků, ovšem že na způsob přímľuv (per modum suffragii) věrným dušem v očišci. Zejmena navrhuje věčné almužny na úmysl zemřelých. Důvod na toto své mínění má v tom; že prý Bůh jediný odpouští, a dává odpustky a blahoslavenství věčné, a nikoliv papež, a za druhé jsou prý věrné duše jisté i o svém budoucím spasení, i o prostředcích, jež k němu vedou. A odtud zavírá, žeby takové udělování bylo rouhavé kacířství, a vyssávání peněz

¹⁾ *Dialogus. Lib. IV. cap. 43. „De poenis damnatorum.“*

²⁾ *Dialogus IV. 22. De civili Dominio I., 43. Liber Mandatorum. cap. 23. A jinde.*

³⁾ Na sněmu Kostnickém byla zavržena věta: „*Oratio praesciti nulli valet*“ (XXVI.). Z čehož jde, že modlitba předřízeného prospívá i podle Johna Viklifa.

⁴⁾ „*Videtur secundo fidelibus, quod licet viatores merere debeant pro spiritibus illis, qui dormiunt, tamen tota vita superstitum debet tendere ad commodum Ecclesiae militantis. Quod videtur Christum docere Matth. 8. dum dicit: sequere me et dimitte mortuos sepelire mortuos.*“ De Nova praevaricatione Mandatorum. Cap. 8. Text dotčený nedokazuje ovšem ani z daleka rozumu Viklifova, dobře ale dává na jevo, že reformatorovi Anglie nebyly po chuti přímľuvy za mrtvé.

⁵⁾ *Dialogus. Lib. IV. Cap. 30. Super libris fraternitatum.*

⁶⁾ *Dialogus. Lib. IV. Cap. 38.*

na lidech hloupých. Slyšíme jeho slova: Videtur credibile, cum spiritus tales sunt securi de sua beatitudine et mediis antecedentibus ad eandem, quod perpetuales eleemosynae et indulgentiae impetratae sunt nimis sophisticatae et ecclesiae turbativae. Deus enim per se partitur indulgentias et beatitudinem sine aliquo medio alio hic in via vel patria Unde iste videtur locus blasphemae haeresis, quo antichristi seducunt multum populum et spoliant stolidos de virtutibus et meritoriis laboribus: et singulariter de bonis temporalibus pro suffragiis false fictis¹⁾.

V tomto svém řádění a přepínání, jímžto stihá mnichy pro účastňování přímluv, a ovšem také žaltářů a hodinek, jakož i sloužení mši sv., na úmysl dárcův, a „že“ toto přivlastňování za kacířství má; jest předchůdcem a vzorem Jana Husi, a prostředně i Chelčického, pokud tento k Janu Husovi zření měl, ač jak se zdá neznal plně jaké as učení Viklif o očistci držel.

§. 19. Učení Chelčického a Českých Bratří o očistci.

Čeští Bratři se sjednávají s Chelčickým na jisto, pokud i oni zavrhnou, by byl očistec, jakož o něm učila obecná církev.

Ano Bratři se dokládají článku víry, že sstoupil Kristus Pán do pekel, a v něm že jest obsaženo již, žeby nebylo ničádného očistce, a vytýkají katolíkům, že prý nevěří, by byli smrtí Páně vyvolení Jeho z pekla a z všelikého místa jeho vykoupení. „Ty odesielajú, pravi Bratři,²⁾ domněle a falešně beze všech duvoduov písem svatých a příkladuov pravých, aby sstupovali do pekla k čistění proti viere článku tohoto i písem svatých i proti smyslu a rozumu pravému, neb viera písem svatých očistění svatých a vyvolených svědčí býti v Kristu v smrti a vylití krve Jeho, v poslušestvije viery čtenie svatého, v pokánie a ve křtu, i v svědectvie Jeho a v skutcích viery, i ve vši trpělivosti, v lásce a v milování i ve skutcích milosrdných a jiných snažnostech křesťanských.

Na jiném místě mluvíce Bratři o odpornosti naproti pátému článku víry, takto svůj rozum na jeho dávají: „Proto sstúpil do pekla, aby moc ďabľovu svázal, a vykúpenie duše sv. z moci a místa toho vypustil, a miesto to skasil, aby tam žádný ze svatých a zvolených nevchádzel, ale samým zatracencóm Tak že svaté všetky do skonání světa rozdelil od pekla, a zatracencov jemu nechal, aby mučení byli ohněm pekelným, jenž ďabľu i anděľom jeho pripraven³⁾. Tím směrem píší Bratři i ve spisech jiných.

¹⁾ De Nova praevaricatione Mandatorum. Cap. 8. Žáci Viklifovi „Lollardové“ porozuměli dobře evangelickému doktorovi svému, neboť v r. 1395. podali jsou kusy učení svého parlamentu, a tu čteme č. VII: „Quod speciales orationes pro animabus mortuorum facte in Ecclesia nostra — est falsum fundamentum eleemosynae.“ Lechler Johann von Viklif. II., 26.

²⁾ Grunt. viery. X. Proti V. článku jest tato odpornost.

³⁾ Grunt. viery. 52. O článku V. Viz též: „Odpornost proti XII. článku viery.“

Zavrhují tedy Bratří očištec ve smyslu obecné víry spolu s Chelčickým. A však oni jsou s ním netoliko za jedno v odporu naproti očištcí, ale čerpají a váží důvody z něho, ježto by podle nich na dobro dokazovaly, že není očištee. Slyšme jenom, jak sobě vedou: „*Také že jest proti smyslu a rozumu, aby duše na onom svietie bez tiela jsúci počátku i prostředku došla, a v tiele z odpornosti jeho mnohých utrpenie i čistenie došla, aby tepruov sama bez tiela čistienie konati mela. Jest i proti viere, aby oheň, jenž ďablu i andělom i zatracencóm jest pripraven k mučení. aby byl k očistěnie a dokonanie. A aby krev Kristova, jenž očištuje od všelikého hriechu, nemohla té moci býti, tak aby ten, jenž počal čistiti, dokonat; než oheň pekelný aby větší moci byl. Také v tom odpor, že na ten očištec falešný loupeže a nadanie náramná učinili jsu.*“ ¹⁾

Tak psali jsou Bratří na počátku věku XVI., a setrvali v odporu svém naproti tomu článku po všechnu dobu svého trvání.

A jelikož očištec zavrhovali, nedotýkajíce: žeby aspoň přisvědčovali Chelčickému, by duše, odešlá na onen svět v nedostatech, byla držána kdesi v utěšených krajinách. nevěřili, žeby přímluvy za zemřelé se mohly díti, tím méně žeby byly dotčeným dušem prospěšny.

Ovšem že učení jejich jest v odporu s jinými články, jež s katolíky za pravé uznávají; jako: že se děje ospravedlnění z víry živé; že víra bez skutků je mrtvá; že musí hříšník za své hříchy se káti, ač chce-li účastníkem býti zadostiučinění Páně; že jest vůle lidská svobodná, a že jest v její moci konati mravně dobré anebo zlé; a že jest rozdíl mezi hříchy smrtelnými a všedními. Články tyto čelí ale přímo k učení o očištcí.

Přes to však přese všechno zůstali Bratří při své odpornosti naproti učení o očištcí, a naproti přímluvám za věrné duše.

Vizme jenom co dí Bratr Sylvius Uberinus naproti Sturemovi na konci věku XVI.: „*Mše pokoutní, očištec, kanon, odpustky, řehole rozličné. vzývání svatých a orodování svatých a světic, obrazy, tatrmany, porušené učení o svobodné vůli, o dobrých skutcích, o dojití spasení, o večeri Páně a přijímání pod jednou, což jsou teprva potom papežové a mniši vymyslili: a uvedše vždy ještě sami katoličtí nestoudně slouti chtějí, a starodávním učením nestoudně se zastírají*“ ²⁾.

A opět dí tentýž autor vykládaje I. Cor. 3. „že prý stříbro a drahé kamení je učení čisté, to druhé (dříví, seno, strniště) jsou prý vynálezký, z mdloby lidské a z nedokonalé známosti slova Božího uvedené.“ K vynálezkům ale řadí Sylvius Uberinus: mše, očištec, putování, posty k jistým svatým, zásluhy, svěceniny, brebentování, posty a ty smýšlenky prý budou ohněm zkaženy ³⁾.

¹⁾ Tamtéž.

²⁾ „Odpověď na šest důvodův podvodných jakéhosi doktora Václava Šturema, jimiž dovoditi usiluje, že Jednota Bratří, kteříž z omyle Pikharty, anebo Boleslavskými nazývají, z Boha není.“ Letha 1687 Lit. F.

³⁾ Tamtéž.

Byli tedy Čeští Bratři za jedno s Chelčickým v učení o očistci, pokud i oni zamítali očistec, jako o něm blásala církev obecná, a zavrhovali přimlavy za zemřelé; a však v tom se rozcházel, že Chelčický rozdíl činil mezi věrnými dušemi na onen svět odešlými bez nedostatků a s nedostatky, a těm posledním vykázal na onom světě ku přebývání utěšené krajiny až do dne soudného, kdež jim bude projíti ohněm.

§. 21. Učení Chelčického o očistci a učení Tábořských kněží.

Chelčický miloval, jak pravil, Tábořské kněze více než-li jiné, a proto toho také želel, že prý mají o svátosti těla a krve Páně jiné rozumy, než on sám. A ježto byl Chelčický, jak se zdá, s Táboři ve spojbě dosti těsné, nebude as na zbyt, vylíčiti, zdali byli Tábořové ohledně učení o očistci s Chelčickým za jedno, anebo se snad od něho lišili, a pokud se lišili.

Majíce na zřeteli učení i Tábořů i Chelčického musíme dle pravdy říci, že zapírali Tábořové očistec v tom smyslu, jak jemu odporoval Chelčický, čili i Tábořové i Chelčický byli sjednání naproti obecné víře, že věrná duše s nedostatky na onen svět odešla nikoliv nebude odsouzena do očistce, aby tam byla trápena ¹⁾.

A Tábořové netoliko že tak tvrdí, alebrž svých smýšlének také dověsti usilují. Oni zajisté praví

a) očistec v rozumu víry obecné nemá pro sebe ani písma svatého, ani

b) souhlasu svatých otců.

Ad a) Nemá písem svatých pro sebe očistec, jak tvrdí Tábořové, neboť všechna místa, jež přivodí mistři, nedokazují čeho se domýšlejí mistři. Ani I. Cor. 3, 11—15., ani I. Cor. 15, 29., ani Mat. 12, 32., ani Skutk. apošt. 9, 40., prý nedokazují očistce, jakby se o něm zdálo mistrům. Zejména ne I. Cor. 3, 11—15. poněvadž kdyby prý měla být rozuměna slovy „den Páně“ „smrt“, a slovem „ohně“ očistec, jedenkaždý by musel ohněm čistěn býti, toho ale ani mistři nepřipouštějí tvrdíce, že jenom duše věrná s nedostatky odešla ohněm bude čistěna. A podobně prý jsou i důkazy na základě jiných textů vedené marné.

Ad b) Očistec vedle vzoru mistrů nemá prý dokladů ze souhlasu Otců svatých, neboť prý jsou otcové stran očistce v patrném nesvoru, a tou měrou není prý příčin, pročby měli křesťané věřiti, by byl očistec. Na důkaz ale, že by byli otcové v nesvoru, uvádějí Tábořové:

a) Jedni z otců prý se zdají tvrditi, žeby duše, ježto se zde na světě nedokály, a neučinily zadost za své hříchy, po

¹⁾ Joannis de Lukavecz et Nicolai de Pelhrzimov Chronicon Taboritarum. Pars. I. Cap. 24. n. 5. Palacký dí: (III. 3. str. 169), že Cochlaeus spis ten mylně připsuje jakémusi Janu Lukavcovi. J. Cochlaeus. Historia Husitarum. Pag. 379.

smrti mezi tou dobou a posledním vzkříšením nižádných pokut tělesných nedoznávaly, že ale budou očistěny od svých nedostatků, ježto zbyly, v den soudný ohněm všeobecného žáru, a ti otcové se prý táhnou ku I. Cor. 3. ¹⁾ Sem prý čeli sv. Řehoř, ²⁾ sv. Jaronim ³⁾ a sv. Ambrož, ⁴⁾ jenž dokonce i tvrdí, žeby všechném lidem tím ohněm bylo projíti, kdožby sobě přáli, vrátiti se do ráje, anť by prý není nadarmo napsáno, že Bůh vyhnal Adama a Evu z ráje, postavil před rájem rozkoše Cherubíny, a meč plamenný a obratný k ostříhání cesty k stromu života. A v tom prý není podle sv. Ambrože nižádné výminky, ať by byl kdo byl, buď že sv. Jan Miláček anebo sv. Petr, každý prý musel tím ohněm. Jestliže tedy každý musí projíti tím ohněm, rozumují Táborští. a to i ti nejlepší, jde patrně na jevo, že nemluví dotčení otcové o očistci podle rozumu mistrů; a tak není v nich dokladu pro jich očistec.

Než ale zde sluší přičiniti, že na základě tom, žeby někteří otcové tvrdili, že duše odešlá bez těla nemůže trpěti trestů tělesných, nejde, by byli otcové zmínění očistce nepokládali v rozumu mistrův, alebrž pouze, že duše pouhá trpí jinak ohněm očistcovým, nežli jsouc s tělem spojena. Tvrdí-li sv. Ambrož, že jedenkaždý ohněm projíti musí, jda do ráje, nemá patrně veskrze na zřeteli onoho posledního žáru, alebrž oheň, skrze nějž jest projíti býť i jinak sv. duši, ⁵⁾ a nad to jest v této věci odporen otcům svatým v počtu nesmírném, a i také autoritě církve obecné netoliko té, ana nyní na světě putuje, ale i té, když věhlasný, učený svatý biskup Milánskou církev řídil, leč by snad mínění sv. Ambrože a jiných, jako sv. Hilaria (in ps. 118.), jenž dí: že i Bohorodička ohněm prošla, v ten smysl směřoval, že průchodem tímto neměly svaté duše ouhony, a že to nebyl oheň, jenžby byl čistil a pokutoval nedostatků, ale jenžby byl pouze zkoušel.

Touto měrou uvodí Táborští také sv. Augustina, ⁶⁾ Origena, ⁷⁾ a i Hugona ⁸⁾ ku svému rozumu je táhnouce.

¹⁾ L. c. P. I. C. 24. n. 15. „Quod autem nec ex doctorum ss. in lege Dei expressa inevitabiliter fundantium concordia sententia sit deducibile, quod fideles necessitentur credere ut articulum fidei tale purgatorium, de quo sermo est, post hanc vitam esse: nam quidam doctores volunt sonare ad hoc, quod animae talium salvandorum, si qui hic non satisfecerunt pro peccatis, post exitum de hac vita pro illo tempore, quod inter hominis mortem et ultimam resurrectionem interpositum est, sine corporibus non patiantur aliquas poenas corporales sensibiles, sed quod facta resurrectione in die iudicii a defectibus, si qui remanserunt, significatis per foenum, lignum vel stipulam per ignem conflagrationis seu emudatorium extremi iudicii purgabantur. Et illi capiunt pro sui fundamento illud dictum apostoli I. Cor. 3. etc.

²⁾ Homilia I. super Ezechiel.

³⁾ S. Hieronym. Super Naum.

⁴⁾ S. Ambrosius. Lib. II. Super Beati Immaculati. Domněnka tato je starší sv. Ambrože i u Origena In ps. 36.

⁵⁾ Oheň takový, jímž by šla svatá duše, byl by „ignis probatorius“, nikoliv purgatorius.

⁶⁾ Enchiridion.

⁷⁾ Origenes. Homil. 27. In Numeri.

⁸⁾ Hugo. De sacramentis. Lib. 2. P. XVI

Uvedše sv. Otce, jakoby byli v nesvoru, zapomínají ovšem na velikou řadu těch, kteřížto spolu s obecnou věrou drželi jsou očištěc, avšak nikolivěk nepomíjí toho, co napsal domněle sv. Klement ve svých knihách pocestných, a to v knize první o sv. Petru, kterak prý vypravoval, že duše v nedostatecích odešlé ale věrně se chovají v krajinách utěšených, kdežto se těla jejich rozpadávají, aby přijaly v den soudný těla právě smrti a rozpadnutím již očištěná.¹⁾

β) Nad to prý dějí otcové někteří, jak dále ukazují Táborští, že zde na světě jest místo, kde by mohl člověk dostižiniti, a zásluhy sobě opatrovati, a nikoliv na onom světě, a tak prý není očištěc podle toho, jak o něm rozkládají mistři.²⁾

Než ale kněží Táborští zde přehlédli, že nejenom otcové, ale víra obecná vůbec že tvrdí, že by zde na světě bylo místo i ku zadostučinění i ku zásobení se zásluhami, a přes to že nikoliv nezamítají očištěce, neboť v očištěci jest „satispassio“ na světě ale „satisfactio“, a v tom jestiž rozdíl veliký.

γ) Na konec přidávají Táborští Otce sv., kteřížto s mistry Pražskými na stejno učí, žeby totiž věrné duše na onen svět odešlé s nedostatky ihned byly do očištěce přikázány, aby tam byly ohněm očišťovány.³⁾

Tímto způsobem dokázali kněží Táborští po svém rozumu, žeby byli sv. Otcové v nesvoru o očištěci, a že tedy nemá a nemůže býti křesťan nucen, by věřil v očištěc.⁴⁾

A kdyby snad bylo ještě pochyby, jak smýšleli Táborové o očištěci, přidáváme: že vytýkali jim mistři Pražští na sjezdu v Praze dne 10. prosince 1420, kdež se jednalo návodem pánův českých o smíření všech stran v Čechách: že učili mezi jiným také: že

„Po smrti tělesné nemají duše křesťanské místa ani času k čistění svému, ani oheň očišťový má držán býti.“

K tomuto učení dospěli Táboři záhy, na jisto již před rokem 1418., zavrhuje vesměs středný oheň očištěcový.⁵⁾

¹⁾ Tamtéž. Petrus autem ad Clementem libro I. itinerarii tangit, quod animae talium salvandorum in bonis laetisque regionibus tunc servantur, quando sic scribit: Eorum vero, qui non integram potuerunt explere normam iustitiae, sed al quas in sua carne malitiae reliquias habuere, corpora quidem resolventur, animae vero servantur in bonis laetisque regionibus ut in resurrectione mortuorum, cum corpora sua receperint ipsa iam resolutione purgata, pro his, quae bene gesserant, aeterna haereditate potiantur.“

²⁾ Tamtéž. N. 16.

³⁾ Tamtéž. N. 17.

⁴⁾ Tamtéž. N. 15.

⁵⁾ Kterak se ale stalo, že Táboři tak záhy odstoupili nejenom od víry obecné, ale i od víry Jana Husi? Domnívám se, že jednak závěrky, jež činili kuželi tamní na základě učení i Viklifa i Jana Husi, ale zvláště těsným spojením svým s Valdeuskými; neboť Valdenští v očištěc nevěřili, a v přímluvy za věrné duše, jak jasně jde na jevo z vyznání víry jim předepsaného Innocencem III. od 4. máje 1210. Také je jisto že Valdenští setrvali při této nevěře, a jisto také jest, že byly Valdenské obce ve věku XIII. v Rakousích, a tito Rakouští Valdenští zavrhovali na jisto očištěc. Odkud se vyskytují právě

Táborští věřili v obcování svatých, a vykládali sobě vespolečnou vzájemnost všech údů téhož obcování v ten rozum, že prý jsou dobré skutky mrtvých ku potěše živých, a zase dobré skutky živých že prý jsou předmětem útěchy zemřelých, a v tom smyslu prý nezapírají, by skutky živých nebyly prospěšny mrtvým.¹⁾

Tak nuzný pojem měli Táborští o obcování svatých, nic netušíce, že jim odporují naprosto písmu svatému a zejména velikolepému popisu apoštola národů o obcování svatých.

Majíce nuzný tento pojem na zřeteli a nad to zapírajíce Táborové, by byl očistec podle rozumu víry obecné, nemohli arci leč zapírat, by bylo volno přimlouvati se za mrtvé, na jich úmysl se postiti, almužny dávati, anebo oběti ss. přinášeti.

Zcela důsledně tvrdí tedy dotčení kněží, že nepřijímají přimluv za mrtvé. A učení toto se jim již na sjezdu Pražském 10 prosince 1420 vytýkalo: žeby totiž učili: „Daremu a bláznivé jest za duše mrtvých se modliti, postiti, anebo almužnu činiti, a tak mše zádušné a vigilie nemají býti.“

A však oni netoliko zamítají přimluvy za věrné duše, ale přidávají také důvody této své nevěry. Oni praví:

1. Že přimluvy ty se na zmar dokazují z druhé knihy Makkabejské cap. 12., nebo z těch nikoliv nejde, by se měli i nyní dít přimluvy za mrtvé, neboť před vstoupením Páně na nebe byly duše svatých otců držány v temnostech, čehož nyní není. Za druhé není prý druhá kniha Makkabejská v kanonu Hebraeů, v níž prý ovšem mnoho je užitečného, a však prý nejsme vázáni, bychom vše přijali, co jest tam obsaženo.²⁾

2. Nelze prý přimluv těch dokázati z epistolý sv. Klimenta „Ad Jacobum, Fratrem Domini,“ kdež čteme, žeby byl přikázal sv. Petr pilně se za mrtvé modliti, a almužny dávati³⁾, neboť v kanonickém spisu (epistolách) sv. Petra není o těchto přimluvách zmínky, spíše prý se tam čte: abychom se více snažili, a skrze dobré skutky jistě učinili své povolání a vyvolení⁴⁾.

na jihu Čech již v začátcích bojů Husitských nauky jejich Viz pojednání prof. dra. Golla. Quellen und Untersuchungen zur Geschichte der böhmischen Brüder II, 37 seq. Než ale učení Valdenské mělo ve věku XIII. přívržence nejen na jihu Českém, alebrž i jinde v Čechách Vždyť uložil papež Innocenc IV. praelatům Českým zvláštní bullou, aby je vyplenili. Z jedné listiny papeži Janu XXII. zadané se dovidáme, že prý oněch kacířů (Valdenských) bylo tolik v městě a biskupství Pražském, že měli i svého arcibiskupa a sedm biskupův, a každému ze jich bylo podřízeno po třech stech. Obrazy z dějepisů církve I aně. Díl II, 118 Sepsal Tomáš Novák.

¹⁾ L. c. n. 4. „Credentes ex eadem (Dei) lege, Ecclesiam sanctam catholicam et ejus in omnibus bonis Communionem, sic videlicet, quod opera bona mortuorum, quae hic existentes fecerunt, sunt pro consolatione vivorum, et e contra bona opera viventium sunt et finaliter erunt pro consolatione mortuorum: nec quantum ad hoc negamus, quin vivi homines suis piis operibus proficiat sicut mortuis.“

²⁾ L. c. n. 8.

³⁾ L. c. u 8 „Ex illo Clementis, qui in epistola ad s. Jacobum, Fratrem Domini, inter caetera de B. Petro scribit, quod ipsi diligenter praecepisset, pro mortuis orare et eleemysinas dare.“

⁴⁾ II. P. I, 10.

Také prý nelze přímluv za mrtvé dovésti ze sv. Dionysia Areopagity De eccl. Hierarchia, Cap. 7., kdež se čte, že hierarcha se modlil nad zemřelým prose, aby Bůh odpustil jemu, čehož se byl pro křehkost lidskou dopustil ¹⁾, neboť prý blahoslavlil dotčený hierarcha mrtvého, že již je vyproštěn ihned při východu z tohoto života ze všech křehkostí, bez nichž lidský život prý ani býti nemůže, a nikoliv že neprosil, aby svatá duše byla nějakého trestu tělesného zbavena.

Ty obřady, jichž šetřeno byly za času Dionysia při pohřbech, jsou prý zcela jiné, nežli v církvi obecné. Za času Dionysia se prý konaly v radosti, a blahoslavení zemřelého se dělo v naději na budoucí vzkříšení, nyní ale činí upomínku na mrtvé v žalu a pláči, jakoby byli zemřeli v útrapách pekelných, neboť prý konají zpěvy, jejichž rozum čelí k zatracencům, jelikož se žádá v nich a želá, aby Bůh duše vyvětil z jezera pekelného ²⁾, z něhož vlastně i podle učení mistrů není vysvobození.

Tak dí kněží Táborští; avšak na zmar, neboť „peklo,“ o němž činí obřady zmínku, jest právě ono nerozdělené peklo, neboli peklo vůbec, jež drží peklo zatracenců, předpeklí, temnici nekřtěnátek, a očistec, a církev se modlí za ty, již jsou schopni toho, aby jim prospěly její přímluvy.

Jestliže ale zamítají Táborové přímluvy za mrtvé, zavrhuji tím spíše žaltáře, vigilie, modlitby a oběti, za něž nadace byly učiněny, neboť to prý všechno veskrze svatokupectvím zápáchá ³⁾.

Jestliže ale srovnáme učení Táborů s učením Chelčického, ihned seznáme, že sobě as Chelčický vypůjčil důvody naproti očistci od kněží Tábořských, a však že se lišil od nich tím, že aspoň na konec dnů nějakého očisťování duší věrných připouštěl, a že přijímal mezi nebem a zemí nějaké krajiny utěšené, kdež podle Pseudoklementa věrné duše uhostil.

¹⁾ L. c. n. 8. (Neque) ex illo Dionysii in de ecclesiastica hierarchia Capitulo 7 dicentis: quod hierarcha orationem faciebat sanctam super eum, qui dormivit, deprecans thearchicam bonitatem, ut dimittat ei, qui dormivit, omnia, quae per humanam infirmitatem peccavit

²⁾ L. c. n. 8. „Ibi nunc modo contrario huic memoriam mortuorum faciunt in luctu et fletu supponentes, animas dormientium esse in tormentis inferni, canunt super ea, quae de damnandis intelligenda sunt, quando in offeritorio defunctorum de manu inferni et de profundo lacu, libera eas de ore leonis, ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscura. Ecce qualis fides magistrorum supponere animas morientium haerere in faucibus diaboli et inferni lacu profundo, et clamare illud Job: Miserere mei, miserere mei saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me; ad hoc, ut de inferno, de quo nulla est redemptio, liberentur.

³⁾ L. c. I mistr Laurentius de Březina dává zprávu o Táborech, že nevěřili ani v očistec, ani v přímluvy za věrné zemřelé: „Item post mortem corporalem animarum fidelium non est credendus locus purgatorius aut tenendus stultumque et inane est pro fidelibus defunctis exorare aut alia pietatis opera exercere.

§. 22. Učení Chelčického o očistci a Pravoslavný Východ.

Učení pravoslavného Východu o očistci bylo na Táboře předsobře známo. Vždyť pak tvrdí kněží Táborští ¹⁾, že prý Řecká církev vykonává modlitby za mrtvé, anižby věřila v očistec. I v Praze nemohlo býti učení Řekův neznámé, zvláště od té doby, kde Rokycana rozmrzen na dvůr Římský jal se vyjednávat s Cařihradem. Ostatně bylo lze čísti za těch časů v každém obšírnějším spisů theologickém, a v každé téměř Summě pojednání naproti Řekům stran očistce.

V jakém poměru bylo as učení Chelčického k učení pravoslavnému o očistci?

Zde díme v krátkosti: Učení Chelčického se liší od nauky pravoslavného Východu.

Pravoslavný východ vykonává modlitby za mrtvé, píše za ně žaltáře, koná posty a dobré skutky, a přináší oběti, ano pravoslavná církev přijímá na úmysl veřejných modliteb za mrtvé i dárky věřících. Toto všecko ale zamítá Chelčický jako kacířství a svatokupectví.

Pravda jest ovšem, že pravoslavná církev zamítá oheň očistcový, a tím že jest na sporu se Západem, anebo spíše s theologií na Západě, a však ona na jisto věří, jak aspoň na jevo jde z katechismu Ruského ²⁾, že ti, kdož s věrou na onen svět odejdou, v takovém stavu se nalézají, že jsou jim prospěšné přímluvy věřících, jakož jest tatáž víra zřejmá ze synody Jerusalemské v r. 1672 ³⁾.

Žeby věrné duše v krajinách utěšených přebývaly, o tom nic nedí Pravoslavný Východ, dobře ale zavládá tamtéž učení, že by věrné duše trvaly v hádu až do skonání světa, a v tom by byla jakási podobnost učení Chelčického s Východem, ale velmi nuzná.

Možno tedy s důvodem říci: že Chelčický nečerpá svého náhledu z pravoslaví, dobře ale z knih pocestných Pseudoklementa, a snad prostředně z Táborů, ač nesouhlasil s nimi.

¹⁾ L. cit. C. 25. n. 8.

²⁾ §. 3.

³⁾ Viz. §. 14.

OBSAH.

	Str.
§ 1. Úvod ku spisu	1—9

Hlava I.

Jsoucnost očistce a články sem týhnoucí podle učení obecného i podle nauky Chelčického.

Část I.

Učení katolické o jsoucnosti očistce i o člancích sem směřujících.

§. 2. Souhrn článků sem příslušných	9
---	---

A) články víry o očistci, pokud jsou prohlášeny.

§. 3. Očistec jest	9—21
§. 4. Ty duše, ježto se na světě nedokaly, sestoupí ihned po smrti těla do očistce, a proto jest nepravda; žeby se očistcové tresty všech věrných duší požárem nebo-li ohněm světovým při skonání světa shlazovaly	21—22

B) Theologumena o očistci, i důmněny theologů.

§. 5. Přehled článků sem příslušných	22
§. 6. Učení o trestech očistcových	22—23
§. 7. Stav, v němž se nalézají věrné duše v očistci	23—24
§. 8. Učení o místě, kde by byl očistec	24—26

Část II.

Učení Chelčického o jsoucnosti očistce.

§. 9. Přehled učení Chelčického sem směřujícího	26
§. 10. Odpory Chelčického naproti očistci ve smyslu obecné víry	26—37
§. 11. Kladné učení Chelčického o očistci	37—45

Hlava II.

O možnosti býtí věrným dušem v očistci ku pomoci.

§. 12. Rozvrh tohoto učení	45
--------------------------------------	----

Část I.

Učení katolické o přímlovách za věrné duše.

§. 13. Obcování svatých	46—51
§. 14. Přímlovy věřících živých jsou ku pomoci věrným dušem v očistci	51—59

Část II.

Učení Chelčického o přimluvách za věrné duše.

	Str.
§. 15. Učení Chelčického o obcování svatých	59—61
§. 16. Učení Chelčického o přimluvách za věrné duše	61—70
§. 17. Souhrn učení Chelčického o očištcí	70—72

Hlava III.

Poměr učení Chelčického k učení Jana Husi, k učení Viklefovu, Českých Bratří, Táborů a pravoslavného Východu.

§. 18. Učení Jana Husi a nauka Chelčického o očištcí a o přimluvách za věrné zemřelé	72—77
§. 19. Učení Chelčického a učení Jana Viklifa o očištcí a o přimluvách za věrné duše	77—80
§. 20. Učení Chelčického a Českých Bratří o očištcí	80—82
§. 21. Učení Chelčického o očištcí a učení Tábořských kněží	82—86
§. 22. Učení Chelčického o očištcí a Pravoslavný Východ	87

Corrigenda.

- Str. 4. Třetí řádka s hora: na místo „pravdy“ čti „pravd.“
- Str. 5. Nota 1. na místo: „v této věci souhlasí i s Husem i s Chelčickým: přidej: pokud tito tvrdili, že se nedostává předzvěděným pluého ovoce vykoupení: zejména, že nikdy neohdržují daru přijetí za syny Boží.“
- Str. 44. V odstavci III. řádka 7. místo: „neměl“ čti „nesměl.“
- Str. 59. Na místo §. 14. čti 15.
- Str. 61. Na místo §. 15. čti 16.
- Str. 65. Poslední řádka v dole: na místo „k vůle“ čti „k vůli.“
- Str. 66. Třetí odstavce, řádka třetí, na místo „naučení“ čti: „naučení.“
- Str. 70. Na místo §. 16. čti §. 17.
- Str. 72. Na místo §. 17. čti §. 18.
- Str. 77. Na místo §. 18. čti §. 19.
- Str. 80. Na místo §. 19. čti §. 20.